# AVSONI POPMÆ FRISII

## DE VSV ANTIQVÆ LOCVTIONIS LIBRI DVO.

EX OFFICINA PLANTINIANA
RAPHELENGII,
M. D. CVI.

Digitized by Google

Digitized by Google

# VETERVM SCRIPTORVM DE VSV ANTIQVÆ LOCVTIONIS SENTENTIÆ.

M. Varro lib. IV. De lingua Lat.

VETVSTAS *non pauca deprauat, multa tollit. Quem puerum vidiſti formoſum, hunc vides deformem in ſenecta. Tertium ſeculum non videt eum hominem, quem vidit primum.*

Horatius in Epiſtola De arte Poëtica:

*Vt ſiluæ foliis pronos mutantur in annos,*
*Prima cadunt: ita verborũ vetus interit ætas,*
*Et iuuenum ritu florent modò nata, vigentq;.*

Et mox:

*— mortalia facta peribunt,*
*Nedum ſermonum ſtet honos, & gratia viuax.*
*Multa renaſcentur quæ iam cecidere, cadéntque*
*Quæ nunc ſunt in honore vocabula, ſi volet vſus,*
*Quem penes arbitrium eſt, & ius, & norma loquendi.*

Quinctilianus lib. VIII. cap. III.

*Cùm ſint autem verba propria, ficta, tranſlata, propriis dignitatē dat antiquitas. namq; & ſanctiorem & magis admirabilem faciunt orationem, quibus non quilibet fuerat vſurus, eoque ornamento acerrimi iudicii P. Virgilius vnicè eſt vſus. Olli enim, & Quianam, & Mis, & Pone pellucent & aſpergunt illam quæ etiam in picturis eſt gratiſsima, vetuſtatis inimitabilem arti autoritatem. Sed vtendum modo; nec ex vltimis tenebris repetenda.*

Ibidem.

*Quid multa? totus propè mutatus eſt ſermo. Quædam tamen adhuc vetera vetuſtate ipſa gratius nitent: quædam etiam neceſſario interim ſumuntur, vt Nuncupare & Fari: & multa alia etiam audientibus grata inſeri poſſunt, ſed ita demùm ſi non appareat affectatio.*

A. Gellius lib. I. cap. X.

*Id quod à C. Cæſare excellentis ingenii ac prudentiæ viro, in primo De analogia libro ſcriptum eſt, habe ſemper in memoria atque in pectore; vt tanquam ſcopulum, ſic fugias inauditum atque inſolens verbum.*

AVSO-

# AVSONI POPMÆ DE VSV ANTIQVÆ LOCVTIONIS LIBER PRIMVS.

## Cap. I.

*De literarum vocalium inter ſe commutatione.*

ANTIQVI & idonei Latinæ linguæ autores multa vocabula vſurparunt ab vſu & conſuetudine ſermonis noſtri penitus remota; multa longè aliter protulerunt quàm à nobis hodie vulgo efferuntur. Vtriusque generis exempla in ipſorum ſcriptis non pauca reperiuntur, & plura exſtarent niſi imperiti librarii antiquam & minus vſitatam locutionem ferè vbique eiecíſſent. Quam cùm difficile ſit in ſuam vnde vi deiecta eſt poſſeſſionem reſtituere, nos, quod potuimus, in hoc libello vſum eius oſtendere, & collectis quaſi per ſaturam vndique teſtimoniis probare conati ſumus. Vt autem à minimis ordiamur, multa propter mutuam cognationem & affinitatem literarum veteres promiſcuè dixerunt. Nam literæ pleræque omnes inter ſe locum commutarunt, vt principes duæ vocales A & E. vnde Defetiſcor, Depeciſcor

ſcriptum olim notat Priſcianus, hodieq. in libris veteribus exſtat. Terent. Phormione;

Neque defetiſcar vnquam adeo experirier. ibidem, Iam depeciſci mortem cupio. Cicero Pro Sex. Roſcio: Partem ſuam depeciſci. mox: Ipſe tria prædia depectus eſt. & in Verrinis frequenter. Gellius lib. xx: Reus qui depeciſci noluerat. Vlpianus lib. x. Ad edictum: Hoc edicto tenetur etiam is qui depectus eſt. Depectus autem dicitur turpiter pactus. Æquipero, Præpero, vt Recipero etiam nunc dicimus. Ennius Annal. II,

Ingens cura mis cum concordibus æquiperare.

Gellius lib. x: Namque in præperatu rei ruſticæ per tempeſtates pluuias, quoniam otium eſt, maturari poteſt. Hieto Plautus, Vbi eum hietare nondum in mentem venit. Cæcilius, Præi herclè tu, qui mihi oſcitans hietansque reſtas. Edor pro adôr, frumenti genus, Feſtus. Similiter A & I, vt Fontinalia fontanalia, Varro De lingua Lat. v, Iuuenilis iuuenalis, Gloſſæ, & Vlpianus De adulteriis II, Sanè ſi iuuenali facilitate ductus. Rurſus Bacchanal Bacchinal, Plautus Aulularia, Ad Bacchas veni in Bacchinal coquinatum. ibidem, Aperitur Bacchinal. Librale librile ſcapus libræ, Feſtus. Subigitare retinent libri veteres Terentii Heautontimorumeno, Beneficere & Maleficere Pandectæ Florentinæ, ſicut eædem Fornicator & fornicarius, qui fornacis accendendi curam gerit.

gerit. Aquæmanile & Aquiminale, vas ſiue vrceolus, quo aqua in trulleum effundebatur lauandis manibus, Paulus lib. IV. Ad Sabinum, & lib. III. Sententiar. Aquimanile, χερνίβος, Gloſſarium. Item ſubiunctiui modi verborum tertii ordinis, quos non per Am ſed per Im efferebant, vt Arceſſim, Edim, & alia de quibus ſuo loco dicemus. A & V, vt Condalus condulus, Feſtus, & Græci κονδύλος. Fabalia fabulia, Lucilius Satyra X, Hic in ſtercore, humu, fabuloque, fimo atque ſuccerda. Varro De re ruſtica I, Id ex fabuli ſegete. Pedule indumentum pedis, Vlpianus & Grammatici, Pedale Ποδεῖον, Gloſſarium. E & I, vt Seco ſico, & quæ ex eo iunguntur Circumſico, Præſico, Reſico, Varro in libris De re ruſtica, & De lingua Lat. IV: Braſſica, vt præſica, quod ex huius ſcapo minutatim præſicatur. Exſico Plautus Rudente,

Quin tu in paludem is, exſicaſque arundines.

Conſiptum, Ennius Medea: Teneor conſipta, vndique venor. Varro De lingua Lat. IV: Gallorum oſſa qui poſſederunt vrbem ibi coaceruata ac conſipta. Luciſcit Plaut. Amphitr.

— eamus Amphitruo. luciſcit hoc iam.

quod imitatus Terentius Heautontimor.

Luciſcit hoc iam; ceſſo pultare oſtium. Augiſco, Ennius Annalium I, & ab eo Varro in Satyra Teſtamentum,

Qui rem Romanam Latiumque augiſcere voltis.

 Putiſco,

Putiſco, Flacciſco, Incuruiſco. Cicero De finibus IV: Animam ſui datam pro ſale ne putiſceret. Varro De lingua Lat. IV, Puticuli quòd putiſcebant ibi cadauera proiecta. Pacuuius Chryſe: Interea loci flucti flacciſcunt. Vetus Poëta:

Rami baccarum vbertate incuruiſcere.

Milli pro mille, Lucilius lib. IX,

Tu milli nummum poſſis vno quærere centum.

idem XV:

Hunc milli paſſum qui vicerit atque duobus.

Quatinus pro quoniam, quia, autore Feſto. Horatius Carmin. III.

—— quatinus heu nefas
Virtutem incolumem adimus.

& Sermon. I:

Denique quatinus excidi penitus vitium iræ
Cetera item nequeunt.

Suetonius Claudio: Quatinus ſibi matrimonia male cederent. Ni pro ne Plautus Menæchmis: Ni mala, ni ſtulta ſis. idem Mercatore, Ni metuis tu iſta. Varro De re ruſtica I, Ni extrinſecus ſpiritus afflet. Cicero Ad Varronem, Conſilii noſtri, ni, ſi cos quidem qui id ſecuti non ſunt non pœniteat, nobis pœnitendum putarem. Virgilius Æneid. III. Ni teneant curſus. Em & Im pro eum, Feſtus. Endo vel Indo pro In, Ennius & alii. E diuerſo

uerſo Amecus, Menerua, mageſter dixerunt vetuſtiſſimi, vt Ennius Annal. 1, Daidala Menerua; Genetrix Virgilius & Lucretius, vt ipſorum antiqui teſtantur libri. Derigo Varro De re ruſt. 1, & ab eo Derectarii, qui in aliena cenacula ſe dirigunt furandi animo, item Deiudico, intellego, deſpereo, delenimentum, deuerticulum edunt libri Iuriſconſultorum. Specio pro ſpicio, id eſt video, Plautus, Nunc ſpecimen ſpecitur. Felix herba, & Felicula, Cato De re ruſtica, & Felicata patera ad eius herbæ ſpeciem cælata, Feſtus & Cicero Paradoxis, Felicatas iſtorum pateras. Ques pro quis, Ennius & Cato. Herè aduerbium, Iuuenalis Satyra 1,

Res hodie minor eſt herè quàm fuit: quam ſcripturam Priſcianus ibidem obſeruauit, & Quintilianus ſua ætate in vſu fuiſſe teſtatur. Nam in fine dictionum veteres vſi indifferenter his literis, maximè in aduerbiis & caſibus datiuo & ablatiuo tertii ordinis, vt infrà dicemus. E & O, vnde Apello, Sed antiqui dicebant pro Apollo, Sol, Helus heluſa, quod nunc holus holera, teſte Feſto. item Hemo homo. Ennius Annal. 11,

Vulturius ſiluis miſerum mandebat hemonem.

Pigneris, vt Pignero verbum. Plaut. Captiuis,

Reliquit pigneri putamina. Cato De re ruſtica, Si qua illata erunt pigneri ſunto.

Iuuenalis Satyra III, Pigneribus poſitis. Gellius Lib. XVI, Obſidis vice pigneriſque eſſe apud rempublicam videbatur. Temperi aduerbium, & Temperius id eſt maturius, à tempus temperis. Plaut. Amphitr. Num ſatis temperi. idem Perſa, Temperi hanc vigilare oportet. Cicero in Verrem IV, Se ad comitia temperi venturum. idem Ad Pætum, Temperius fiat. Cornelius Nepos De viris illuſtribus, C. Lælium quondam in Puteolano Kal. Mart. admonitum ab vxore temperius vt diſcumberet. Memordi, Popoſci, Speſpondi obſeruat Gellius. Rurſus Ampločtor, animaduorto, voſter, vortex, vorſus & id genus alia vetuſtiores omnes vſurpant: quæ in Catone, Plauto, Terentio, Salluſtio paſſim occurrunt, & antiquitatis cauſſà diligenter conſeruanda ſunt. Volim pro velim, Lucilius Satyrar. XXIV,

Idola atq. atomos Epicuri vincere volim.

Plautus Aſinaria:

Meo modo loquar quæ volim,

idem Captiuis;

Me fuiſſe quàm eſſe nimio mauolim.

Cicero De natura deorum II: Quo facilius id quod dicere volimus intelligi poſſit. Apprimo, arcano, tutiſſimò, quotidiano & ſimilia aduerbia, quæ infra referentur. E & V, vt Auger, augeratus pro augur & auguratus notat Priſcianus, Hemona humana Feſtus; Pepugi, cecurri, pro pupugi, cucurri Gellius. contra participia Faciundum, vendundum ceteraque

raque V litera media proferunt Cato, Salluſtius, Varro & alii, de quibus Priſcianus lib. 11 Apud antiquiſſimos, inquit, quotieſcunque N D ſequuntur in his verbis quæ à tertia coniugatione naſcuntur loco E V ſcriptum inuenimus, vt Faciundum, legundum, dicundum, vertundum, pro faciendum, legendum, dicendum, vertendum. I & O, vt Olli pro illi præter vetuſtiores Ennium, Plautum, Lucretium, etiam Virgilius amantiſſimus antiquitatis in Æneïde vſurpauit. Agnotus pro agnitus, Pacuuius Iliona: In turba cognita agnota eſt ſoror. Apolloni Apollini in æreo nomiſmate, APOLLONI SANCTO. Inlico ſiue Illico, pro in loco. Terent. Phormione, — exaduorſum inlico Tonſtrina erat quædam. Siſpes Iuno, Feſtus, pro ea quæ vulgo appellatur Soſpes aut Soſpita; à qua diuerſa eſt Iuno Hoſpita, cuius meminit Martianus Capella Philologiæ lib. 1, Iunonis verò Hoſpitæ genius accitus ex nona. Vt enim Iuppiter cognominatus fuit Hoſpitalis, ſic Iuno Hoſpita dicta, & Hoſpita Mineruа quæ in promontorio iuxta Surrentum templum habuit ab Vlyſſe conditum, vt autor eſt Strabo. Statius lib. 111. Siluarum,

> Qua pater ætherius menſisque accita Deorum
> Turba, & excelſo veniat ſoror Hoſpita templo.

Craſtini, quarti, ſeptimi, noni die, pro craſtino, quarto, ſeptimo, nono, de quibus Gellius.

Quiuis

Quiuis, Quiquam, Quicum, pro quouis, quocum vel quacum. Terent. Adelphis, Abs quiuis homine. Plaut. Ciſtellaria:

— ſed tu, vnquam cum quiquam viro

Conſueuiſti? Perſa: Nec ſatis à quiquam homine accepi. Mercatore: Quid tua refert quicum iſtac venerit. Virgilius lib. XI. — Accam ex æqualibus vnam, Quicum partiri curas. I & V, vt Exiſtumo, Fuo, Diſſupo, optumus, maxumus, inclutus & infinita alia omnes veteres, atque etiam ipſe Cicero in illis libris in quibus viros antiquos inducit diſſerentes De amicitia & Senectute. Primus autem C. Iulius Cæſar per I eiuſmodi verba enuntiauit & ſcripſit; inde cæteri ſecuti autoritatem, vt Varro & Quintilianus tradiderunt. Contra Manipretium Cato De re ruſtica, & Varro De lingua Lat. IV. Scripulum idem De re ruſt. I, & in Satyris, Vt ne vnum quidem habuerit ſcripulum quem hirundinibus hoſpitis oſtenderet. Simus pro ſumus Auguſtus Cæſar ſemper ſcripſit, itemq. Meſſalla, Brutus, & Agrippa, teſte Suetonio. Recipero in Iuriſconſultorum & aliorum veterum autorum manu exaratis libris exſtat, atque etiam in antiquis inſcriptionibus, vt Romæ SANCTO SEMONI DEO FIDIO SACRVM DE CVRIA SACERDOTVM BIDENTALIVM RECIPERATIS VECTIGALIBVS. O & A, vt Poſthoc pro poſthac in lege Papiria, QVICVMQVE PRÆTOR POSTHOC FACTVS ERIT. rurſus Hac propter, vt Quapropter, pro Propter hoc. Varro in Satyris,

Satyris, Hac propter omnes qui laborant inuocant O & V vt Folmen, fonus, popolus, piacolom in libris fœderum & legum antiquarum. Olorom id eſt illorum fuit in columna Duillii. Hoc, adhoc, illoc, pro huc, adhuc, illuc. Plaut. Captiuis,

Quis ait hoc, aut quis profitetur. idem Mercatore, — hoc non voluntas me impulit. Terent. Andria, Sublimem intra hoc rape. ibidem, Cùm illoc aduento ſolitudo ante oſtium. idem Adelphis:

Satis adhoc tua nos fruſtrata eſt fides. Varro De lingua Lat. v, Voca inlicium hoc ad me. Lucretius lib. I, Hoc accedit vti ſolidiſſima materiai. Virgilius Æneid. IV, Hoc tunc ignipotens cœlo deſcendit ab alto. Vlpianus Ad Sabinum XVII, Hoc vſque erit procedendum. Quatenos pro quatenus ſcripſit Scipio Africanus, teſte Feſto. Antiquos, diuos, ouom, ſeruom, volgus, volt & cetera quæ nunc V gemina ſcribuntur, Plautus, Terentius, Varro, & ipſe Cicero in Lælio & Catone, vt ex veteribus libris apparet. Quam ſcribendi rationem ſua ætate deſiiſſe Quintilianus autor eſt. idem obſeruat Hecoba & Notrix, ac ne in Græcis id tantum notetur, Dederont & Probaueront. Ennius Annal. XVI,

Concidit, & ſonitum ſimul inſuper arma dederont.

Antiquæ inſcriptiones, Fueront, Vixeront. Contra Fruns & Frus frundis, funs funtis, & ſimilia,

ſimilia, de quibus ita Priſcianus lib. I: Multa præterea vetuſtiſſimi in principalibus mutarunt ſyllabis, vt Cungrum pro congrum, cunchin pro conchin, huminem pro hominem, funtes pro fontes, frundes pro frondes. Ennius
— populea frus. idem Annal. VII,
Rureſcunt frundes. Vtrubi, Vtrubique habent libri Pandectarum qui ab archetypo Florentino manarunt. iidem conſtanter & ſine vlla varietate referunt Suboles, adoleſcens, epiſtula: è quibus illud Suboles etiam in aliorum autorum veteribus libris perpetuò ſcribitur, eamq; ſcripturam confirmat etymologia, quæ in Aduleſcens repugnat. vtrumque enim deducitur ab antiquo verbo Oleſco, quod ſignificat creſco, autore Feſto. Sed & Epiſtula in aliis multis libris & antiquis inſcriptionibus exſtat, neque ante Iuſtiniani Imperatoris tempora, vt videtur, O literam recepit; quamuis origine ſit Græcum Ἐπιστολή: quod ipſum quoque eſt in Numiſma & Brundiſium, quæ Græci ſcribunt Νόμισμα, Βροντήσιον. V & Y mutant in Græcis dictionibus, vt myrrha murrha, myrtus murtus; quam commutationem obſeruauit Cicero in Oratore, Purrum ſemper Ennius, inquit, nunquam Pyrrhum, Vi patefecerunt Fruges non Phryges, vt ipſius antiqui declarant libri. nunquam enim Græcam literam adhibebant; nunc autem etiam duas, & cùm Phrygum & cùm Phrygibus dicendum eſſet. Ennius Annal. VII,

Purrus

Purrus vti memorant diuom à ſtirpe ſupremo. idem Eurudica, Illurica, Olumpus; Liuius in Odyſſea Cuclops, Vluſſes; Cato Murtus, Mutili Μύτιλοι piſces. Vlpianus lib. IX. De officio Proconſulis: Quod inſtituuntur venatores aut purricharii. Similiter Aſſurius, Muſia, Tumpanum in Iuriſconſultorum optimis libris exſtat; ſicut contra Lyſitania pro Luſitania. Lydi pro ludii Plautus Curculione, Fite cauſſa mea Lydi, barbari. Cymæus pro Cumæus, Varro De re ruſtica I, Antigonus Cymæus. Virgilius Ecloga V,

Vltima Cymæi venit iam carminis ætas.

idem Æneid. VI,

Talibus ex adyto dictis Cymæa Sibylla.

Ex hoc autem genere pleraque V literam retinuerunt, vt Duplus, Sulla, Tuſcia: quædam in I mutarunt, vt inclitus, lacrima, ſtilus, olimpus; mitili piſces apud Plinium; alia Y receperunt, vt Cyclops, myrtus, Myſia, & ſimilia.

## CAP. II.

### *De mutatione diphthongorum.*

Ex vocalibus coaleſcunt & conflantur diphthongi, quibus itidē variè vſos antiquiores obſeruauimus, vt pro Ae nonnulli Græcorum more ſemper efferebant Ai: quidam ſingulariter tantùm, cùm in genitiuum vel datiuum caſum incidiſ-

incidiſſent, vt Quintilianus teſtatur. hinc Aimilius, Aiternus, Paitus in antiquis marmoribus extat; Maiſius, Nainia, operai adſeruant veteres plerique libri. Poëtæ autem hac diphthongo diſtracta ferè vtebantur, vt Ennius Terrai frugiferai, & Næuius, Lucretius, atque etiam ipſe Virgilius cùm ait, Aulai in medio; & Pictai veſtis. Oe fuit loco V vocalis, vt Poenio, à quo manet Poena, moerus, moenera, poeniceus, oeſus; quæ nunc punio, murus, munera, puniceus, vſus. Commoetat pro commutat, Cato de re ruſtica. Interdum ponebatur loco I, vt Loebeſum liberum, Loebertas libertas, Feſtus: maxime in nominatiuis pluralibus Græca terminatione, vt Oloe olli ſiue illi. in lege Regia, Si parentis puer verberit, aſt oloeploraſſint. in carmine Saliari, Pilomnoe poploe, id eſt pilumni populi, ſcilicet Romani pilis in bello vti adſueti. Au pro O, vt Auſculor oſculor, Aula olla. vnde Aulicoqua exta, quæ in ollis coquuntur; Raudus rodus in XII Tabulis, Rauduſculo libram ferito. Caurus corus ventus, Saurex ſorex, Caudex codex, à quo Caudicariæ naues. E diuerſo O pro Au, vt Clodius apud Ciceronem quem Claudium aliis dictum Dio hiſtoricus notat, Coda, plodo, ploſtrum, cloſtrũ, pro cauda, plaudo, plauſtrum, clauſtrum; quæ Diomedes libro primo annotauit, & in veteribus libris paſſim occurrunt. Oricularius clyſter in libris medicorum pro auricularius. Dehorito dehaurito, polulum paulu-

paululum, Cato De re ruſtica; Copo & Copona pro caupo & caupona, Feſtus, & Cariſius. Præter has autem diphthongos quibus hodie vtimur, aliis multis vſos veteres conſtat, vt Ei pro I longa: vnde Quei, Lucei in antiquis libris; Etruſcei, Sibinei in monumentis legitur. Quem vſum tradit Lucilius lib. IX Satyrar. vbi de literis diſputat:

Iam puerei venêre, E poſtremum facito atque I
Vt plures puerei fiant. I ſi facis ſolum
Pupilli, pueri, Lucilli hoc vnius fiet,
Hoc Illi factum eſt vni, tenue hoc facies I.
Hæc Illei fecere, addes E, vt pinguius fiat,
Meile hominum, duo meillia, item huic
vtroque opus meille,
Meilitiam, tenues I, Pilam qua ludimus,
Pilum
Quo pinſo tenues I. plura hæc feceris,
peila
Quæ iacimus addes E peila vt plenius fiat.
Mendacei furcique addes E, quam dare
furei
Iuſſeris.

Sed à Lucilio diſſentiunt Quintilianus & Velius Longus, qui obſeruationem illam ceu ſuperuacuam, tum incommodam eſſe docent. Oi, vt Coilum cælum, proilium prœlium, quod retinent libri veteres Plauti Menæchmis,

Ego iſtic mihi hodie apparari iuſſi apud
te proilium.

 Hodie

Hodie vt fieret: in eo vterque pro Ilio potabimus.

vbi eſt venuſta paronomaſia proilium & pro Ilio, quæ nulla eſt in voce prœlium. Ou, vt Fourius, foures, ious, ioudico aliaque huiuſmodi quæ in antiquis inſcriptionibus exſtant.

## CAP. III.

### *De conſonantium inter ſe commutatione.*

NEC minor varietas & mutatio fuit inter literas conſonantes, ſicut inter B & P. vnde Scapreo pro Scabreo Ennius & Pacuuius apud Nonium: Optineo, optulit, ſuptile, libri & monumenta. B & V veteres & in pronuntiando & in ſcribendo indifferenter poſuerunt, vt Ferueo & ferbeo, ferbeſco Horatius Serm. 1:

Velatumq. ſtola mea cùm conferbuit ira.

Rebito Plautus Captiuis, At ſi non rebitas huc: Reuito ἀνακάμπτω, Gloſſar. Billius eſt apud Valerium Maximum lib. VIII; idem Villius apud Liuium lib. XXIX & XXXI. Bagienni populi nominantur à Varrone lib. I. De re ruſtica, qui Vagienni à Plinio lib. III. Sic in antiquis monumentis leguntur Abus, ſerbus, amauilis, venemerens & ſimilia. Ex hoc autem promiſcuo & indifferenti vſu iſtarum literarum multi errores veterum autorum libros inſederunt, vt in dictionibus acerbat aceruat, habe haue, belle

velle,

velle, bilis vilis, iubet iuuet, nobis nouis; quarum altera in alterius locum migrauit; ſicut Fauia lex & Fauiana actio, Iubentius Celſus, Iabolenus, Cluuentius Habitus ſcriptum fuit pro Fabia, Fabiana, Iuuentius, Iauolenus, Auitus. C & G inuicem commutarunt, vt Acetare dicebant quod nunc dicimus agitare, Feſtus. idem Calbei & Galbei, Cerrones & gerrones, Culiocæ & Guliocæ, Clucidatum & Glucidatum. in lege Numæ, ACNOM FEMINAM CÆDITO. in XII Tabulis: NEI CVM EO PACIT. in libris Augurum INTERA EA CONRECIONE, pro conregione. Similiter in antiquis marmoribus & numiſmatis Curges, Calba, Cabinus, Oculnius, pro Gurges, Galba, Gabinus, Ogulnius. Germalum montem Romæ nominat Varro, Cermalum Feſtus; Ancras arborum interualla idem; Angras Iſidorus. Caius vulgò, in Pandectis Florentinis eſt Gaius. Gummis à Catone dicitur Cummis, vt à Græcis κόμμι. Vacca oppidum & Vaccenſes ſunt Salluſtio, Vaga & Vagenſes Plutarcho & Ptolemæo, quibus pleraque Salluſtii antiqua exemplaria accedunt. item Sugambri, Nongæa, Nonagria, Lygurgus habent libri veteres. Præterea mutant C & Qu, vt Arquus, oquulus pro arcus, oculus, Priſcianus. viciſſim Anticus, eculus pro antiquus equulus ſcripti libri. Quum vel Quom ſcribi indicat Quintilianus, qui velut frigidam notat quæ ſit à multis tradita differentia, vt cùm ſignificaret tempus Q, cùm autem cauſſam

vel coniunctionem C acciperet. Quoi pro cui paullo ante Quintiliani ætatem, vt diſtingueretur à nominatiuo Qui, ſcribebatur, vt Virgilii Georgicor. III, Quoi non dictus Hylas. Sic illud Terentii Andria, Qui mihi exorandus eſt; nonnullos legiſſe, Qui mihi expurgandus eſt, pro cui, annotat Donatus. Quæ ratio ſcribendi, opinor induxit Seruium Grammaticum, vt nominatiuum Qui pro cui vel quoi perperam acciperet in illo Virgilii Ecloga IV.
— qui non riſere parentes. Delicia tignum, Feſtus, Deliquiæ Vitruuius lib. VI. Querquera febris Lucilius, Quercera Gellius lib. XX. Cotidie non Quotidie, licet originem habeat à quoto die, ſcribunt Quintilianus & Victorinus. Stercilinium pro Sterquilinium habent libri veteres Catonis De re ruſtica, & Terentii Phormione; quibus conſentiunt Pandectæ Florentinæ. Inſeco & Inſequo, id eſt dicendo præeo, & ſequentem verba duco, Ennius, Liuius Andronicus, & Cato, vt diſputat Gellius lib. XVIII. Huiuſce & Huiuſq. promiſcuè olim ſcribebant, etſi Victorinus iſta ſignificatione diſtinguit. hinc eadem Fortuna huiuſce diei apud Plinium lib. XXXIV, & Fortuna huiuſque diei apud Ciceronem De legibus II, & Victorem De regionibus vrbis VICVS HVIVSQVE DIEI FORT. ÆD. D & L, vt dacruma lacruma, dautia lautia, fidius filius, reduuia reluuia, aliaque id genus: de quibus præter Feſtum, Victorinus his verbis: Nouenſiles ſiue per L ſiue per D ſcriben-

ſcribendum. communionem enim habent hæ literæ apud antiquos, vt dinguam linguam, & dacrimas, lacrimas, & Capitodium Capitolium, & ſella à ſede, olere ab odore. Melicæ gallinæ appellantur quæ Medicæ à Media inſula dici debebant, autore Varrone & Columella. Delicare pro dedicare, & Delicatus pro dedicatus ſiue conſecratus, impelimenta impedimenta, caſſilem caſſidem, Feſtus. D & R vt Apor vel apur, pro apud, idem, & Victorinus. Medidies meridies, Varro de lingua Lat. VI. in lege Numæ IOVI FEDETRIO BOVIM CÆDITO. Monerulæ pro monedulæ Plautus Captiuis, Aut monerulæ, aut anates, aut coturnices dantur. Arrectum aduectum, Cato De re ruſtica. Arcedo pro accedo, Turpilius Boethuntibus: — qui verba venatur mea Poſt is arcedat, & ſermonem hinc ſublegat. Arfero affero. Vnde Arferia aqua quæ in ſacris inferorum adferebatur, Feſtus. Similiter Aruenio, aduenio, arfari, vt notat Priſcianus lib. I. Antiquiſſimi vero, inquit, pro Ad Arponebant, Aruenas, aruentores, arnocatos, arfines, aruolare, arfari dicentes, pro aduenas, aduentores, aduocatos, adfines, aduolare, adfari. D & T, vt Andruare & antruare, id eſt circumflectere. Drua & trua coch lear quo olla commouetur, Feſtus. & maximè in fine dictionum; vt Apud & apur, Ad & at, Quod & quot; Quodannis & quotannis, Sed & ſet, Haud & haut: quæ etiam nunc in optimis & vetuſtiſſimis libris promiſ-

cuè ſcripta reperiuntur: id quod videtur confirmare Quintilianus lib. I, vbi notat quoſdam frigidè obſeruare vt Ad cùm eſſet præpoſitio D literam, cùm autem coniunctio T acciperet. Quam tamen differentiam ſequendam præcipit Victorinus, & ſimilem tradit inter Haud & Haut: Haud, inquit, D literam conſeruat ſi ſequens vocabulum incipiat à vocali, vt, Haud aliter minor, &, Haud equidem. at cùm verbum à conſonante incipit, D perdit, & T inducit, vt Haut dudum & Haut multum. F & C, vt Ecfero, effero, ecfari, effari apud Plautum ſæpe, & Lucilium lib. XXVI:

— neu myſteria ecferres foras. F & H, vt Forda & Horda bos prægnans, à quo Fordicidia & Hordicidia ſacra, Varro. item fœdus, folus, foſtis, foſtia, fircus, pro hœdus, holus, hoſtis, hoſtia, hircus, Feſtus. Hanula pro fanula parua delubra, idem. Hortes pro fortes, Iſidorus. F & R, vt Sufflamen & Suffiamen, Conflages loca in quæ diuerſi confluunt venti, Feſtus; Confrages, Iſidorus. Hinc in verſu Plauti Curculione legit Feſtus Clupeatum elephantum machæra dirigit; Nonius autem diligit: vbi tamen nunc melius eſt diſicit. G & N, de quarum communione ita Varro lib. I. De lingua Lat. Aggulus, aggens, agguilla, iggerunt. in eiuſmodi Græci & Attius noſter binam G. ſcribunt, alii N & G quòd in hoc veritatem facile videre non eſt. Similiter agceps, & agcora. Ita Stagneum pro ſtanneo Plautus

Plautus apud Feſtum, Murraticam autem video in vaſis ſtagneis. Scribonius Largus, Pixide ſtagnea, vaſe ſtagneo. Vlpianus D. Ad legem Cornel. de falſis, Ne quis numeros ſtagneos, plumbeos emere vendere dolo malo velit. L & N, vt Lympha nympha, lingua ningua, vnde ninguoſi garruli, Gloſſæ Iſidori. Luſcitioſus & Nuſcitioſus qui interdiu parum videt, Feſtus. L & R vt Palilia & Parilia ſacra, Prælia-ris & Prælialis dies, Latiaris & Latialis Iuppiter; Pellicio perlicio, Velius Longus; Perlego pellego Terentius Scaurus in verſu Virgilii,

— pellegerent oculis. Agonalia Agonaria ſacra, Gloſſæ; Mortualia Plaut. Aſinaria,

Hæc ſunt non nugæ. non enim mortualia:

Mortuaria Gellius lib. XVIII: Vos philoſophi mera eſtis, vt Cato ait, mortuaria gloſſaria. Imperia pro impelia ſiue impilia ſcribitur in libris Pandectarum ex Pauli Ad Sabinum IV: Lecti etiam inargentati, culcitæ, toralia, imperia, vaſa aquaria. L & T, vt Thetis dea Græcè, Ennius Thelis, Dea Thelis ei mater. M tranſire in N adnotat Priſcianus lib. I, maximè ſequentibus literis d, r, c, q, vt tam, tandem, tantum, tantundem, idem, identidem, num, nuncubi. Contra Muginor pro Luginor, id eſt nugor, Varro; Dum iſta muginamur pluribus horis viuimus. M & S mutant in fine dictionum, vt Demus pro demum, Liuius poëta teſte Feſto, Seorſus pro ſeorſum, Afranius

apud Cariſium, Proſum pro prorſus idem Emancipato:

Vetuit me ſine mercede proſum paucies,
Remeare in ludum. N & R, vt Architectores pro architectones, Strigores pro ſtrigones homines magnarum virium, Feſtus: item Extrarius & extraneus, præcidarius & præcidaneus, proletarius & proletaneus, vicarius & vicaneus, præſentarius & præſentaneus, quæ eadem eſſe, & nihil omnino differre monui lib. 11. De differentiis verborum. N & S migrant ferè in fine Græcarum dictionum, vt Aris Arin, Eleuſis Eleuſin, Delphis Delphin, Minos Minon, & ſimilia, quæ Priſcianus obſeruauit. R & S, vt Comperce pro compeſce, Feſtus. Quære pro quæſe Plautus Menæchmis,

Quære meum patrem tecum ſimul vt veniat ad me:

niſi quis hic malit quæſe, vt Bacchidibus:

Mirum eſt me, vt redeam te opere tanto quæſere.

Contra Eſit vel Eſcit, obeſit,団pereſcit, pro erit, oberit, ſupererit, Feſtus. in XII Tabulis SI MORBVS ÆVITASVE VITIVM ESIT, &, QVOI AVRO DENTES VINCTI ESVNT. Ennius Annalibus, Dum quidem vnus homo Romæ toga ſupereſcit, Lucretius lib. 1,

Ergo rerum inter ſummam minimamque quid eſcit.

Auſelii, Papiſii, Valeſii antiquitus nominati qui poſtea Aurelii, Papirii, Valerii: de quibus Cicero

Cicero in Epiſtola Ad Pætum. Varro De lingua Lat. VII. In quo antiqui dicebant S nunc dicunt R, vt in carmine Saliari ſunt hæc Coſculo, doloſi, eſo. Poſt melios melior, fœdeſum federum, pluſima plurima, ianitos ianitor. Cato De re ruſtica, Fundus melios erit. Item Amos, colos, honos, & ſimilia maſculina nunc in or finita. Plautus Curculione:

Eius amos cupidam me huc prolicit. Clamos Ennius Annal. XVII. Tollitur in cœlum clamos exortus vtrimque. Colos Varro Prometheo, Exſanguibus dolore euireſcat colos. Salluſt. Catilina, Colos eius exſanguis. Labos, odos. ibidem: Igitur talibus viris non labos inſolitus. Terentius Hecyra: Aliquis obiectus eſt labos. Plautus Captiuis; Quorum odos ſubbaſilicanos omnes abigit in forum. idem Curculione; — naſo odos obſecutus eſt meo. Timos, Vapos; Næuius Lycurgo,

Iam ibi nos implicat aduenientis timos. Lucretius lib. VI, permanat odos, friguſque. S & H, vt Hoſpicatur pro ſuſpicatur Claudium Quadrigarium lib. VIII Annalium dixiſſe obſeruat Diomedes, qui mihi tamen de mendo ſuſpectus eſt; & puto illum notare voluiſſe Soſpicatur pro ſuſpicatur dictum, V in O verſa. rurſus Sos pro hos dixit Ennius Annal. I,

Conſtitit inde loci propter ſos dea dearum: & lib. III: Circum ſoſque ſunt magnæ gentes opulentæ: quibus in locis Feſtus Sos pro eos accipit. S & T vt Adgrettus, Exfutus, pro ad-

 greſſus,

greſſus, exſuſus. Ennius Adgrettus fari. Merto merſo. Lucretius lib. v. — contra nunc rerum copia mertat. Pulto & pultatio pro pulſo & pulſatio. Terent. Heautontimor. Ceſſo pultare oſtium. Plaut. Moſtellaria: Pultabo heus. idem Bacchidibus: Quænam iſtæc eſt pultatio? Oſtentus, tertus, oſtenſus, terſus. Terentius Phormione, Ni mihi eſſet ſpes oſtenta. Varro Rerum diuinar. III Salute oſtenta: idem in Satyra Ἔχω σε: Terta nitet galea. Ipſipti vel Ipſipte Feſtus, & Gloſſæ; quod Plautus Ciſtellaria Ipſipſus eſt. S & X, vt Nugas pro nugax, Cariſius & Priſcianus. Varro Synephebo; Quod ſe Actæon occupaſſet, & ipſe prius ſuos canes comediſſet non nugas ſaltatoribus in theatro fieret. Adaſſint pro adaxint, Plautus Aulularia: Vtinam me dii adaſſint ad ſuſpendium. Ninſi pro ninxi, Priſcianus. X & C magnam habent adfinitatem. vnde ab Illexit fit Illicium autore Varrone lib. vi. Secus pro ſexus neutri generis, & vnius caſus. Plautus Rudente. Virile ſecus nunquam vllum habui. Salluſt. Hiſtor. II: Concurrentium vndiq. virile & muliebre ſecus. Gellius lib. III: Quod eius virile ſecus futurũ eſt. Auſonius, Veſta, Ceres, & Iuno ſecus muliebre ſorores. idem: Nota Calidoniis nuribus muliebre ſecus Strix. Arnobius lib. v, In quo ſecus virile, non ſolùm homines ponunt. AmmianusMarcellinusRerũ geſtarum lib. xvi: Egreſſi promiſcuè virile & muliebre ſecus, ſine ætatis vllo diſcrimine trucidabant.

## CAP. IV.

### *De literarum in dictionibus adiectione.*

VT autem literis commutatis, ſic quoque iiſdem adiectis vel detractis multa veteres variarunt. cuius rei ignoratione plurima in optimorum autorum libris interpolata ſunt. Et aliquando quidem literæ appoſitæ in initio dictionum, vt Stlocus locus, Stlatus latus; vnde manſit Stlata genus nauigii, quod plures malos aut aſſeres habet, Stlis lis à quo nuncupati Decemuiri ſtlitibus iudicandis, Stritabus tritauus, Scenſa cena, Seſopia eſopia, Feſtus, Scælum cælum in carmine Saliari, Sed iam ſcælo candens aurora. Gnoſco, gnarro, gnobilis, gnauus, gnatus, quæ in compoſitione nunc G literam ſeruant, vt Ignoſco, ignarus, ignobilis, ignauus, cognatus. Quamuis Cicero aliter ſentire videatur in Oratore cùm ſcribit, Noti erant & Naui, & Nari; quibus cùm In præponi oporteret, dulcius viſum eſt Ignoti, ignari, dicere quàm veritas poſtulabat. Cui conſentit Feſtus, qui Nauus in Ennio & Plauto agnoſcit, vt etiam libri veteres Salluſtii Iugurtha, Imperata naui fecerant. Interdũ autem in medio dictionũ literæ interpoſitæ, vt C in Frucmentum, Ferctum genus ſacrificii apud Catonem, Forctis in XII Tabulis NEXO SOLVTO FORCTI SANATIQVE IDEM IOVS ESTOD. Dumecta, Eſcit pro dumeta,

dumeta, eſt ſiue erit, Feſtus. D in iungendis verbis, vt Mederga, Sederga, Tederga: ſicut eſt in Redarguo, redimo, redamo, redeo. Plautus Aſinaria:

Si quid mederga tu hodie falſum dixeris, idem Epidico, Meus deliquiſſet mederga. E, vt Cereo creo, à quo forte Ceres dea appellata. Varro De lingua Lat. v. Cerno à cereo id eſt creando. Trabes Ennius & Varro in Satyris, Plebes Cato & Salluſtius vbique. Arbiterium pro arbitrium ſæpè ſcribitur in Pandectis Florentinis, & in inſcriptione Romana, M. LARGIVS M. F. POMPTINVS ARBITERIO LARCIÆ FORTVNATÆ VXORIS. Dextera, extera, infera, intera, ſupera, pro dextra, extra, infra, intra, ſupra. In libris Augurum: Intera ea conrecione. Cicero Arato:

Toruus draco ſerpit ſubter ſuperaque retorquens Seſe. Lucretius lib. II.

Linquit enim ſupera tetri primordia viri.

& aliis multis locis. I, vt Audaciter. Cicero Pro Sex. Roſcio, Multa ſcelerate, multa audaciter, multa improbè feciſti. Seneca in libro Quare bonis viris mala accidant, Audaciter, veteranus cruorem ſuum ſpectat. Cauitum, Ducitum Plautus Milite,

Opportune mihi cauita eſt hæc epiſtola. idem Truculento, Quia te adduciturum huc dixeras. Vlpianus lib. XLV. Ad edictum: Ducitum à Græco. Fauitum, fauitor; quod tamen negat Cariſius vlla veterum autoritate vel ratione

tione dici. Plautus Amphitr. Sat habet fautorum ſemper qui recte facit. ibidem, Si cui fautores deligatos viderint. Lucilius lib. xxix: Fautorem me tibi atque amicum ſummum. Vaciuus, Vaciuitas, pro vacuus vacuitas. Plautus Caſina: Aures vaciuæ ſi ſunt. idem Curculione: Ita cum vaciuitate venio laſſis lactibus. Calix, merix, pro calx, merx. idem Pœnulo: Quin prius diſpetibit ſaxo quàm vnum calicem ciuerit. Nauita nauta, præter poëtas Cato & alii. Stribilita genus placentæ, quod apud Catonem Scriblita. Plautus Pœnulo;

Nunc dum ſcribilitæ æſtuant occurrite.

Ciuitatium, hæreditatium, anuis, victuis, & ſimiles genitiui; de quibus ſuo loco dicemus. M, vt Æditimus pro æditnus; in quo ineptiunt Grammatici, qui hæc ſignificatione diſcernunt. Varro De re ruſtica 1: Rogatus ab æditumo vt dicere didicimus à patribus noſtris, vt corrigimur à recentibus vrbanis ab æditno. N vt Ferinunt, nequinunt, obinunt, prodinunt, redinunt, pro feriunt, nequeunt, obeunt, prodeunt, redeunt, Feſtus. Thenſaurus, Vicenſimus, Octogenſimus, Totiens, Quotiens habent Pandectæ Florentinæ: è quibus poſteriora duo etiam in aliorum autorum libris veteribus perſcripta exſtant, atque ita ſcribenda eſſe monuerunt Caper & Victorinus Grammatici. Pauciens: obſeruat Feſtus Titinii Gemina, Vxorem pauciens video. P, vt Ips, Quips, pro is, quis, vt alibi annotauimus. R, vt

Laneus lanerus, Querceus quercerus. S ante M vel T, vt Duſmoſus, Caſmenæ, coſmittere Varro & Feſtus, pro dumoſus, Camenæ, committere. Ennius Annal. I,

Muſai quas memorant Caſmenas eſſe Latini,

Obſtineo, obſtrudo, pro obtineo, obtrudo. in carmine Saliari, Sed iam ſcælo candens aurora obſtinet ſuum patrem. Plautus Curculione: Atque illud prius obſtrudamus. Præſtergeo prætergeo, idem Pſeudolo Vorſa, præſterga, ſtrata, lautaque. V, vt Duo do, Adduo, creduo, redduo, venunduo, Plautus, Terentius & vetuſtiores omnes. Anguina pro angina, Gloſſæ; Bouarium pro boarium antiqua inſcriptio, IN FORO BOVARIO. Nuculeus nucleus, Plautus Caſina, Qui è nuce nuculeum eſſe volt. idem Captiuis: Nuculeum amiſit, reliquit pigneri putamina. Nomenculator, figulinæ, ſecutio pro nomenclator, figlinæ, ſectio habent Pandectæ Florentinæ. Lautumiæ, quas Cicero in Verrem VII & Feſtus dicunt Latumias, eſt in Pandectis, & Seneca lib. IX Declamat. & Controuerſiarum V: Cùm reus rogaret vt in lautumias transferretur, Ne nunc inquit quemquam veſtrum decipiat nomen Lautumiæ, illa animo meo non lauta res eſt. Ninguo, tinguo, vngueo, vrgueo. Varro De lingua Lat. VII, Et alia vrguent. idem lib. VIII: Cùm alia vis vrguet. Virgilius Georgic. III.

Interea toto non ſecius æquore ninguit. &

Æneidos

Æneidos I, Quid tamen Oceano properent ſe tinguere ſoles. ibidem: In breuia & ſyrtes vrguet. Lucret. lib. IV,

Vnguit amaracino, & foribus miſer oſcula figit:

quam ſcripturam verborum Vnguo & Tinguo approbant Valerius Probus, & Caper Grammatici. Duonum pro donum in carmine Cn. Marcii vatis:

Quamuis nouentium duonum neginate, id eſt negate & repudiate donum etiam eorum quos noueritis. Aliquando vero in fine dictionum literæ adiectæ, vt C in pronominibus Hic, hæc, iſtæc, pro hi hæ iſtæ, de quibus infra. D in omnibus fere vocibus vocali litera finitis, tum maximè cùm ſubſequentis dictionis prima litera eſt vocalis. hinc Eſtod, habetod in XII Tabulis, & in columna Duilii Altod marid: de quo ita Quintilianus lib. I, D Latinis veteribus plurimis in verbis in vltimo adiecta eſt, quod manifeſtum eſt etiam ex columna roſtrata, quæ eſt Duillio in foro poſita. Med, ſed, ted, meritod, & id genus alia Ennius & Plautus. E, vt lacte, ſale. Ennius Annal. VII,

Cœruleum ſpumat ſale conferta rate pulſum.

Cúme, tame pro cùm tàm fuit in carmine Saliari, quod recitat Terentius Scaurus. Virgilie, Laertie & ſimiles vocatiui nominum ſecundi ordinis, de quibus Priſcianus lib. VII. Exemplare, pugillare & talia neutra, quæ hodie in Ar deſinunt.

ſinunt. I vt Sicuti, vti, veluti Ennius, Cato, & Salluſtius ferè ſemper vſurpant. N, vt Atquin, Ceteroquin, pro atqui, ceteroqui in optimis libris Pandectarum aliquotiens occurrit. Huc pertinet geminatio vocalium, quã etiam Quintilianus notauit, cùm ſcilicet vocalem producendam vetuſtiſſimi geminarent tam in fine quàm medio dictionum, vt fcelix, viirtus in numiſmatis, eiius, eii, reii, habuuit, fluuit in libris antiquis exſtat. De quo ita Priſcianus lib. 1: Vt maius, peius, eius in quo loco antiqui ſolebant geminare eandem I literam, & maiius, peiius, eiius ſcribere; quod non aliter pronuntiari poſſet quàm ſi cum ſuperiore ſyllaba prior I, cum ſequente altera proferretur, vt peiius, eiius, maiius: & duo ii pro duabus conſonantibus accipiebant. nam quamuis I ſit conſonans in eadem ſyllaba geminata iungi non poſſet. ergo non aliter quàm tellus, mannus proferri debuit. vnde Pompeiii quoque genitiuum per tria I antiqui ſcribebant, quorum duo ſuperiora loco conſonantium accipiebant, vt ſi dicas Pompeiiinam tribus iii iunctis qualis poſſit ſyllaba pronuntiari? Quod Cæſari doctiſſimo artis Grammaticæ placitum à Victore quoque in arte grammatica comprobatur. Sic Eii, Reii Plaut. Caſina,

Senex hic maritus habitat. eii eſt filius.

& mox,

Eſt eii quidam ſeruus. item in prologo Militis,

Magnai

Magnai reii publicai gratia.
Lucretius lib. I. — neque vllæ
Præterea reii quæ corpora mittere poſſit.
idem lib. v, Nam primum quidquid fulgoris diſperit eii. ibidem — via qua munita fideii. Fuuit, fluuit, fluuidus, habuuit. Plaut. Pœnulo:
Quo genere gnata, qui parentes fuuerint.
idem Aſinaria; Tot reddat ſpurcas quot puras habuuerit. Lucretius lib. II,
Sed quod amara vides eadem quæ fluuida conſtant: & alibi ſæpius.

## Cap. V.

### *De literarum in dictionibus detractione.*

RVRSVS literæ omiſſæ & abiectæ in initio vel medio dictionum, & maximè conſonantes, quas veteres non geminaſſe Grammatici monuerunt, vt, anus, feſus, oli, tera, pro annus, feſſus, illi, terra. A, vt Cludo cluſus non modò antiquiores ſed etiam Seneca in Epiſtolis frequenter vſurpat. Defrudo præter Plautum in Aſinaria; & Terentium in Adelphis & Phormione, etiam Paulus IC. lib. iv. Quæſtionum, Ne commodo dotis defrudetur. Quod pro quoad, Terent. Eunucho,

Munus noſtrum ornato verbis quod poteris.

Ibidem: Iſtum æmulum quod poteris ab ea pel-

lito. Cicero Ad Atticum lib. XII: Aut ego ad te totus, aut tu ad me quod licebit. Gellius lib. XII, Hominem poſtea quod capillus adoleſceret domo continuit. E, vt Am pro eam. Lucretius lib. III,

Corpore qui noſtro rarus magis am cohibeſſit.

Vlpianus lib. XVIII. Ad legem Iuliam & Papiam, Si totam am partem ex qua quis heres inſtitutus eſt: quo tamen loco ſuſpicor illud Am negligentia librarii repetitum ex poſtrema ſyllaba præcedentis dictionis. Audibam, cuſtodibam, lenibam & ſimilia de quibus infra. H in principio dictionum, vt Allex pro Gallex, Feſtus, Ei pro hei in libris antiquis Plauti Caſina, Ei ei; fœtet tuus mihi ſermo. Em pro hem Terentii Eunucho: Amo. em. Et, Em Eunuchum tibi. Adelphis, Em tibi reſciuit rem omnem. Varronis De re ruſtica II: Em quin adſum; Ciceronis Epiſtolar. XIII, Em hic ille eſt de illis maxime. Aut poſt conſonantes, vt Cicero & Quintilianus itemque veteres Grammatici teſtantur. vnde etiam nunc Broccus, Graccus, Pilippus, Triumpus, Tropæum retinent nummi & marmora, atque etiam plerique antiqui libri. I, vt Caldus vſurpant veteres omnes; Frigdus, ardus. Attius in Annalibus — vt quam frigdiſſimus aluus. Lucilius Satyrar. VIII,

Sallere murænas, mercem in frigdaria ferre.

idem XXVII,

Ardum,

Ardum, miſerrimum, atq. infelix lignum
ſambucum vocant.

Cante pro canite fuit in carmine Saliari,
Diuom exta cante, diuom deo ſupplicê
cante.

Lamna, lamina, Horatius Carmin. ii,
Abditæ terris inimice lamnæ. Vlpianus Ad Sabinum xliv: Quod neque in maſſa neque in lamna. Mna mina, Plautus Aſinaria, Viginti argenti commodas mnas. idem Curculione, Triginta mnis veſtem, aurum. Pœnulo, Si ego mnam non vltus fuero. Subus pro ſuibus Varro De re ruſtica i, Ita bubus ac ſubus vt fiant pingues. idem ii, De ſubus nemini ignotum. Lucretius lib. vi. — ſetigeris ſubus acre venenum eſt. & mox — ſubus hæc iucunda videtur. Depoſtus, repoſtus poëtæ crebrò vſurpant, in quibus Grammatici volunt eſſe ſyncopen. M, vt tympanum typanum, Gloſſæ. N, vt Pago, tago, attigo, contigo, Pacuuius Teucro; vt ego ſi quiſquam me tagit. Plautus Bacchidib. Ne attigas puerum iſta cauſſa. Apuleius Metamorphoſ. lib. ix, Inchoatum guſtum extremis labiis contigebat adoleſcens. Piſo, Varro De re ruſtica i, Vt in piſtrino piſetur ac torreatur. idem De lingua Lat. iv, Pilum quòd eo far piſunt. Fros idem Antiquitat. humanar. xv, Fros, fœnum, meſſis. & De re ruſtica i, Vnde fros ouibus & bubus fiet. Virgilius Georgic. ii:
— fros tenera imprudensque laborum. Columa pro columna teſte Quintiliano. vnde

Columen & Columella fortè dicta ſunt. Tondes, praſus, prægnas, meſis & ſimilia retinent veteres libri Varronis & aliorum ſcriptorum, abiecta N inter vocalem & S literam, eaque veteres promiſcuè ſic pronuntiaſſe teſtantur Grammatici, & manet veſtigium in eo quod ſcribitur Cos, id eſt Conſul. R vt Suſum, deoſum, ruſum, proſum. Cato De re ruſtica, Ita ſubducito ſuſum animam. Varro De re ruſt. I, Qui colunt deoſum magis æſtate laborant, qui ſuſum magis hieme: idem De lingua Lat. IV, Cliuus proximus ad Floræ ſuſus verſus. Catullus:

Animo æſtuante ruſum reditum ad vada tetulit.

Afranius Emancipato,

Vetuit me ſine mercede proſum
Pauciens remeare in ludum. Paulus lib. II De adulteriis: A patre, auo, proauo & ceteris ſuſum verſus. T, vt Pacio pactio, Dubio dubito, Feſtus. V, vt ſis ſos & ſas, pro ſuis, ſuos, & ſuas. Em vel Im pro eum, vt infra de pronominibus dicemus. Alis alid, pro alius aliud, à quo Aliter aduerbium formari cenſet Priſcianus, & Alimodi pro aliuſmodi, Feſtus. Salluſt. Catilina, Alis alibi ſtantes. Catullus De coma Berenices,

Coniugium quo non fortior auſit alis.

Lucretius lib. I, Quando alid ex alio reficit natura. & lib. II, Sic alid ex alio nunquam deſiſtet oriri.

item

item lib. v, Sic alid ex alio peperit diſcordia triſtis. Sauior & Sauium, pro ſuauior & ſuauium conſtanter retinent libri veteres Plauti, Terent. aliorumque; & Sauillum genus operis piſtorii à ſuauitate apud Catonem. Diſſauior Q. Cicero Ad Tironem, Etiamſi te veniens in medio foro videro diſſauiabor. Circlus, oraclum, periclum, ſæclum, Hercle, ſinglariter, & id genus alia exſtant apud poëtas: quæ metri cauſſa ita contracta volunt Grammatici, cùm tamen in ſoluta quoque oratione inueniantur pleraque, vt tablinum, figlinæ, triblæ apud Catonem. Surcli Varro De re ruſtica I, Quod ex arbore per ſurclos defertur in terram. Sæclum Cicero Ad Atticum. Promiſcus à quo aduerbium Promiſcè & promiſcam, de quo infrà. Gellius lib. XI, Varia promiſcaque & non neceſſaria. idem lib. VI, Vt promiſcè dici ſolet. & alibi ſæpius. In fine dictionum literæ abiectæ, vt C, Iſti' pro iſtic. Afranius Conſobrinis,

Hem iſti' parentum eſt vita vilis, liberis
Vbi malunt metui quàm vereri ſe à ſuis.

Illi' pro illic ſæpe apud Plautum. Turpilius Canephoro, Haud facile eſt venire illi', vbi ipſa eſt Sapientia. Terentius Hecyra, Illi' vbi ſum adſidua. Phormione, Interea dum ſedemus illi'. Varro hebdomadon I, Quod illi' letæ mortuo faciunt ſacra. Lucretius lib. I, Illi' cùm videant Solem. Cœlius Ad Ciceronem, Domitium quendam nobilem illi'. E in aduerbiis hac litera deſinentibus, vt volup, facul, diffi-

cul pro volupe, facile, difficile. H vt Prò loco proh. Salluſt. Catilina, Prô deûm atque hominum fidem. Cicero in OEconomico, Pro deum immortalium. I in datiuis quintæ declinationis, Luxu, victu, ſumtu; & in genitiuis quintæ declinationis, vt Die, facie. item in genitiuis nominum ſecundi ordinis quæ geminatam literam I habent, vt Oti, peculi, pecúari, tuguri: de quibus omnibus infra ſuo loco dicemus. M in verbis quæ ipſo M finiuntur ſequente vocali, vt Secundò pro ſecundum. Varro De re ruſt. II, Secundò ea cum iam paſci poſſunt. Viſu iri Cicero Officior. I, Se beneficos in ſuos amicos viſu iri. Datu iri, Creditu iri, Debitu iri, Traditu iri in libris Iuriſconſultorum. N abiiciunt Latini in Græcis dictionibus, vt Antipho, Dorco, Meto, Xeno; ad eundemque modum plurima quæ Priſcianus obſeruauit. Laco Horatius Epodo — aut fuluus Laco. S, vt Qui, aliqui, ſiqui, nequi. Terent. Phormione, Qui nominat me. Cicero, Niſi qui vt ſcis Parthicus caſus acceſſerit. idem Officior. III, Niſi aliqui caſus conſilium eius præueniſſet. Varro De re ruſt. II, Ne qui porcellus à matre opprimatur. idem Lege Mænia, Si qui patriam maiorem parentem extinguit. Item nominatiui Græci in As, Ænea, Pauſania, & genitiui in Is vt Ogygi, Perſi: de quibus infra. Mehercule maluit Cicero dicere quàm mehercules, vt ipſe teſtatur in Oratore his verbis: Pomeridianas quadrigas quàm poſtmeridianas

nas libentius dixerim, & mehercule quam mehercules. & ita Ad Cælium, Mihi mehercule magnæ curæ eſt. Quamuis in Verrem Mehercules bis dixit, & in Catilinam, & Pro Plancio: Pro Amerino autem & in Bruto Hercules. Ambo, Duo accuſandi caſu. Terent. Andria, Ambo opportunè vos volo. idem Adelphis, Tu illos duo olim pro re tollebas tua. Plaut. Amphitr. — puer ambo anguis enecat. Epidico; Quæ ſenes duo docte ludificetur. Pſeudolo Lanios inde accerſam duo. Lucilius,

Hunc pontes Tiberinos duo inter captus
catillo.

Cato De re ruſtica; Eò calcem cribro ſecretum indito altè digitos duo. Varro De re ruſtica I, Duo villicos, & duas villicas. idem II; Satis eſſe duo, & id marem & feminam. Cicero Gallo, Præter nos duo loquitur iſto modo nemo. idem Ad Q. Fratrem; Duo Myſos inſuiſſes in culeum. Virgilius Bucolicis,

Craterasque duo ſtatuunt. ibidem;
Nam ſæpe ſenex ſpe carminis ambo Luſerat.

& Georgicor. IV,

Verum vbi ductores acie reuocaueris ambo.

## Cap. VI.

### *De ſyllabarum in dictionibus adiectione.*

EADEM varietas & mutatio in ſyllabis, quibus adiectis vel detractis pleraſque dictiones producebant, alias contrahebant; idq. interdum in principio, vt cùm Du ponebant loco B, vt Duis bis, à quo Duicenſus bis cenſus, Duidens bidens hoſtia, Duonus cerus id eſt creator bonus, Duellum bellum, Duellicus bellicus, Duellator bellator, Plautus Captiuis & Epidico, & Lucretius lib. II. —equorum duellica proles. Duillii Billii in hiſtoria Romana nobiles, de quibus Cicero in Oratore his verbis, Quid verò licentius quàm quod hominum etiam nomina contrahebant, quæ eſſent aptiora? Nam vt Duellum bellum, Duis bis, ſic Duilium eum qui Pœnos claſſe deuicit Bilium nominauerunt, cùm ſuperiores appellati eſſent ſemper Duilii. Aliquando ſyllabas interponebant in medio dictionum, vt Æuiternus æternus. Varro Pſeudoneo, Per æuiternam hominum domum Tellurem. Aucipes, præcipes, principes, de quibus Priſcianus. Antidea antea. Liuius lib. XXXII, Si antidea Senatus populuſque iuſſerit fieri. Interidea interea, Gloſſæ Iſidoteridea ἐν τῷ μεταξύ. Poſtidea poſtea, Plautus Aulularia: Nunc quo profectus ſum ibo poſtidea domum. idem Caſina: Poſtidea rurſum

ſum denuo. & alibi non rarò. Terent. Hecyra,

Quid faciundum fortaſſe ſit poſtidea. Bouerum, Suerum, pro boum, ſuum. Cato De re ruſt. Quot iuga bouerum. Calim clam, Feſtus. Coquino, natino, negino pro coquo, nato, nego. Plaut. Aulularia, Veni in Bacchinal coquinatum. Cn. Marcius; Quamuis nouentium duonum neginate. Diuitior diuitiſſimus, pro ditior ditiſſimus. Plaut. Aulularia: Quis me eſt diuitior? idem Pſeudolo,

— nam hinc nunquam eris nummo diuitior. Terentius Phormione: Semper aliquid addant diuitioribus. Cicero De officiis II: Nam Mamerco homini diuitiſſimo. idem Paradoxis, Ita diuitiſſimus habendus ſit. Lucretius lib. V,

Diuitioris enim ſectam plerumque ſequuntur.

Cornelius Nepos in vita Phocionis; Fuit enim perpetuò pauper cùm diuitiſſimus eſſe poſſet. Dubiennus, ſociennus, pro dubius, ſocius Feſtus, & Plautus Amphitruone & Aulularia,

— illi ſocienno tuo. Fruinor fruor, à quo fruniſcor & frunitum Catonem dixiſſe notat Feſtus. Gnaruris gnarus Plaut. Moſtellaria, Simul gnarures vos volo eſſe. Arnobius lib. II, Cur eſſe dicatis in aliis præceptionibus gnarures. Auſonius, Non cultor inſtans, non arator gnaruris. Itiner iter frequens apud veteres poëtas, quorum teſtimonia recitant Priſcianus & Nonius. Mauolo malo Plautus ſæpe, & Terentius

Hecyra. Potiſſum ex potes & ſum, & inde poteſſe quod nos contractè Poſſum & poſſe. Ennius,

Spero ſi ſperes quidquam prodeſſe potiſſunt.

Lucilius Satyrarum I,

Quo pacto popolom atque vrbem ſeruare potiſſit
Amplius Romanam.

Plaut. Aulularia: Cenſen' talentum magnum exorari poteſſe. Terent. Eunucho: Sed nihil poteſſe. Lucretius lib. I, Quod ſi forte vlla credunt ratione poteſſe. idem II, Neve putes æterna penes reſidere poteſſe. Præhibeo præbeo, Plaut. Menæchmis, Molitum præhibeo. ibidem: — ancillas, penum Rectè præhibet. & Mercatore, Si præhibuerit palàm. Speres ſpes, Ennius, Varro & alii. Tamenetſi tametſi. Ennius Analium IV,

At Romanus homo tamenetſi res bene geſta eſt.

Plautus Milite, Tamenetſi iſtuc mihi acerbum eſt. Terent. Andria, Tamenetſi hoc verum eſt. Catullus, Quæ tamenetſi vno non eſt contenta Catullo. Cicero Ad Atticum lib. V. Nos, tamenetſi hoc te ex aliis audire malo, & lib. XII. Tamenetſi continuo congreſſuri ſumus. & Ad Plancum: Sed tamenetſi antea ſcripſi quæ exiſtimaui ſcribi oportere. idem in Verrem, Tamenetſi animo æquo prouincia tuliſſet. Cæſar De bello Gallico VII: Quæ tamenetſi Cæſar intelligebat

telligebat. ibidem; Ac tametſi dextris exertis animaduertebantur. Vlpianus Ad edictum xxix, Interdum tametſi Senatuſconſulto locus ſit, tamen in alium datur actio. idem lib. xii: Interdum tametſi ſcientia noceat, tamen reſtitutio facienda eſt. Totondi, Sciſcidi, Concucurri, præcucurri; item Poſiui, repoſiui & ſimilia præterita, de quibus Priſcianus. Varro in Satyra Κυνοδιξία:

Huc aucupatum concucurriſtis domo.

Cato De re ruſtica, Ita in legibus poſiuerunt. Plaut. Aſinaria, Quin pol ſi repoſiui remum ſola ego in caſteria. Quin etiam in fine dictionum ſyllabas adiiciebant, ſicuti cùm monoſyllabas voces geminabant vel cùm particulas quaſdam monoſyllabas apponebant. Geminatæ voces reperiuntur minus tritæ, Quiqui, Quæque, Quodquod, pro qui, quæ, quod. Afranius Quodquod quibo boni. Plaut. Perſa: Si eueniunt quæque exopto. idem Caſina, Quiqui vti veniant. Cicero De finibus II, Omnes quiqui ſine dolore ſunt. Varro De re ruſtica II: Is ita appellatur quiqui admittit. Quidquid pro quidque, vt Quiſquis pro quiſque: Cicero Torquato, Quocunque in loco quiſquis eſt. idem Tuſculanar. v, Vt quidquid obiectum eſt, & in Verrem IV; Ita adorabantur omnia, vt, vbi quidquid eſſet, aliqua ratione inuenirent. Plautus Trinummo: Sin vnum quidquid ſigillatim & placidè percontabere. Lucret. lib. II:

Inque

Inq. ſuos quidquid rurſus reuocare meatus: & alibi frequenter. Quotquot pro quot. Varro De lingua Lat. IV: Fundat quotquot annis. ibidem Sacra quotquot menſibus feruntur in arcem. lib. IIX. Quotquot annis eodem modo exoritur. & De re ruſtica lib. III, Paſtorem columbaria quotquot menſibus crebrò oportet euerrere. Gellius lib. VI: vt Carthagi-nienſes quotquot annis darent populo Romano certum pondus argenti puri puti. Particulæ monoſyllabæ dictionibus appoſitæ repperiuntur An, vt Fortaſſean Attius Antenoridis;

Fortaſſean ſint quos hic non mertat metus. Siſenna lib. III, Quod fortaſſean ex voluntate ſua ſumma cum claritudine celeriter confeciſcent. Varro De lingua Lat. IV, Fortaſſean ab eo quatuor. idem De re ruſtica III, Fortaſſean tecum duceret ſerram. ibidem: Hoc dico quod fortaſſean tibi ſatis ſit. Gellius lib. XI, Fortaſſean auxilii petendi cauſſa. & XVII; Proceſſit autem argutatori iſti fortaſſean reprehenſio. & XIX: Ac fortaſſean de quadrigis veterum autoritates conceſſero. Apuleius Apologia I, Et fortaſſean præacutè reperiiſſe vobis videbamini. idem De deo Socratis: Fortaſſean inter Græcos prœlio cognitos. Tertullianus De anima: Fortaſſean & de corpore & de valetudine aliquid accedat. idem De pallio, Quingenariam promulſidem ſupraſcriptis fortaſſean menſis neceſſariam. Cum, vt Donicum pro donec, Cato, Plautus & alii. Mecum,

tecum

tecum pro me, te. Plautus Aſinaria,

Hoc iube petere atque orare mecum. Caſina: Si is mecum oraret. ibidem,

Atque ego cenſui abs te poſſe hoc mecum impetrare. Curculione, Tecum oro & quæſo. Terent. Hecyra: Quamobrem tecum orabam. Ibidem, Egi atque oraui tecum vxorem vt duceres. Gellius lib. xx: Sed quæſo tecum tamen digrediare pauliſper è curriculis iſtis. De, vt Quamde quam, Ennius apud Feſtum, & Lucretius lib. I,

Quamde Graius inter Graios qui vera requirunt.

Ende vel Endo aut Indu pro In, quorum vſus Frequens vetuſtiſſimis fuit, & ſeorſim vt Ennius Annal. VII,

Conſilio indu foro lato ſanctoque ſenatu. & lib. XVII, Endo mari magno: & in compoſitione, vt Endogredi, Indopediri, Induperator, & ſimilia quæ apud Lucretium & alios ita frequenter leguntur, vt nemini ignota eſſe poſſint. Dum, vt Sedum pro ſed, autore Cariſio. Agedum, Etiamdum, Nequedum, primumdum, hicdum, quidum apud Plautum & Comicos. Nam, vt Quianam Ennius, & Næuius apud Feſtum. à quibus ſumſit Virgilius Æneid. v. & x. Numnam apud Plautum Amphitruone & alibi. Varro Agathone,

Numnam cælatus in manu dextra ſcyphus.

Ne & Ni, vt Quippini pro quippe; Plautus frequen-

frequenter. Quiane Virgilius Æneidos iv,

Quiane auxilio iuuat antè leuatos.

## CAP. VII.

### *De ſyllabarum in dictionibus detractione.*

VICE verſa ſyllabas antiqui abiiciebant, vel in principio dictionum, vt Rabo pro arrabo Plautus Moſtellaria, Fructus pro vſufructus idem Caſina, Sed meus fructus eſt prior. Iurandum pro iuſiurandum idem Ciſtellaria:

Abi quære vbi tuo iurando ſatis ſit ſubſidii.

Terentius Andria,

Quia ſi forte opus ſit ad horum iurandum mihi.

Vel in medio dictionum, vt Apiſcor pro adipiſcor. Plautus Epidico — ſine me hominem apiſci. Siſenna Hiſtoriar. III: Itaque poſtero die legatos Iguuium redeuntes apiſcitur. Lucret. lib. I,

Nec ratione animi quam quiſquam poſſit apiſci.

Tacitus Annal. III, Præbuit iuueni materiam apiſcendi honoris, & VI. Dum dominationis apiſceretur. idem Hiſtoriar. IV, Intus ſumma apiſcendi libido. Cuimodi, Cuiuſquemodi, cuiuſque, pro cuiuſmodi, cuiuſmodicunque, cuiuſcunque Gellius lib. XII, Ea res cuimodi ſit,

ſit. idem lib. IX. Demus inquit huic aliquid æris cuiuſquemodi eſt. & lib. XI, Non neceſſaria rerum cuiuſquemodi plurimarum & cogitatione & petitione. Cicero Pro Flacco, Tabulæ illæ ipſæ cuiuſquemodi ſint proferuntur. Lucretius lib. IV:

Et cuiuſquemodi formarum vertere in ora.

Vlpianus D. De liberali cauſſa, Cuiuſque ſit ætatis qui emtus eſt. Damnas pro damnatus vox propria in formulis legatorum, vt Hæres dare damnas eſto, & in legibus atque Senatuſconſultis, vt in lege Mamilia, COLONIS MVNICIPIBVSQVE IN QVORVM AGRO ID FACTVM ERIT DARE DAMNAS ESTO. & in Senatuſconſulto De aquæ ductibus apud Frontinum, SI QVIS ADVERSVS EA COMMISISSET IN SINGVLAS RES IN DENA MILLIA DAMNAS ESSET. Dis diues, & ditiæ diuitiæ. Terent. Adelphis, Dis quidem eſſes. idem Andria,

Quæ ſe inhoneſtè optauit parare hîc ditias.

idem Heautontimor. Amicos, genus, cognatos, ditias. Dortium diuortium, Turpilius Leucadia, Triſtities ante dortium. Epoll edepoll, Terent. Eunucho, Bene epoll narras. Nancitor pro nanciſcitor in XII Tabulis, Feſtus. Porgo porrigo Ennius, teſte Seruio, & Plautus Epidico — lumbos porgite atque extollite. à quo Exporgere porro agere, exporrigere interpretatur Feſtus. Poſtulio poſtulatio.

Varro

Varro De lingua Lat. IV. Deum Manium poſtulionem poſtulare. Præquam præterquam Cato Originum I, Fana in eo loco compluria fuerunt. ea exaugurauit, præquam quod Termino fanum fuit; id nequitum exaugurari. Prendo prehendo, Prœbeo prohibeo. vnde Probi dicti, quòd ſe à delinquendo prohibent, & Prœbia remedia quæ faſcinum putabantur arcere, quorum meminit Varro lib. VI, & Feſtus. Lucretius lib. I,

Nam ſiue eſt aliquid quòd prœbeat officiatque.

Quandoque pro quandocunque. Cicero De republica lib. VI, Quandoque ab eadem parte Sol eodemque tempore iterum defecerit. Horatius Carmin. IV. —quandoque trahet feroces. idem in Arte Poëtica: Indignor quandoque bonus dormitat Homerus. Vlpianus D. Soluto matrimonio, Dotis actio filiæ non erit ademta quandoque ſui iuris filia fuerit facta. ibidem: Hi reſtituendi ſunt quandoq. diuortio facto. & alibi in libris Iuriſconſultorũ, Quandoque venerit, Quandoque liberos habuerit, Quandoq. nupſerit, Quandoque conditio extiterit; & ſimilia. Quemque, Quæque, pro quemcunque & quæcumque. Terent. Hecyra:

Spolies, laceres quemque nacta ſies.

ibidem, Quæque fors fortuna eſt. Plautus Amphitr.

Quemque hominem adſpexero obtruncabo in ædibus.

ibidem,

ibidem, Quæq. edixti modo Omnia bineatitus. Satias ſatietas, Terentius, Varro, Lucretius & alii poëtæ, itemq. Salluſtius, & Tacitus Annal. III, At ſatias accepit, &, Satias in melius mutat. Surpio ſurripio, Plaut. Captiuis, Alterum quadrimum puerum ſeruus ſurpuit. Pœnulo, ... ibique eum ſurpuit. Lucretius lib. I. ... motus quoque ſurpere debent. Horatius, Quæ me ſurpueris mihi, &, Vnum me ſurpite morti. Cicero Ad Atticum lib. ... Velim me ſurpi ea conditione: ſed facile patior ... ita enim nos ... cum illum reſtituimus ex veſtigiis veteris ſcripturæ ſirpiæ, vel, ſurpiæ, quam varii variè interpolarunt. Vbique pro vbicunque ... D. Dæ contrah. ... In lege fundi vendundi lapidicinæ in eo fundo vbique eſſent exceptæ erant. Deûm, Numinûm, meûm & ſimiles genitiui plurales, item præterita Senſti, dixti, acceſti, & infinitiua Geſſe, conſumſe, & alia, quæ poſt ſuo loco referemus. Similiter antiqui abiiciebant ſyllabas in fine dictionum, atque adeo extremas partes præcidebant, more Oſcorum qui dicebant Facul, famul, vel etiam Græcorum apud quos inueniuntur δῶ pro δῶμα, ῥᾶ pro ῥᾴδιον & ſimilia, quæ Strabo lib. VIII Geographiæ refert, prolatis veterum poëtarum teſtimoniis. Sic in carmine Saliari fuit Pa pro parte, Po pro populo. Ennius dixit, Endo ſuam do, &, Lætificum gau, &, Altiſonum cæl, pro domum, gaudium, cælum. idem Annal. VIII. Debil homo. &, ...

Reddit vt ex ſummo regno famul infimus
eſſet.

Guberna gubernacula, Lucilius & ab illo Lucretius. Simil & Conſimil pro Similis & Conſimilis, Plautus Amphitr. — nimis ſimil eſt
mei;

Itidem habet petaſum, ac veſtitum. tam
conſimil eſt atque ego.

Quibus adnumerari poſſunt particulæ in extrema parte decurtatæ, vt Forſit pro forſitan. Horat. lib. Sermon. I,

Diſſimile hoc illi eſt quia non vt forſit
honorem

Iure mihi inuideat quiuis.

Simul pro ſimulac Cicero Leptæ, Simul accepi à Seleuco tuo literas. idem Ad Atticum, Simul aliquid audiero ſcribam ad te. & Academicar. II, Simul tibicen inflauit carmen agnoſcitur. De finibus III, Simul autem cepit intelligentiam. Lucretius lib. I,

Cui ſimul infula virgineos circumdata
comptus

Ex vtraq. pari malarum parte profuſa eſt.

Virgilius Georgicor. IV,

Taygete ſimul os terris oſtendit honeſtum.

Horatius Sermon. I,

Quæ ſimul inuerſum contriſtat aquarius
annum.

idem Epiſtolar. I, Viuo & regno ſimul iſta reliqui. Paulus Ad legem Iuliam & Papiam lib. III:

lib. III: Cùm in eadem prouincia degit reipublicæ adminiſtrandæ cauſſa ſimul agere rempublicam cepit ad ſimilitudinem abſentis habetur. Dein, Exin, Proin, non poëtæ ſolum vſurpant metri cauſſa, vt Feſtus putat, ſed etiam Salluſtius & Tacitus ferè ſemper. Varro De re ruſtica lib. I, Exin mutatis literis Suetonius in Tiberio, Prandium dein populo mille menſis. Augmen, momen, regimen, pro augmentum, momentum, regimentum, de quibus mox infra. Præter pro præterquam, vt Græci πλὴν vſurpant, cum nominatiuo iungentes. Salluſt. Catilina, Præter rerum capitalium condemnatis. Cicero Ad Atticum lib. V: Nullas enim adhuc acceperam præter quæ mihi binæ ſemel in Trebellano ſunt redditæ. Idem Ad Q. Fratrem lib. I: Cauendæ ſunt quædam familiaritates, præter honeſtorum & paucorum. Varro De re ruſtica I, Præter ſi aliter nequeas. Tertullianus lib. IV Aduerſus Marcionem: Præter oneribus conſparſionum. ibidem, Cæterum præter ex cauſſa adulterii nec creator diſiungit. & Aduerſus Valentinianos: Omnium præter hæreticorum patrem. & alibi non rarò. Plerus & plerum, pro pleruſque & plerumque Cato Originum I, Agrum quem Volſci habuerunt campeſtris plerus Aboriginum fuit. Cicero in Lælio: Tamen hæc duo leuitatis & infirmitatis pleros conuincunt. Quæcum pro quæcumque. Lucretius lib. I,

Morbida vis quæcũ extrinſecus inſinuatur.

 Vbi

Vbi pro vbique, Plautus Bacchidibus,

Quicunque vbi ſunt, qui fuere, quique
futuri ſunt poſthac.

Vter pro vteruis; Cicero De Officiis III: Sibine vter rapiat, an alter cedat alteri. idem Paradoxis: Quæ quando vero acceſſit: & Pro Seſtio: Horum vtro vti volueris altero eſt carendum.

## CAP. VIII.

### *De extremitatibus nominum.*

De literis & ſyllabis hactenus: nunc de dictionibus, & primum quidem de nominibus eorumque extremitatibus, quibus veteres promiſcue atque indifferenter vſos animaduertimus: veluti A litera finita nomina Latina primi ordinis proferebant etiam in Es tertio ordine; vt Amicities, auarities, deſidies, notities; Lucretius; Luxuties Cicero aliquoties; Proficies, Varro Rerum humanar. XI; Proficiem extorum vel in menſam porricere, Triſtities Turpilius Leucadia, Triſtities ante oſtium. Pigrities Liuius lib. LIV: Romanis pigritiem ad ſequendum locis ignotis fecit. Delicies, fallacies, ſæuities Apuleius; Furcilles Feſtus. Græca autem nomina efferebant in E tertio ordine; vt Grammatice, Logice, Phyſice, Delphice; Menippe: Varro Modio, Quod Delphice canat columna:

idem

idem Taphe Menippo: Natis quos Menippe hæreſis nutricata eſt. Similiter Libye, Phœnice, Thrace, Samothrace Græco more, Λιβύη, Φοινίκη, Θρᾴκη, Σαμοθρᾴκη. Cæſar Belli ciuilis lib. III: Magnam ex Aſia, Cycladibusque inſulis, Corcyra, Athenis, Ponto, Bithynia, Syria, Cilicia, Phœnice, Ægypto claſſem coëgerat. Varro De re ruſt. III, & De lingua Lat. IV: Europa ab Europa Agenoris filia quam ex Phœnice Manlius ſcribit taurum exportaſſe. ibidem: Sunt pro illis qui in Samothrace θεοὶ δυνατοί. Lucretius lib. V. Thracen Biſtoniasque plagas. E litera deſinentia nomina Græca tertii ordinis proferebant in A primo ordine, vt Circe Circa; Plautus Epidico: Hanc adferunt Circam. Horat. Epiſtolar. I: Sirenum voces, & Circæ pocula noſti. idem, Volente Circa. Glycera Plautus Milite: Quam nominent Glyceram. Dirca, Penelopa, idem; & Horatius Sponſi Penelopæ. Papinianus Reſponſor. VII: Quem Penelopa recognoſcendi viri ſignum accepit. Mycena Virgil. Æneid. V. – vrbe Mycenæ. Semela Horat. Carmin. I: Iubet me Semela pateri. In I indeclinabilia generis neutri deſinebant in Is, vt feminina tertii ordinis; vt Gummis, ſinapis; Cato De re ruſtica: Cummim pridie in aquam infundito. Columella lib. XII: Noua dolia liquida gummi perluere. Plaut. Pſeudolo: Teritur ſinapis ſcelera. O litera finita plerique deſinebant in Vs, vt Pauo & pauus, Capo & capus. Ennius Annal. I: Memini me fieri

pauum. Varro περὶ ὀλισμάτων, Pauus è Samo. idem De lingua Lat. Ex gallo gallinaceo caſtrato fit capus. Quædam etiam nominatiuum habebant ſimilem genitiuo, vt Apollo & Caro, Plaut. Menæch. vocandi caſu:

Imperium tuum demutat atque edictum
Apollinis.

Liuius lib. XLVII, Quod Laurentibus carnis quæ dari debet data non fuerat. V deſinentia in Vm quoque proferebant, vel in Vs maſculino genere & quarta declinatione, vt Cornu cornum & cornus, Gelu gelum & gelus, tonitru tonitrum & tonitrus; quorum exempla exſtant apud Nonium & Priſcianum. Al apponebant E, vt Animale, tribunale, bidentale, teſte Cariſio. Sale Ennius & poëtæ, Torale Varro De lingua Lat. v. An finita nomina Græca augebant ſyllaba vs, vt Titan Titanus. Plautus Menæch.

Barbatum, tremulum, Titanum qui cluet
Cygno patre.

Ar etiam in are, vt Pugillare, torculare, exemplare. Lucretius lib. II, Exemplare dare, & veſtigia notitiai: vel in arium, vt torcularium Cato De re ruſtica, Exemplarium, lupanarium, miliarium Iuriſconſulti in libris Pandectarum. As finita nomina Græca ſine S, vt Geta, Byrrhia, Chærea, Clinia, Soſia, Terentius; Pterila Plaut. Amphitruon. Ænea Varro in Satyris, Pauſania Cicero Ad Appium: Illud idem Pauſania dicebat. Marſya Iuuenalis, Occur-

Occurris fronte obducta ceu Marſya victus.
Quædam verò in A primo ordine, vt Hebdomas hebdomada, lampas lampada. Plautus Caſina: Tene hanc lampadam. Lucret.lib.VI:

Aut etiam nona reddebant lampada vitam.

Cicero Tironi, Ne in quartam hebdomadam incideres. Gellius lib.III: Duodecimam annorum hebdomadam ingreſſum eſſe, & ad eum diem ſeptuaginta hebdomadas librorum conſcripſiſſe: Ax, ox, abs, & ops peregrina etiam in vs more Latinorum, vt Thrax & thracus, Cappadox cappadocus, Arabs arabus, Æthiops æthiopus. Gellius lib. XIX, Cuipiam Thraco inſipienti & rudi. Apuleius De aſino VIII: At ille Cappadocum me & ſatis forticulum denuntiat. Lucilius lib. IV, Rhinoceros velut Æthiopus. idem XXV: Arabus artemo. Plautus Bacchidibus, & in Pœnulo, Myrrhinus odor Arabus. Virgilius,

Hyrcanis Arabiſve parant indicere bellũ.

Er & Is terminationes in multis nominibus promiſcuæ erant, vt Acer acris, alacer alacris, celeber celebris, equeſter & equeſtris, vomis & vomer, aliaque ſimilia quæ Priſcianus obſeruauit. Similiter Er & Vs, vt puer & puerus, proſper & proſperus, pulcer & pulcrus, exter & exterus, ſocer & ſocerus, Veter & vetus, itemque Græca Teucer & Teucrus, Euander & Euandrus, de quibus idem Priſcianus: Menander Menandrus, Cicero Tironi, Menandrus poſtridie ad me venit. Ouidius,

Vixerit & meretrix blanda Menandrus erit.

Super & ſuperus, Cato de re ruſt. Vbi ſuper interque vicinus permittit. Lucretius lib. I,

Naturam quam totus habet ſuper ignis haberet.

Es finita nomina Latina & Græca tertii ordinis etiam deſinebant in A primo ordine, vt Effigia, Plautus Rudente, Veneris effigia hæc quidem eſt. Lucretius lib. IV: Dico igitur rerum effigias tenuiſque figuras. ibidem — effigias quoq; debent mittere tenueis. Mollitia Cicero aliquotiens, & Varro De re ruſt. I, Propter femineam mollitiam. Liuius lib. XXIX: Mollitia hoſtium regiiſque opibus ditiores. Planitia Cæſar De bello ciuili I, Erat inter oppidum Ilerdam & proximum collem planitia. idem De bello Alexandrino IV, Planitia ex omnibus partibus ſubiecta. Proſapia, Plautus Mercatore;

Rogitares quis eſſet aut vnde eſſet, qua proſapia.

Cato Originum I, Veteres proſapias: quod imitatus Salluſt. Iugurtha, Hominem veteris proſapiæ; & Apuleius Apologia I, Omnes illæ veteres proſapiæ. Anchiſa, Aceſta, Chryſa, Atrida. Næuius lib. III. Belli Punici, At poſtquam auim de templo Anchiſa ſpexit: Virgilius, patris Anchiſæ: idem, & clari nomen Aceſtæ. Propertius, Non ita Dardanio gauiſus Atrida triumpho. Is tertii ordinis etiam exibant

in En

in En neutro genere, vt ſanguis ſanguen, vel in Vs aut Ius ſecundo ordine, vt Gracilus; cuius femininum protulit Lucilius Satyrar. VIII,

Quòd gracila eſt, pernix, quòd pectore puro,

Quòd puero ſimilis. Terent. Eunucho, Vincto pectore vt gracilæ ſient. Hilarus idem Adelphis, Hilarum ac lubentem te fac in gnati nuptiis. Plaut. Milite, Hilarus exit. & alibi ſæpe. Imberbus Varro De actionibus ſcænicis v, Imberbi iuuenes. Inermus Cæcilius Hymnide, Nihil agit in amore inermus. Salluſt. Iugurtha, Ab inermis pedibus auxilium petere. idem Hiſtoriar. I, Vos inermos retinet. Procliuus Plaut. Milite, Feciſti modò mihi ex procliuo palam rem. Lucretius lib. VI, Et procliuus item fiat minus impetus vndis. Sterilus idem lib. II, Et ſonitu ſterila & ſucco ieiuna feruntur. Sublimus Salluſt. Hiſtoriar. III, Sublima nebula cælum obſcurabat. Articularius, Peculiarius. Cato De re ruſtica, Verum morbum articularium nulla res tantum purgat. Vlpianus Ad edictum LXXVII, Parenti licere deteriorem conditionem liberorum in rebus peculiariis facere. Pomponius Ad Sabinum lib. VIII, Res tamen in cauſſa peculiaria manent. Vulgarius, Afranius Priuigno, Temeritatem repudio vulgariam. Gellius lib. I, Non in compitis tantum, neque in plebe vulgaria. Or & Os terminationes indifferentes

erant in multis, vt Color colos, labor labos, timor timos, vapor & vapos, de quibus ſupra diximus. Item Or & Vs, vt Algor & algus. Plautus Rudente: Tu vel ſuda, vel peri algu. Lucret. lib. III, morbis, alguque, fameque. Tripector & Tripectorus, idem lib. V.

Quidve tripectora tergemini vis Geryonai. Verſicolor & verſicolorius. Vlpianus lib. XXII. Ad Sabinum, Lanæ appellatione verſicoloria non contineri. Vs finita nomina Græca etiam in On exibant Græcorum more, vt architectus & architecton, Varro Manio, & Plaut. Amphitruone, Deum regnator architecton omnibus. Vs & Vm finita ſecundi ordinis plerumque etiam in Ens tertio ordine deſinebant, vt Beneuolus beneuolens. Cicero Rhetoricor. II: Pietas per quam ſanguine coniunctis patriæque beniuolens officium, & diligens tribuitur cultus. Opulentum, validum, opulens, valens. Salluſt. Iugurtha: Erat inter ingentes ſolitudines oppidum magnum atque valens. ibidem, Ciuitas magna & opulens. Cornelius Nepos De viris illuſtribus, Neque animo æquo pauperes alienam opulentium intuentur fortunam. Suauiloquus ſuauiloquens; Lucretius lib. IV, volui tibi ſuauiloquenti Carmine. Nonnulla in En finiebantur abiecta vltima ſyllaba, vt fundamentum fundamen, Regimen Ennius, Augmen momen Lucretius, Munimen Virgilius Georgic. II, effuſos munimen ad imbres. Præterea erant veteribus in frequenti vſu extremi-

extremitates nominum hodie quidem minus vſitatæ, veluti in Bilis multa deſinebant,vt Aerumnabilis, auerſabilis, naturabilis, ſpirabilis, Lucretius & alii. Genitabilis Lucret. Satyrar. I,

Ætheris & terræ genitabile quærere tempus.

Diſciplinabilis, opinabilis, penetrabilis, Cicero: Sociabilis, impetrabilis, inexſuperabilis, Liuius. Plurima exibant in Ntia, vt Decentia, audientia, deſpicientia, diſcrepantia,cohærentia, curantia, negantia, profluentia, repugnantia, Cicero: Salluſtius Properantia, Attius Fauentia, Plautus Incogitantia, ſeruientia: Lucretius Repetentia, pertinentia, variantia; Gellius Exſuperantia, ignoſcentia, impatientia, Culpa impatientiæ & pœna indeprecabilis ſubeunda eſſet. Or, vt Ægror, amaror, canor, ſonor, Lucretius & Virgil. Georgic. II, ſenſu torquebit amaror. Nec pauciora efferebantur in Tas vt Famulitas, ſolitas, viciſſitas, ſqualitas, dulcitas, ponderitas, Attius; Luculentitas, pulcritas, opulentitas, indulcitas Cæcilius: Differitas, maximitas Lucretius, Fauſtitas Horatius, Infortunitas Gellius lib. VI; Felicitas & infortunitas. Sceleritas Martianus I. C. Non enim facti ſceleritatem eſſe obnoxiam. Malitas Vlpianus lib. II. Ad edictum; Metum accipiendum Labeo dicit non quemlibet timorem, ſed maiores malitatis. Item pleraque in Vdo quæ nunc in As deſinunt, vt Neceſſitudo,claritudo, ſanctitudo, celeritudo.

CAP.

## CAP. IX.

### *De mutatis declinationibus, caſibus, & generibus.*

ORDINES quoque declinationum veteres mutabant, & maximè ſecundum & quartum. hinc Adſpectus, exercitus, fluctus, fructus, gemitus, luctus, ornatus, partus, ſenatus, ſtrepitus, ſumtus, tumultus, victus & pleraque alia quæ nunc quarta tantùm declinatione efferimus, veteres etiam ſecunda extuliſſe Nonius multis teſtimoniis oſtendit. Contra quarto ordine Cibus, lectus. Plaut. Captiuis:

Tantus ventri commeatus meo adeſt in portu cibus.

idem Amphitr. Prius abis quam lectus vbi cubuiſti concaluit locus. Domus, humus. Plaut. Milite: Fugere cupere ex hac domu. Liuius lib. 1, Domu profugum. Vlpianus, Inſula iuncta domui, Varro Taphemenippo, In humu calceos facis elixos. Virgilius, Preſſit humu nitens: quod Seruius perperam cenſet eſſe aduerbium. Somnus, ſomus. Varro De re ruſt. 1, Si non diffiderem meo inſtitio ſomnu. Siſenna Hiſtoriar. iii, Poſtquam in ſomu ſignorum prœlium magno cum clamore virorum commiſſum eſt. Succus, ſuſurrus. Apuleius lib. ix, In amaram cœnoſi ſuccus catiem exolescunt.

oleſcunt. idem Apologia III: Tibia queſtu delectabilior, & fiſtula ſuſurru iucundior.

Similiter caſus nominum variabant, vt genitiuum ſingularem primæ declinationis efferebant per As, nominatiuo S literam adiicientes, vt familiæ familias; vnde adhuc manet paterfamilias & materfamilias. Sic Eſcas, monetas, Latonas Liuius in Odyſſea; Terras, fortunas Næuius in bello Punico; Curas Attius, Triſtitias, Vias Ennius, & Lucretius lib. IV, At reliquias tamen eſſe vias in morte patenti. Auras Virgil. Æneid. XI — nihil ipſa nec auras Nec ſonitus memor.

Genitiuus ſingularis ſecundi ordinis eorum nominum quæ ante Vs vel Vm ſyllabam habent I per eandem vocalem ſimplicem, non autem geminam, efferebatur. nec id in verſu tantùm metri cauſſa, vt Priſcianus cenſet, ſed etiam in ſoluta oratione, vt Anni, Arcadi, Statili, pecuari apud Varronem De re Ruſtica, Septimi, Aureli, Æli, Caſſi in antiquis inſcriptionibus: Tuguri, peculi, Pataui, oti Virgilius; Appi, Claudi, Numidi, Terenti Horatius.

Genitiuum pluralem ſecundi ordinis per contractionem mediæ ſyllabæ proferebant non modò poëtæ, ſed etiam Oratores & hiſtorici, vt Nummûm, denariûm, ſeſtertiûm, iugerûm, modiûm, medimnûm, ſenûm, ſeptenûm, denûm, tricenûm, Deûm, fabrûm, liberûm, Cicero: ſtudiûm, theſaurûm Salluſtius: Cadũm

Varro

Varro De vita pop. Romani lib. IV, Hortenſius ſupra decem milia cadûm hæredi reliquit. Amphorûm, Duûm, Lentulus in epiſtola ad Senatum, Quarum minor nulla erat duûm millium amphorûm: de quo admonet Cariſius, Amphorûm dici cùm additur numerus, Amphorarum per ſe.

Datiuum & ablatiuum pluralem Diis, equis, filiis, natis, pro deabus, equabus, filiabus, natabus. Varro De re ruſtica II, Vt his Diis Helicona atque Olympum attribuerunt homines. idem lib. III: Sed ex his equis. Plautus Sticho:

Ego ibo intrò, atque gratulabor veſtrum aduentum filiis. idem Pœnulo,

O mi here ſalue Hanno auſpicatiſſime
Mihi tuiſque filiis. idem, Qui talis eſt de natis ſuis.

Genitiuus ſingularis tertii Ordinis in nominibus Græcis præſertim propriis Is mutabat in Ei vt Achillei, Herculei. Horat. Carmin. I,

Matroniſque Phrygum claſſis Achillei.

Catullus, Sed te iam ferre Herculei labos eſt. Themiſtocli, Theophanei, Cicero Ad Atticum: Simonidei Auſonius, Concedat Cei Muſa Simonidei: vel etiam deſinebat in I abiecta S vltima littera, vt Ogygi Varro De re ruſtica III, Quæ ante cataclyſmon Ogygi conditæ dicuntur. Herculi idem De lingua Lat. VII: Herculi an Herculis clauam dici oporteret. Perſi Salluſt. Hiſtoriar. I, Ad bellū Perſi Macedonicum. Tacitus Annal. IV, Ad bellum Perſi. Chremi

Terent.

Terent. Andria, Puerum inde abiens conueni Chremi. Agathocli, Achilli, Herculi, Euripidi, Periphani, Sphingi, Plautus. Timarchidi Cicero in Verrem, In Timarchidi poteſtate. Ariſtoteli, Themiſtocli, Iſocrati, idem. Virgilius Fortis Achati, acris Oronti, immitis Achilli, & pellacis Vlyſſi. quod idem vſurpat Gellius lib. v: Auditores illos Vlyſſi labores ſuos illuſtriſſimè narrantis.

Item genitiuus nominum Græcorum in O exibat in Vs, vt Didûs, Eratus, Mantus, Sapphus. Varro Coſmotoryne,

Didûs atque Æneæ miſceri ſanguine ſanguen.

Virgilius, Fatidicæ Mantûs.

Datiuus ſingularis tertii ordinis mutabat I in E, vt minore, ſene. Varro De re ruſt. I, Facilius enim eis quàm minore natu ſunt dicto audientes. idem Admirandis, Infria ſene papatuerem. Pede Virgilius, Hæret pede pes, denſuſque viro vir. Funere, Morte Propertius, Ille meo caros donaſſet funere crines. idem: Si placet inſultet Lygdame morte meæ. In epitaphio Plauti, Poſtquam eſt morte datus Plautus. Diſcrimine, Profeſſione Velleius Paterculus, Diſcrimine veſtro me ſubtraham. idem, Quàm profeſſione eius qua ſemper vſus erat congruebat. Defenſione, exceptione, Iulianus Digeſtor. IX. Non enim offert ſe defenſione alieni ſerui. ibidem: Cum ſatisdatione doli mali exceptione locus erit.

Accuſa-

Accuſatiuus in Im exibat, vt Auim Næuius Belli Punici III; At poſtquam auim de templo Anchiſa ſpexit. Clauim Tibullus: — hinc clauim ianua ſenſit. Febrim, Cicero Ad Gallum, Quod febrim non haberem. Lentim Varro De poëmatis III: Strigilim Lucilius, Pexſitact am ſtrigilim. Turrim, puppim, reſtim, ſecurim, Virgilius & alii, quorum teſtimonii adfert Priſcianus lib. VII.

Ablatiuus in I vt Aui Oui. Varro De lingua Lat. VII: Vulgo alii dicunt in ſingulari hac oui & aui, alii ab hac oue & aue. Abſenti Plaut. Menehmis, Feciſti funus abſenti me prandio. Adfinitati Venuleius, Niſi ita coniunctus eſt adfinitati. Amni Virgil. IX, nam dextra cingitur amni. Aſſi Lucilius, Aſſi duas ficos. Ciui Cicero in Verrem IV, Quod Siculis ciuibus à ciui Romano ciuis Rom. datur, ibidem, Quod ciuis cum ciui ageret. Colli Lucretius lib. I,

Nam ſæpe in colli tondentes pabula læta.

ibidem: Et veluti in viridi candor conſiſtere colli. Fuſti Plaut. Captiuis, Fuſti pectito. Salluſtius, Sorte ductos fuſti necant. Valer. Maximus lib. VI: Metellus vxorem quod vinum bibiſſet fuſti percuſſam interemit. Labi Lucretius lib. V,

Nec nouitate cibi, nec labi corporis vlla.

Orbi, ibidem. Pectora terrarum qui in orbi ſoluta tuetur. Cicero De republica V, orbi terrarum comprehenſos. Varro De re ruſtica III, Ex orbi ligneo. Parti, poſti. Plaut. Menæchmis,

Satur

Satur nunc loquitur de me, & de parti mea.

Ouidius lib. IV. Metamorphoſ.

Raptaque de dextra robuſta repagula poſti.

Sordi Lucretius lib. VI,

Viſceribus cæcis prope iam ſordique ſepultis. Sorti Lucilius, Græcia Sulpicio ſorti datur. Plaut. Caſina, Specula in ſorti reſtat. ibidem, Sorti ſum victus. Contra ablatiuus in E, vt Mare Plaut. Ciſtellaria, — tranquillo mare. Milite, Nam ſi à mare abſtinuiſſem. Familiare, conſtante, forte, & ſimilia quæ Cariſius adnotauit.

Nominatiuus & accuſatiuus pluralis in Is, vt Omnis Terent. Andria, Omnis me gaudere. Salluſt. Catilina, Omnis homines qui ſtudent ſeſe præſtare. Fontis, litis, montis, puppis, reſtis, nauis, vrbis. Virgilius Georgic. I.

— vrbisne inuiſere Cæſar. & Æneid. V,

Quoque magis feſſas optem dimittere nauis. Varro De lingua Lat. VII, In multitudinis hæ puppis, reſtis, & hæ puppes, reſtes. ibidem: In accuſandi hos montis, fontis, hos montes, fontes.

Genitiuus pluralis in Vm vel Ium, de quo ita Varro De lingua Lat. VII: Quod in patrico caſu hoc genus diſpariliter dicitur Ciuitatum, parentum, ciuitatium, parentium. Cohortum Cæſar De bello Gallico V, Duplicatoque partitim cohortum numero. Menſum Ouidius lib. VII. Metamorphoſ.

Et quos ſuſtinui bis menſum quinque labores.

Paulus lib. xxx Ad edictum, Sex menſum erit poſt mortem filii. Vlpianus lib. xxxi Ad Sabinum, Pro modo temporis omnium menſum. Partum Ennius, Iamque fere quatuor partum. Contra Fraudium, Laudium. Cicero De officiis III, Qui fons eſt fraudium, maleficiorum. idem Philippica II: Mearum laudium. Locupletium; Salluſt. Catilina Polliceri tabulas nouas, proſcriptionem locupletium. Cicero Ad Atticum VII; Non moderatiorem quàm Sulla in pecuniis locupletium. idem Paradoxis; Proſcriptiones locupletium. Voluntatium. idem in Lælio, In quo eſt omnis vis amicitæ; voluntatium, ſtudiorum. Æſtatium, apium, ciuitatium, facultatium, hæreditatium, parentium, paludium, principium, quantitatium, ſeruitutium, Iuriſconſulti plurimis in locis.

Genitiuum ſingularem quarti ordinis producebant litera I interiecta, vt Anuis Terent. Heautontimor. Eius anuis cauſſa opinor. Domuis Varro Taphemenippo, Perrexit in interiores partes domuis. Etſi Domui quoque ſcriptum exſtat generandi caſu, pro domi in veteribus libris Ciceronis De officiis III, Eſſe domui ſuæ cum vxore. in Philippicis, Domui ſuæ, & in Tuſculanis, Domui alienæ. Fructuis Varro De re ruſt. I, Eius enim ſaliuam eſſe fructuis venenum. Senatuis, ſumtuis, victuis, rituis, graduis,

graduis, partuis, idem in fragmentis.

Rurſus datiuum contrahebant abiecta vltima litera I, atque ita Cæſarem in Analogicis libris ſcribendum tradidiſſe autor eſt Gellius lib. IV, vt valde errauerit Priſcianus qui ait Poëtas hoc metri cauſſa facere. Caſu, conſenſu, Cæſar De bello Gallico lib. VI, Ne minimo quidem caſu. & lib. VII, Cuius conſenſu ne orbis quidem terrarum poſſit obſiſtere. Receptu, magiſtratu, idem lib. III. De bello ciuili Receptu ſuo timens. ibidem, Eadem quæ venerant receptu ſibi conſulebant. & De bello Gallico I, Qui ſummo magiſtratu præerat. Exercitu, ibidem, Cum exercitu frumentum metiri oporteret. Impetu Plancus Ad Ciceronem, Quibus ſubito impetu ac latrocinio parricidarum reſiſtat. Luxu Salluſt. Iugurtha, Non ſe luxu atque inertiæ corrumpendum dedit. ibidem, Copiaque & affluentia luxu propior. Tacitus Hiſtoriar. III, Exponi ſuo luxu cupiditatibus alienis. Cruciatu idem, Cruciatu aut præmio cuncta peruia eſſe. Metu Virgilius Æneid. I, Parce metu Cytherea. Concubitu, Victu idem Georg. IV, Concubitu indulgent. &, Namque aliæ victu inuigilant. Niſu Salluſt. Iugurtha, Quæ dubia niſu videbantur. Veſtitu Terent. Adelphis, Veſtitu nimium indulgis. Viſu Lucretius lib. V.

Nec tamen hanc poſſis oculorum ſubdere viſu.

Genitiuum ſingularem quinti ordinis ſimi-

lem nominatiuo aut per II geminum efferebant, vt huius dies vel dii, huius luxuries vel luxurii, huius facies, huius pernicii, progenii: quæ multis veterum autorum teſtimoniis Gellius probat:quibus addi poteſt illud Pacuuii Armorum iudicio, Fides ſacratæ ius perpetuò falleret. & Lucretii lib. IV, — Rabies vnde illæ hæc germina ſurgunt. Interdum extrema litera I abiecta ſimilem ablatiuo faciebant, vt Acie, die, pro aciei, diei. Salluſt. Hiſtoriar. I. Dubitauit acie pars. idem Iugurtha, Vix decima parte die reliqua. ibidem, Et iam die veſper aderat. Fide Plaut. Aulularia,

Fide cenſebam fidem multò maximam.

Lucretius lib. I:

Multaque præterea tibi poſſum commemoranda

Argumenta fide dictis contendere noſtris.

Plancus Ad Ciceronem, Quo obſide fide illius & ſocietatis in republica adminiſtranda vterer. Horatius Carmin. lib. II, Conſtantis iuuenem fide. idem Sermon. II: Commiſſa fide. Ouidius Metamorph. III,

Prima fide vociſq. datæ certamina ſumſit.

Datiuum ſingularem ſimiliter abſque I litera extrema efferebant, vt huic facie Lucilius VI,

Qui te diligit ætati facieque tuæ ſe
Fautorem oſtendat.

Genera quoque nominum pleraque erant ambigua & duplicia, quæ vnus omnium diligentiſſimè perſecutus eſt Nonius; à quo qui volet

volet petat, nos eadem repetere non putamus operæ pretium, ſed alia quædam veteribus vſurpata referemus. Deus vtroque genere enunciabatur, vt apud Græcos ὁ Θεὸς καὶ ἡ Θεός. Ennius Annal. I, Reſpondit Iuno Saturnia ſancta Deorum. Virgil. Æneid. II: Diſcedo ac ducente Deo, cùm Venerē intelligeret. Caluus, Pollentemq. Deum Venerem. Similiter Agnus, lupus, porcus & ſimilia quibus ſexui diſcernendo addebatur Mas aut femina. Ennius Annal. I, Endotuetur ibi lupus femina. Cato De re ruſt. Priuſquam porcum feminam immolabis. In lege Numæ AGNOM FEMINAM CÆDITO. Quis, Quiſquis, Quiſquam feminino genere vſurpant Terentius, Plautus, & alii: vt Quis tu es mulier. Varro περὶ ἐξαγωγῆς, Quemnam te eſſe dicam feram. Item Amnis Plautus Mercatore: Neque mihi vlla obſiſtet amnis. Varro De re ruſtica III: Vbi confluit altera amnis. idem Periplu lib. I. Propter hos fluit amnis, quam olim Albulam dicunt vocitatam. Ales idem De re ruſtica III, Omnium alitum quæ intra parietes villæ ſolent paſci. Catullus

— bona cum bona

Nubit alite virgo. Canalis Varro Rerum diuinar. lib. VI, Canales eas diſpeſcit. Virgilius Ætna; Quod ſi diuerſas emittat terra canales. ibidem; Nec tamen in rigidas exit contenta canales. Maſculina Aluus Plaut. Pſeudolo,

Cùm haſce herbas huiuſmodi in ſuum
aluum congerit,

Columella De cultu hortorum,

Florida cùm ſuboles materno pullulat aluo. Rete Plaut. Rudente, Non vides proferre me vuidum retem. Varro De re ruſt. III; Quibus cibus miniſtratur per retem: &, Tecta porticus ſit rete cannabino. Præterea multa duûm generum & duplicis formæ fuerunt, vt maſculina & feminina quæ in Vs & Io ſimiliter veteres dixerunt, Accubitus accubitio, apparatus apparatio, abuſus abuſio, conceſſus conceſſio, conſenſus conſenſio, conuictus conuictio, diſceſſus diſceſſio, interitus interitio, inuitatus inuitatio, permiſſus permiſſio apud Ciceronem: partus partio, tactus tactio, Plaut.; raptus raptio, Terentius; Adhæſus adhæſio, commutatus commutatio, coniectus coniectio, Lucret. Occaſio occaſus Ennius apud Feſtum; Coniunctio coniunctus Papinianus lib. VII Reſponſor. Inſtructa coniunctu fuiſſent. Maſculina & neutra, vt Denarius denarium, Euentus, ſucceſſus, euentum, ſucceſſum. Cicero De amicitia, Mœrere hoc eius euentum. Ad Herennium: Facilè ex aliorũ euentis poſſunt ſuis rationibus conſulere. Plaut. Milite — ſucceſſis bonis. Galerus galerum, gladius gladium, lituus lituum. Varro De re ruſt. I. Latet conditum gladium. idem De lingua Lat. IX: Quod dicitur à multis duobus modis hic Dupondius & hoc dupondium, vt hoc gladium & hic gladius. Apuleius Apologia: Quod pontificibus galerũ, quod lituum auguribus. Lectus lectum, Vlpianus lib. XX Ad Sabi-

Sabinum: Lectum plane argenteum, vel ſi quæ alia ſupellex argentea fuit, argenti appellatione non continetur. Naſus naſum, Stimulus ſtimulum Plaut. Rurſus Æuum æuus, Lucret. lib. III — omnem poſſit durare per æuum. Fretum fretus, peccatum peccatus. Varro Fundanio, Qui eſt fretus inter Rhegium & Meſſanam. Cicero in Verrem v, Peranguſto fretu diuiſa. idem II, Nemo ita in manifeſto peccatu tenebatur. Caſtellum caſtellus, Mandatum mandatus, Iuriſconſulti. Scæuola Digeſtor. VII: Non mandatu mulieris dotem marito eius dedit. Feminina & neutra, vt Alimonia alimonium. Varro De re ruſtica I, In partu & alimonio. idem lib. III, Mellis alimonia. Paulus lib. II Sententiarum, Parenti præſtet alimonia: & lib. III, Qui alimonia denegat. Obſidio obliuio, obſidium obliuium. Tacitus Hiſtoriar. III, Subierant obſidium etiam feminæ: idem IV obſidium legionum vrgebat. ibidem; Eam ſententiam modeſtiſſimus quiſque ſilentio, deinde obliuio tranſmiſit. Horatius Sermon. I,

Ducere ſollicitæ iucunda obliuia vitæ. Papyrus & papyrum. Plinius lib. XIII: Papyrum ergo naſcitur in paludibus Ægypti. Vlpianus lib. XXIV Ad Sabinum, Chartis legatis neque papyrum ad chartas paratum, neque chartæ nondum perfectæ continebuntur. Sutrina ſutrinum Seneca Ad Lucilium, Non multum abfuit quin ſutrinum quoq. inuentum à ſapientibus diceret. Teſta, teſtum, & teſtu. Cato

De re ruſt. Forum vbi coquas calfacito benè, & teſtum. ibidem: In foco caldo ſub teſtu coquito leniter. Ouidius lib. II Faſtor: Ara fit, huc ignem curto fert ruſtica teſtu. idem lib. v, Et ſpumat teſtu preſſus vterque ſuo. Conſortium conſortio. Cicero De officiis III: Diſſoluatur neceſſe eſt omnis humana conſortio. Velleius lib. II, Vt & Tribunitiæ poteſtatis conſortionem Neroni conſtitueret. Papinianus lib. XI Reſponſor. Cùm debitor pretium pignoris conſortioni ſubiecerit. Crocum crocus, Apuleius lib. x. Metamorphoſ., Vino crocus diluta. Sertum ſerta Propertius lib. II:

> Cùm tua propendent demiſſæ ad pocula ſertæ.

Symbolum Symbola. Plautus Epidico, — paratæ iam ſunt ſcapulis ſymbolæ. Apuleius De philoſophia, Eorum quæ pacta ſunt ſymbolæ. Tertullianus aduerſus Valentinianos: Vt nautæ ad ſymbolam ſæpe exſultant.

## CAP. X.

### *De pronominibus.*

PRONOMINA longè aliter protulerunt vetuſtiſſimi quàm nos hodieq. efferimus, vt Ipſus pro ipſe in Comœdiis paſſim legitur. Ips Quips pro IS, quis in lege XII. Tabular. NEI IOVDICIVM FAXIT AVT QVIPS ENDO EO IM IOVRE VINDI-

VINDICIT. & Ipſiptus & Ipſipte vel ipſipti pro is ipſus, & illi ipſi. Plaut. Ciſtellaria Ipſipſus eſt. eho tu quam vos igitur fidem. Feſtus, Ipſipti ipſi, neque alii. Gloſſarium, Ipſipti, *αὐτοί*. Ollus pro illa apud Comicos atque etiam Virgilium. Em & Im pro eum notant Feſtus & Macrobius, legumque fragmenta retinent. Ennius, Omnes corde patrem præbent animoque parentem Circumfuſi im. Terent. Phormione; Im faxo tali immiſtum vt hîc nunc eſt infortunio. Cato in M. Cœlium; Si em percuſſi. Vlpianus lib. LXXIX Ad edictum, Nulla ratione id em conſequi poſſe. Hiſce nominatiuus pluralis pro hi. Terentius Eunucho: — hiſce hoc munere arbitrantur. Plaut. Milite: Non poſſunt mihi nunciis talis hiſce oculi fodiri. ibidem, Non hercle hiſce homines. Licinius Macer Pro Tuſcis: Quos oportuit amiſſa conſtituere, hiſce etiam relliquias auerterunt. Hic, hæc, iſtæc, pro hi, hæ, iſtæ. Plaut. Menæchmis, me hic homines inſanire prædicant. idem Rudente, Sed hæc pauperes ſunt inopeſque puellæ. Perſa, Quid iſtæc narrant. Terent. Andria; Hæc nuptiæ non apparabantur mihi. Eunucho, Continuò hæc adornant. Hecyra, — nihil iam mî iſtæc res voluptatis ferunt. Idem & Iſdem pro iidem & iiſdem Virgil. Æneid. II; — & ſedibus hæret in iſdem: quam ſcripturam vulgo in vſu fuiſſe teſtatur Cariſius lib. I: Is homo, inquit, idem compoſitum facit, niſi quia Cæſar lib. II. ſingulariter

Idem pluraliter Iidem dicendum exiſtimat; ſed conſuetudo hoc non ſeruat. Hibus pro his Plautus Curculione, teſte Cariſio. Ibus pro iis idem Milite, Latrones, ibus denumerem ſtipendium. Mis, tis, pro mei, tui Ennius Annales II:

> Ingens cura mis cum concordibus æquiperare.

Plaut. Pœnulo, Rebus mis agundis. & Pſeudolo,

> Mei te rogandi, & tis reſpondendi mihi. Mi pro mihi frequenter vſurpant poëtæ, ſed & Varro De re ruſt. II, Quum mi' eſſet dicta. ibidem: Veni mi' aduocatus. Mehe pro me apud antiquos Tragœdiarum præcipuè ſcriptores in veteribus libris inueniri teſtatur Quintilianus. Mepte Plaut. Menæchmis Mepte potius fieri ſeruum, quàm te vnquam emittam manu. Eæ, Illæ, Iſtæ genitiui & datiui feminini, vt nominum Aliæ, alteræ, neutræ, vnæ, vllæ. Terent. Eunucho, hoc ipſa in itinere alteræ Dum narrat. Cato De re ruſt., Simillimum genus terræ eæ. ibidem; Illæ rei habeto. & alibi, Qui tantiſper nullæ rei ſies dum nil agis. Plaut. Milite, — rei nullæ aliæ eſt improbus. Sis & ſos, ſas, pro ſuis ſuos & ſuas Ennius apud Feſtum, & ab illo mutuatus Lucretius lib. III,

> Lumina ſis oculis etiam bonus Ancus reliquit.

CAP.

## CAP. XI.

### *De Verbis.*

VERBORVM extremitates variæ atque ancipites in veterum autorum libris occurrunt. Et alia quidem patiendi habent terminationem loco agendi, vt inter alia à Grammaticis notata Comperior Salluſt. Iugurtha, Sed ego comperior Bocchum magis Punica fide. Tacitus Hiſtoriar. IV; Grauem & ſapientem virum fuiſſe comperior. Apuleius Apologia I; Ibi ego comperior omnes iudices tanto poëtæ adſurrexiſſe. Fruticor Cicero Ad Atticum XV: Exciſa enim eſt arbor non euulſa. itaque quàm fruticetur vides. Præſagior Plautus Bacchidibus, Animus iam iſto dicto plus præſagitur mali. Rurſus alia in agendi pro patiendi extremitatem deſinunt, vt Auſpico, aucupo, auguro, aſſentio, amplexo, commento, commoro, conſulo, contemplo, crimino, cuncto, digno, epulo, exſecro, fabulo, imito, indipiſco, læto, lucto, luxurio, medito, miro, molio, opino, opitulo, oſculo, perſcruto, polliceo, proficiſco, rixo, ſcruto, ſortio, ſuſpico, teſto, tumultuo, tuto, vocifero, vlciſco, venero: quorum omnium exempla atque teſtimonia recitant Grammatici, & Plaut. ſuppeditat. Comminiſco vtitur Apuleius lib. IV Metamorph. Eo volente comminiſcimus, Demolio Varro De poëtis,

Et tamen non demolio aſtra. Alphenus lib. II Digeſtor. Priuſquam veterem demoliret damni infecti vicino repromiſit. Vlpianus lib. VI Opinionum: Qui domum alienam inuito domino demolit. Naſco, Vto Cato De re ruſtica, Vbi germen naſcere cœperit, ibidem; Poſtea id vtito. Reuerto Tacitus Hiſtoriar. III, Romam reuertit.

Significationes verborum itidem mutant, & quæ patientia vulgo ſunt, agendi vim pleraque habent, vt Bellor, nutrior, & ſimilia quæ Priſcianus annotauit. Multor, Punior Suetonius Auguſto, Neque aut crebrius aut perfidioſius rebellantes grauiore vnquam multatus eſt pœna. Cicero Tuſculanar. I, Multi inimicos etiam mortuos puniuntur. idem De officiis I: Neque ad eius qui punitur aliquem aut verbis caſtigat, ſed ad reipublicæ vtilitatem referri. & Philippica VIII: Clariſſimorum hominum crudeliſſimam puniretur necem. Sacrificor, Varro De re ruſt. II, Ibi enim ſolent ſacrificari lacte pro vino. ibidem: Et ipſi pro ſe ſacrificarentur. Rurſus alia quæ agendi duntaxat ſignificationem vulgo habent, patiendi notione accepta inueniuntur, vt, præter quæ Priſcianus obſeruauit, Comitor Lucretius lib. I, poſſet claro comitari hymenæo. Conſpicor Plautus Epidico, patrem Prius ſe conuenire non vult, neque conſpicari. Fateor, loquor, moror. Cicero in Agraria II, Excipere nominatim agrum qui publicus eſſe fateatur.

Cœlius

Cœlius Ad Ciceronem; De damnatione frequenter loqui eſt cœptum. idem; Nec multum ac diu luderur, atque ita diu vt plus biennium in his tricis moretur. Interpretor Suetonius Nerone; Verba ſupplicis interpretata prætorio viro multandum pronuntiante. Paulus lib. III. Ad Sabinum; In teſtamentis plenius voluntates teſtantium interpretantur. Stipulor Liuius lib. XXXIII. Circumagi, ſtipularique irato Conſuli, Tribuno inde plebei. Suetonius lib. IV Prætoriorum; Lætoria quæ vetat minorem annis viginti quinque ſtipulari. Tueor, Varro De re ruſt. III, Et in pace à ruſticis Romanis alebantur & in bello ab his tuebantur. Iulianus lib. XXI Digeſtor. Conſilio & opera curatoris tueri debet non ſolùm patrimonium, ſed & corpus & ſalus furioſi. Vetus inſcriptio: PAREANT ERGO ET NOSCANT OMNES SENATVS ET POPVLI ROMANI IMPERIVM DEORVM NVMINE ET MILITVM FORTITVDINE ET TVERI ET REGI. Similiter Admetior, Arbitror, Complector, Demolior, Exſequor, funeror, mentior, moderor, moror, populor Iuriſconſulti in libris Digeſtorum agendi ſignificatione vtuntur.

Coniugationum quoque magna varietas & inconſtantia fuit, multaq. duplici coniugatione inflexa leguntur; vt prima & tertia Denſare denſere. Lucretius lib. I;

Nec tali ratione poteſt denſerier aër,

ibidem: Nihil prodeſſet enim calidum denſerier

ſerier ignem. Virgilius Georgic. I, Iuppiter humidus aſtris Denſet. idem Æneid. XII, Vos vnanimi denſate cateruas. Horat. lib. I Carmin. Mixta ſenum ac iuuenum denſentur funera. Lauare lauere, Virgil. Georgic. III: — lauit improba teter Ora cruor. Lucret. lib. V: — proluuie larga lauere humida ſaxa. Sonare ſonere, idem lib. VI,

Caligare oculos, ſonere aures, concidere artus.

ibidem: Scire licet non ſincerum ſonere. Tonare tonere. Varro Eumenidibus:

Tibi tympana non inani ſonitu Matris deûm tonimus.

Contra, Comere comare. Terent. Heautontim.

Dum moliuntur, dum comantur annus eſt.

Dicere dicare, à quo retinemus Dedicare. Ennius, Dico qui hunc dicare cupit. Plautus Curculione,

Haud in male meditantem malèdicaſſis.

Domere, domare, à quo Domitor & domator. Attius:

Olim quòd viros domaui & ſegetis armatæ manus.

Tibullus, Te duce non alias conuerſus terga domator. Fodere fodare, Ennius Annal. VII:

Illurici reſtant ſicis, ſibynisque fodantes.

Gerere gerare, vnde manet Aggerare. Prima & quarta vt Artare artire. Cato De re ruſt. Inter librum & ſtirpem artito. Dementare dementire, Lucret. lib. III: dementit enim deliraq. fatur.

ſatur. Apuleius Apologia II: Seſe mea magia in amorem inductam dementire. Tertullianus De anima; Nam & cùm dementit homo, dementit anima. Dolare dolire. Varro Agathone: Cœloque dolitus artem oſtentat Mentoris. Impetrare impetrire. Plautus Aſinaria, Auguratum eſt, impetritum eſt. Obſtare obſtire ibidem, Ita iracundia obſtit oculis. Verberare verberire. in lege Regia, SI PARENTES PVER VERBERIT.

Secunda & tertia, vt Caueo cauo in illo Horatii, teſte Seruio,

Vale, vale, caue ne titubes, mandataque frangas.

Ferueo, feruo, Virgil. Æneid. IV — iam littora feruere flammis. Lucret. lib. V

Feruere iam videas claſſem, lateq. vagari.

Fulgeo fulgo, ibidem:

Fulgere cum cæli donauit plaga vapores. & lib. VI: Fulgit item cùm rareſcunt quoque nubila cæli. Indulgeo indulgo, Terent. Adelphis: Veſtitu nimium indulgis. Oleo olo, Plautus Moſtellaria: Non omnes poſſunt olere vnguenta exotica. Obſideo obſido, poſſideo poſſido. Salluſt. Catilina: Occulte pontem obſidunt. Lucret. lib. IV — obſiditque vias oculorum: ibidem;

Aër tuit oculos prior, & poſſidit apertos.

Rideo irrideo, rido irrido. idem lib. III,

— largo diffuſo lumine ridit. Brutus: Irridunt horum lacrumas. Scateo ſcato, Lucret. lib. V

Nunc

Nunc etiam ſcatit, & trepido terrore repleta eſt.

ibidem, Largifluum fontem ſcatere, atq. erumpere flumen. Plautus Aulularia, ſi vino ſcatit. Teneo teno, tetini, Attius & Pacuuius apud Nonium. Tueor, Contueor, tuor, & contuor. Terent. Heautont. qui intuitur nos. Lucret. lib. IV —in ſomnis ſæpe figuras Contuimur miras. Statius Thebaid. VIII;

Namque modò infenſos vtero mihi contuor enſes.

idem III, Intuor, Inachii ſunt hi tibi, concipe, reges: ibidem, Veſtra tuor. Video vido, autore Priſciano. Rurſus Dico diceo, viuo viueo, claudo claudeo obſeruarunt Grammatici. Abnuo abnueo, Ennius Annal. VIII, Certare abnueo, metuo legionibus labem. Attero attereo, Tacitus Hiſtoriar. II, Mox attereris opibus lubrico ſtatu. Tibullus,

Aut operi inſuetas atteruiſſe manus.

Compono componeo, Cato De re ruſtica, In aceruom componeto. Congruo congrueo, fundo fundeo. Terent. Heautontim., Ne nos inter nos congruere ſentiant. idem Adelphis; Eho iam tu verba fundes. Excello excelleo, Cicero De Oratore; In Oratoribus verò Græcis quidem admirabile eſt quantum inter omnes vnus excelleat. ibidem; Non quod ſola ornent, ſed excelleant. & in Lælio; Quamuis licet excelleas. Strido ſtrideo Lucanus lib. VI; Auribus incertum feralis ſtrideat vmbra. Scabo ſcabeo, Lucil.

Scabe-

Scaberat vt porcus contritis arbore coſtis.

Tertia & quarta, vt Cupere cupire Lucretius lib. 1 — perfrangere vt arcta

Naturæ primus portarum clauſtra cupiret.

Parere parire. Ennius in Epicharmo;

Oua parire ſolet genus pennis condecoratum.

Manilius poëta apud Varronem, Latona pariit caſto complexu Iouis.

## CAP. XII.

### *De temporibus & modis.*

TEMPORVM in verbis mutationes per ſingulos coniugationum ordines Grammatici accuratè tradiderunt, in quibus referendis non eſt operæpretium nos immorari. Illud vnum leuiter attigerunt, quod eſt obſeruatione maximè dignum, veteres aliquando tempus præteritum à præſenti formare atque deducere. vt Accedo, decedo, diſcedo, Accedi, decedi, diſcedi. Varro De re ruſt. 1, Diſcedimus omnes. Pomponius lib. 1 Senatuſconſultor. Quæ ad hæreditatem patris accederat. Paulus lib. 11 Decretor. Si ſine liberis decederit. Cano canui Salluſt. Hiſtoriar. 1, Iuſſu Metelli cornicines occanuere. Calleſco calleſci. Cato in Oratione De bello Carthaginienſi: Aures nobis calliſcerunt ad iniurias. Clepo clepi, Cicero De legibus 11,

Sacrum ſacrove commendatum qui cleperit, rapſitve. Conſiſto conſiſti. Ennius;

Conſiſtere amnes perennes, arbores vento vacant.

Neglego neglegi. Æmilius Macer Annal. xvi, Omnium noſtrum neglegerit autoritatem. Cicero Philippica xiii ex epiſtola Antonii, Confugere Alexandriam neglegiſtis. Nexo nexi, Propertius lib. 1. At tibi quæ noſtro nexiſti retia lecto. Premo premi, Cato De re ruſt. Vbi factores vectibus premerint. Sino ſini. Terent. Andria;

Dum tempus ad eam rem tulit ſini animum vt expleret ſuum. Confundo confundi, relinquo relinqui, reſcindo reſcindi, rumpo & corrumpo, rumpi & corrumpi, in libris Pandectarum Iuris aliquotiens ſcriptum exſtat. Tollo tolli, Abſtulo abſtuli. Plautus Rudente, Aulas abſtulas. Vlpianus lib. 1. Ad Sabinum, Acceptilationem aliquid egiſſe, tolliſſeque totam obligationem. Similiter tempus futurum à præſenti in verbis tertii & quarti ordinis, vt Dormio dormibo, Largio largibo, Cato. Expedio expedibo, reddo reddibo. Plaut. Truculento, Ego expedibo, rem perdidi apud vos. idem Menæchmis: Saluum tibi ita vt mihi dediſti reddibo. Eſurio eſuribo, Pomponius Augure; Non eſuribis diutius. Scio ſcibo, Terentius Eunucho.

Modos autem quos appellant Grammatici, in multis verbis aliter veteres protulerunt, veluti

luti Imperatiuum monoſyllabum appoſita E litera, vt Dice, duce, face: quæ apud poëtas paſſim leguntur. Subiunctiuum verborum tertiæ coniugationis per Em vel per Im, vt Attingem, dicem Cato & alii, teſte Feſto & Quintiliano lib. I. Remittes pro remittas, Terent. Andria;

Nam ſi rogites, remittes iam me onerare. Arceſſit, Quærit, pro arceſſat quærat, Plautus Menæchmis, Quid velit, quidve arceſſit. idem Aulularia, Quid ſi quiſpiam tamen quærit? Edim pro edam. idem Pœnulo, Eſt domi quod edimus, ne nos tam contemtim conteras. Trinummo, — at pol ego etſi vetat Edim. & alibi frequenter. Cato De re ruſtica, Quod volet cibi poſtea edit. ibidem; Sed ſi poterit ſolam braſſicam eſſe, edit. Cicero Ad Pætum, Ne ego te iacente bona tua comedim. Horat. Carminum III, Edit cicutis allium nocentius. idem lib. II Sermon., Quam ſi cum lumbis quis edit. Præterea indicatiui modi imperfecta per contractionem & deminutionem mediæ ſyllabæ in verbis quæ in Io deſinunt, vt Cuſtodibam, geſtibam pro cuſtodiebam, geſtiebam. Catullus, Cuſtodibant calathiſci. Plautus Aulularia, Scapulæ geſtibant mihi. Lenibam, nutribam Virgilius, Sæuibam, ſcibam Lucretius & Terentius prologo Hecyræ, Quin ſcibam dubiam fortunam eſſe ſcænicam. idem Andria, Propterea quod ſeruibas liberaliter. Et perfecta alia, vt Dixti, Senſti, pro dixiſti,

 ſenſiſti,

ſenſiſti, Reuixti, Præſcripſti. Ennius Annal. I, In Roma Troia reuixti. Terentius Andria, Tute ipſe his rebus finem præſcripſti. Item infinitiui modi præterita; vt Abſtraxe, pro abſtraxiſſe Lucretius; Ceſſe, creſſe idem lib. I,

Nam quæcunque prius de parti corpora ceſſe
Conſtitues. & lib. III,
Cum membris videatur in ipſo ſanguine creſſe.

Cicero Ad Atticum XV; Non videmur ceſſe victori. Diuiſſe diuiſiſſe, Horatius;

Antiquo cenſu natis diuiſſe duobus.

Indixe, produxe, ſubduxe Terent. Adelphis,

Nam tu eum hoc modo rus produxe aiebas.

Varro Satyra Myſteriis; Tum portitores æra indixe. idem De re ruſtica II, Quem ſibi Thyeſtem ſubduxe queritur. Promiſſe, ſumſe, conſumſe, pro promiſiſſe, ſumſiſſe, conſumſiſſe. Catullus Epigramm.,

Aut facere ingenuæ, aut non promiſſe pudicæ.

Næuius Triphalo, Argentum amoris cauſſa ſumſe mutuum. Lucretius lib. I, Infinita ætas conſumſe ante acta dieſque.

CAP.

## CAP. XIII.

### *De Aduerbiis.*

ADVERBIA pleraque biſariam & promiſcuè efferuntur à veteribus, vt herè heri, veſperè veſperi, peregrè peregri, præfiſcinè præfiſcini, quo vtitur Apuleius libro III Floridorum, Horatius Sermon. II, Nam mihi conuiuam quærenti herè ductus illic. Terent. Hecyra, Herè nemo voluit. Plaut. Pſeudolo, Atque herè ante dixeram omnibus. & aliis multis locis. idem Amphitruone, Peregrè aduenięns: Perſa, Quia herus peregri eſt. Commodè & commodò, cottidiè cottidiò, falſe falſo, quorum exempla extant apud Cariſium. Arcanè & arcanò, exiguè exiguò, proximè proximò, tutiſſimè & tutiſſimò. Cæſar De bello ciuili lib. II: Domitius arcanò cum paucis familiaribus ſuis colloquitur. Cicero Ad Atticum lib. IV: Proximo a.d. VI Cal. Octobris. idem lib. VIII, Vbi tutiſſimo eſſent. & lib. XVI, Legi arcano conuiuis tuis. Amplè & ampliter, dure duriter, longe longiter, probe probiter, & alia id genus multa, quæ Grammatici annotarunt. Auarè auariter, auide auiditer: Plautus Curculione,

Ingurgitat impura in ſe merum auariter. Arnobius lib. V, Innaſiſſe auiditer. Inprimis & Inprimo. Varro De lingua Lat. VI, Hominis inprimo in literis Latinis exercitati. Gellius

lib.xvi: Tum inprimò περὶ ἀξιωμάτων diſcendum. Promiſcuè,protinus, promiſcam & protinam Terent. Phormione; Hinc me conicerem protinam in pedes. Varro Caprino prœlio, Cetera promiſcam voluit communia haberi. Clare & claritus, communiter communitus, publicè publicitus apud Terentium & alios. Caute & cautim, diſertè diſertim, exquiſitè exquiſitim, minutè minutim, aliaque talia aduerbia in Tim admodum familiaria erant veteribus. Arctim Cicero Ad Atticum xII, Nec arctim Pompeium teneri. Coniuratim, perplexim Plautus. Blanditim, iuxtim, exultim Lucretius. Propritim vel propriatim idem lib.II:

> Quid? genus humanum propritim de
> quibus actum eſt.

Arnobius lib. III, Vſque adeo res exigit propriatim deos ſcire. Ceſſim, receſſim Plautus Caſina,

> Imitabor nepam: receſſim dabo me ad pa-
> rietem.

Varro Seſquiulyſſe — cùm domum ab Ilio Ceſſim reuertero. Iuſtinus lib. II, Vos commiſſo prœlio ite ceſſim. Alfenus IC. Interim ſuperius ploſtrum ceſſim ire cœpit. Illim, iſtim, pro illinc iſtinc retinent antiqui libri Lucretii & Ciceronis, cùm aliis pluribus locis, tùm epiſtola Ad Valerium, Qui iſtim nunc veniunt. & Ad Atticum lib. IX, Illim equidem Cn. profectum puto. Magis mage, quo præter Lucretium

tium & Virgilium etiam Cicero in Verrem vtitur, Mage condemnatum hominem in iudicium adducere non poſſe. Nenu pro non Lucilius & Varro apud Nonium, ſed & Lucretius lib.III, & IV,

Nenu queunt rapidi contra conſtare leones.

Poſtea & poſtilla Terentius & Plautus crebrò vſurpant. Cato in Originibus, Sæpeque poſt illa operam reipublicæ fortem atque ſtrenuam perhibuit. Primò & primùm, poſtremò poſtremùm, tertiò tertiùm, quartò quartùm veteres promiſcuè & indifferenter dixiſſe oſtendimus lib. IV De differentiis verborum. Præter hæc fuerunt in vſu aduerbia quæ fiunt ab auferendi caſu in vtroque numero, vt Anniuerſariò Cottidianò. Cicero Ad Atticum V, Cum anatociis anniuerſariò, id eſt annuatim, anno vertente. idem De republica VI, Cottidiano in forum mille hominum cum palliis conchylio tinctis deſcenderent. Plautus Captiuis,

Niſi cottidiano ſeſquiopus confeceris.

Anno pro pridem, & horno, id eſt hoc anno. Lucilius Satyrar. XXVIII; Vtrum anno an horno te abſtuleris à viro. Plaut. Amphitr.

Etiam hiſtriones annò tum cùm in proſcænio hic Iouem inuocarunt venit. Heſternò poſterò hibernò matutinò Tacitus Annal. IV, Idemque cùm poſterò ad quæſtionem traheretur. & XV, Poſterò cùm ad eoſdem cruciatus retraheretur. Venuleius IC. Eum qui hibernò habuerit fundum. Apuleius Metamorph. lib. IX, Matu-

tinò me multis oleribus onuſtum proximam ciuitatem deducere conſueuerat dominus. Numerò id eſt citò, celeriter apud Comicos paſſim legitur. Compactò Afranius Emancipato, Te facere compactò omnia: quod Plautus Captiuis, Rem de compacto geri. Fortuitu idem Aulularia:

Si eam ſenex anum prægnantem fortuitu fecerit.

Noctu, diu, lucu vel luci, propter affinitatem literarum I & V. ibidem, Nec noctu nec diu quietus vnquam eam. Salluſt. Hiſtoriar. II, Noctu diuque vigilias tentare. Terentius Adelphis, Cum primo luci. Plaut. Amphitr. Nonne idem hoc lucu me mittere potuit. idem Mercatore, Ad portam hinc abi mane cum lucu ſimul. Alternis, multimodis, omnimodis Lucretius, Gratis ingratis, vel Gratiis & Ingratiis, vt Invitis aduerbium, obſeruat Cariſius. Plautus Aſinaria, Caue modò ne gratiis. & Caſina, Vobis inuitis, atq. amborum ingratijs. Terent. Eunucho, Ingratiis vt dormiam. idem Phormione, meam ductes gratiis. Cicero in Verrem VI, Reticebunt quæ poterunt libenter, dicent quæ neceſſe erit ingratiis. idem Pro Quintio, Extorquendum eſt inuito atque ingratiis, id eſt illibenter, grauatè & contra voluntatem.

CAP.

## CAP. XIV.

### *De præpoſitionibus.*

FVERVNT veteribus in vſu præpoſitiones quæ iam exſoleuerunt Am & Vls, cuius vicem Pomponius De origine iuris vſurpat Vltis; Quinqueuiri conſtituti ſunt cis Tiberim & vltis Tiberim. Am verò ſeruit loquelis ſiue verbis, non caſibus, vt Amplector, amputo, anquiro: vnde inter eas præpoſitiones quas Probus, Diomedes, aliique veteres Grammatici Loquelares appellant, refertur à Cariſio & Feſto his verbis; Am præpoſitio loquelaris ſignificat circum. Præterea ſolent veteres interdum præpoſitiones geminare, ita vt in vnam dictionem coëant & coaleſcant; veluti Inſuper, deſuper, & quæ minus vſitata; Exante, inante, poſtante, id eſt, poſt alia facta, quomodo Græci dicunt ἔμπροσθεν. Varro De lingua Lat. v, Poſtante conuentionem habeat. Propertius lib. II,

Si quis vult forma tabulas anteire vetuſtas,
Hic dominā exemplo ponat inante meam.

Apuleius Metamorphoſ. I, Proximè exante Pœcilen porticum. Exaduorſum Cato De re ruſtica, & Terent. Phormione, — exaduorſum inlico Tonſtrina erat quædam. Circumcirca, Circumſecus, id eſt in ambitum, & in orbem. Plautus Aulularia;

Occœpit ibi ſcalpturire vngulis circumcirca.

Apuleius lib. v, Coloni quique circumſecus venantur. & lib. xi, Circumſecus variegatum. Præter propter, pro, præterquam propter, ſiue propter aliam cauſſam quam propter eam de qua loquimur: Ennius Iphigenia —præter propter vitam viuitur. id eſt, propter aliam cauſſam viuitur quàm vt viuatur, vtputa propter voluptatem vel gloriam. Aliquando præpoſitiones ſeparatæ in oratione coniunguntur, & nihilominus dictionis vim ſeruant: in quo ſanè errat Priſcianus, qui tradit præpoſitiones quotiens caſu carentibus apponuntur, dictionis vim ſemper amittere. Sic In ante, ex ante. Varro De re ruſt. III, Ex ante diem VII Id. Febr. &, Ex ante diem III Id. Sextil. Cicero Ad Atticum lib. I. In ante diem XV Cal. Nouemb. diſtulit.& lib. III. Ex ante diem Non. Iunij vſque ad pridie Cal. Septembr. Liuius lib. XLV, Supplicatio pro concione populi indicta eſt ex ante diem V Id. octobr. E circa idem lib. XXI: Extemplo è circa Prætorem ad ciuitates miſſi legati; id eſt ex iis qui circum Prætorem erant. In coram Apuleius lib. X, Quæ mecum in coram publicam populi caueam frequentaret. Sed Verſus & Vſque aliis præpoſitionibus coniuncta tranſeunt in aduerbia, vt Verſus cum Ab, Ad & In. Varro De re ruſtica I, Ridica vitis ab ſeptentrione verſus tegatur. Cæſar De bello Gallico lib. VI, Cum legionibus tribus ad Oceanum verſus. Salluſt. Catilina, Modò in vrbem, modò in Galliam verſus. Cicero De

amicitia,

amicitia, Atque is primùm inſtituit in forum verſus agere cum populo. Vſque cum Ab, ad, ex, & ſub. Virgilius, Siculo proſpexit ab vſque Pachyno. idem, Hinc vſque ad ſidera notus. &, Vſque ſub obſcurum noctis. Terent. Eunucho, Ex Æthiopia eſt vſque hæc. Cicero Pro Flacco: Non accepit à ſuis ciuibus, ſed ab Tmolo vſque petiuit.

## CAP. XV.

### *De compoſitione vocum.*

IN compoſitione vocabulorum nimiò plus ſibi indulſerunt veteres, maximè poëtæ: è quibus nos pauca quædam, vulgo minus nota, referemus. Ex tribus dictionibus nomina componere, quamuis Latinæ linguæ non concedat Quintilianus, tamen fecit Lucilius Hippocampelephantocamelus, ex iſtis tribus vocibus Hippocampus, elephantus, camelus. Viticapiferæ Varro in Satyra Magnum talentum, Detotonderat forcipibus viticapiferis, quaſi vitia capere ferre. Quaſſagipennæ, quæ quaſſis aguntur pennis, idem Sexageſi; Nec quaſſagipennas anates, tremipedas. Scytotoſagittipelliger cognomen Herculis, quòd ſcutum, ſagittas, & pellem geſtaret, Tertullianus De pallio. Triſeclifenex & Dulcioriloquus de Neſtore Næuius in Alceſti: quæ vt nimium poëtica no-

ca notat Gellius. Ex Latino & Græco, vt Antelogium Plautus Menæhmis: Nunc argumento antelogium quoddam hoc fuit. Dentarpagæ Varro Cyniciatris, Hic bipenſiles forcipes dentarpagæ. Signoſiæ idem Eumenidibus, Imponeret ædilis ſignoſiæ. Flexibulæ, Vimarcus idem in Satyrarum inſcriptionibus. Contra Epitogium, Anticato titulus librorum Iulii Cæſaris, quos ſcripſit contra Ciceronis laudationem Catonis. Archigubernus apud Iauolenum IC. & Meſonauta, qui in naui medium locum tenet inter gubernatores & remiges, vt inter ſeruos mediaſtinus. Vlpianus lib. XIII Ad edictum; Non debet exercitor nauis per remigem aut meſonautam obligari. Ex præpoſitione & duobus vocabulis eſt Perterrefacio, & quæ Pacuuius durè ſtruxit Incuruiceruicum, Repandiroſtrum. Rurſus ex duabus præpoſitionibus & vno vocabulo multa iunguntur, vt incompoſitus, reconditus, &, quo Cicero vtitur, Subabſurdum. Sic Adindo Cato De re ruſtica, Coaddo, coaccedo, Exobſecro Plautus: Perinungo, Prodeambulo Terentius Adelphis, Prodeambulare huc libitum eſt. Varro De re ruſtica II, Eadem re perinungunt, & tegunt rurſus. Inconcupiſco, incognoſco. Apuleius lib. III Floridor. Vt non minus vobis amicitia mea capeſſenda ſit, quàm mihi veſtra inconcupiſcenda. idem lib. IV: Vt incognoſceret more ingenii humani quiſnam eſſet. Redadopto Modeſtinus lib. II Regular.

Filio

Filio dato in adoptionem, quem denuo redadoptauit. Superanteactus Lucretius lib. III:

Cùm ſuperanteactam ætatem meminiſſe nequimus.

Tranſadigo Virgilius, Tranſadigit coſtas. Aduerbium cum verbo compoſito iungere frequens eſt apud Comicos, vt introadmitto, introabeo, introadſpicio. Terent. Andria, acceſſi, introadſpexi. idem Hecyra, Herè nemo voluit Soſtratam introadmittere. Ex præpoſitione & aduerbio ſunt Derepente, deſubitò, demagis, quibus vtuntur Terentius, Lucretius, & Lucillius aliique. Præterquam, Extraquam vox frequens in legibus & edictis. Adprimo, Abhinc, dehinc, quæ ſola præpoſitionem recipere Cariſius perperàm cenſet. Præterea nonnulla compoſita verba quæ nunc contracta vel leuiter immutata efferimus, veteres integra protulerunt, vt traduco tranſduco in libris Digeſtorum Iuris, trado tranſdo Terent. in prologo Phormionis, Exquiro exquæro Plautus Aulularia, I intro, exquære ſitne ita vt ego prædico. idem Captiuis; eadem ego ex hoc quæ volo exquæſiuero. Iniquius inæquius idem Pœnulo, Tardo amico nihil eſt quicquam inæquius. Anciſum ancæſum, Conciſum concæſum, & contra Diſtiſum pertiſum, pro diſtæſum & pertæſum; vt teſtatur Feſtus, & Cicero in Oratore his verbis, Conciſum nō concæſum, ex quo quidam Pertiſum eſſe volunt, quod eadem conſuetudo non probauit. Et ex contra-

rio,

rio, quæ nos plene efferimus, illi contrahebant, vt tranſluceo tranſmitto, traluceo tramitto Lucretius; tranſuolo trauolo; tranſmeo trameo. Plautus Epidico: Trauolauerunt ad hoſtes. &; Mihi illanc vt tramittas. Varro De lingua Lat. IV, Trua quod trauolat ea aqua. ibidem; Trama quod trameat filum. Transfero trafero. Cicero Ad Lentulum, Cauſſam regiam alio traferebant. idem Ad Cœlium; Traferri nomen à Valerio non potuiſſe. Eſcendo Eſcenſio, pro exſcendo & exſcenſio, quo vtitur Liuius lib. XLVII. Salluſt. Iugurtha; Non temere vti eſcenderat. Ibidem; Quibus alleuati milites facilius eſcenderent. & mox: Pars equos eſcendere. Varro De re ruſt. I, E vinea in arbores eſcendit vitis. &, In carnarium eſcendit. idem De lingua Lat. IV; Vnde eſcendebant ad infimam Nouam viam. Liuius lib. XLV, Conſuli ad quadrigas mittendas eſcendenti.

## CAP. XVI.

### *De diſtractione & traiectione vocum.*

DIVIDVNTVR voces compoſitæ & quaſi in partes ſecantur, non apud poëtas modò, ſed etiam oratores & hiſtoricos: ſimplices autem voces non diſtrahuntur, etſi Ennius τὸ Cerebrum diſtraxit Annalium V:

Trans-

Transfigit corpus cere comminuit brum: quem nulli idonei autores imitari voluerunt. Et interdum quidem compoſita voce diuiſa nihil eius partibus interponitur, vt Animum aduorto Cato De re ruſtica. Terent. in prologo Andriæ, & Dolabella in epiſtola ad Ciceronem. Are facio Lucret. lib. vi, Principio terram Sol excoquit & facit are. Magno opere, ſummo opere, tanto opere. Licinius Macer Annal. i, Non minimo opere milites quietos volebant. Cicero Ad Atticum xii: Res indicat quanto opere id cupiam. Suetonius Cæſare, Quem incolumem tanto opere cuperent. Satis agere Cato De conſulatu ſuo; Iam noſtri apud vallum ſatis agebant. Apuleius lib. viii: Coloni multitudinem noſtram latrones rati ſatis agentes rerum ſuarum, eximieque trepidi. Vlpianus lib. xxiii Ad Sabinum, Non ſatis egerit. Plaut. Mercatore per μετάθεσιν,

Inſomnis egi ſatis, & fui homo exercitus.

Peſſum do pro peſſundo: Terent. Phormione, Me aut herum peſſum dabunt. Salluſt. Iugurtha: Quæ res plerumque magnas ciuitates peſſum dedit. Tacitus Annal. iii: Quod multos etiam bonos peſſum dedit. Frequentius autem partibus vocis compoſitæ dictio aliqua vel particula interponitur, quod genus τμήσεως familiare fuiſſe Lucilio denotat Auſonius his verſibus;

Reſciſſo verbo diſces componere verſum;
Lucilî vatis ſic imitator eris.

Sic diſtrahuntur Areſacio, excandeſacio, feruefacio. Varro De re ruſt. II, Are hos facies. ibidem, Excande me fecerunt. Cato De re ruſt., Ferue benè facito: Circumfundo, Circumuentus. Virgil. Æneid. I.

Et multum nebulæ circum Dea fudit amictu. Vlpianus Ad Sabinum XXXIV: Siquidem circum in hoc venta eſt. Depetigo, Dedicatus Lucilius lib. XXX: Illuuies, ſcabies, oculos huic deque petigo

Conſcendere. ibidem,

Iuratam ſe vni cui ſit data deque dicata.

Detondo Ennius Annal. III,

Deque totondit agros lætos *atque oppida* cepit.

Lucrifacio, Caius lib. XIX Ad edictum Liceat lucri dotem faciat. Magnopere. Terentius Eunucho,

Thais maximo me orabat opere. Pergratum, Permoleſtum, permagni. Cicero Ad Atticum lib. I; Per mihi per inquam gratum feceris. idem lib. V; Per mihi erit gratum ſi id curaris ad me perferendum. & lib. X, Per enim magni æſtimo. Plebiſcitum, Senatusconſultum, Varro De vita pop. Rom. III: Plebiſque ſcito cautum. idem Epiſtolicar. Quæſt. IV, Senatuſq. conſultum fieri duobus modis.. Quintilianus, Nam rogationibus plebiſve ſcitis cauta ſunt iſta. Quapropter Plautus Amphitr. qua iſta propter dicta dicantur mihi. Quilibet, Quicunque, Salluſt. Catilina, Cuius rei libet ſimulator.

ſimulator. idem De rep. ordinanda, Cuius rei libet periculum facere. Terentius, Quæ meo cunque animo lubitum eſt facere. Reſpublica, Plautus; Sed vt ego ſtultus qui rem curo publicam. Cicero Ad Atticum: Rem vero publicam penitus amiſimus. Septentrio, Virgilius — ſeptem ſubiecta trioni. Superſum, Plautus Curculione; Si quid ſuper illi fuerit. Tameneтſi, idem Caſina, Qui amat tamen hercle etſi eſurit. Venundo Salluſt. Hiſtoriar. 1, Quaſi Cimbricam prædam venum aut dono datam. Liuius, Ignaros omnium ſe venum à principibus datos.

Quin etiam traiiciuntur dictiones clauſulæque, & præpoſtero ordine locantur; quod vbi accidit ἀναστροφὴν eſſe volunt Grammatici. Accidit autem in nominibus, vt cùm cognomen anteponitur nomini, veluti Balbus Cornelius, Gallus Fabius apud Ciceronem Ad Atticum, Gallus Caninius in epiſtola ad Cœlium, Macer Licinius lib. II Ad Q. Fratrem, Papus Æmilius in Lælio, Antias Valerius, Curſor Papirius apud Liuium. Vel cùm prænomen cum cognomine coniungitur, vt M. Cicero, C. Cæſar, Cn. Magnus. Varro De vita populi Rom. IV, Audiui dicentem Cn. Magnum. Velleius lib. II Filiam C. Cæſaris Cn. Magnus duxit vxorem. Item traiiciuntur pronomina, vt, Qui, quæ. Varro Ὄνος λύρας. Aut ille ceruum qui volabile currens, pro ille qui ceruum. Tibullus lib. I,

Vidi ego qui iuuenem ſeros deſiſſet amores, pro iuuenem qui. Ouidius Elegiar. I,

Quam face ſuſtineo tecta ſuperba petam: id eſt face quam ſuſtineo. Verba, vt Sis vide, pro vide ſis. Plautus Aulularia, Sis vide vt incedit. Aduerbia vt Nihilominus. Cæcilius Hypobolimæo, Ego illud minus nihilo exigor portorium. Quoad Afranius Promo, Vt ſcire poſſis adquo te expediat loqui. Cum Cæſar, Diutius cùm noſtrorum impetum ferre non poſſent. idem, Diu cùm eſſet pugnatum. Præpoſitiones, vt Lucretius Ea propter, Virgilius Italiam contra; &; His accenſa ſuper; &, maria omnia circum. item, tranſtra per & remos. Horatius Quem penes, Salluſtius Quos inter, Varro Eum apud, Cicero Memoriam præter, ponit ante, Liuius Omnibus ex, Tacitus Eo coram, templum iuxta, Tiberim contra, Vrbem extra, Viam propter. Coniunctiones vt Autem poſt alterum aut tertium orationis verbum apud Plautúm frequentiſſimè. Enim initio orationis pro etenim, idem Aulularia: Enim mihi quidem æquum eſt. Caſina, Enim iam magis iam appropero. Milite; Enim cognoui nunc. Terentius Hecyra, Enim laſſam oppidò tum aiebant. Cicero Ad Atticum IV: Macroni vix videor præſto eſſe, enim auctionem. Lucretius lib. II enim diſtantia cùm ſit. & lib. VI, enim præſens dolor exſuperabat. Labeo lib. II Pithanon; Et hoc id eſt quod Græci dicere ſolent ἐν πάντι. enim poteſt hoc memoria non teneri. Aliquando poni-

do ponitur Enim tertio loco. Varro Andabatis, Minus aurum enim non præſtringit oculos. Cicero Ad Atticum XII, Pruſia cupit enim vendere. Liuius lib. XLVI, Eo quoque enim mittendos fore legatos. Ne, Plautus Pſeudolo: — ne illi audeant, pro illine. Terent. Andria: ah ne tu omnia pro túne. Cicero Ad Atticum II, Ego illud ne quidem contemnam pro ne illud quidem. Quamquam Salluſtius Iugurtha: Quæ grauia quamquam. Tacitus, Hæc mala quamquam. Que copula alieno loco ſolet poni, ſed apud poëtas tantum. Plautus Captiuis, Eſt profecto Deus qui quæ nos gerimus auditque & videt. Horatius, Ore pedes tetigitque crura. Tibullus,

Meſſallam terra dum ſequiturque mari. Sed, ſed enim. Virgilius,

Ipſa ſed in ſomnis inhumati venit imago. &; Progeniem ſed enim Troiano ab ſanguine duci. item — impius ex quo Tydides ſedenim ſcelerumque inuentor Vlyſſes. Tamen Plaut. Amphitr. Sed in fugam in ſe tamen nemo conuertitur. ibidem, metuam abſentem tamen. Atq. hæc quidem hactenus de ſingulis dictionibus, in quibus antiquæ locutionis vſus cognoſcitur. nam priſcas & exoletas voces explicare non eſt noſtri inſtituti; & ſi quis eas noſſe deſiderat, à Gloſſographis petat licebit.

# AVSONI POPMÆ DE VSV ANTIQVÆ LOCVTIONIS LIBER SECVNDVS.

## CAP. I.

*De partium orationis inter ſe commutatione.*

SEQVITVR vt de antiqua orationis ſtructura, quæ à communi loquendi conſuetudine multùm diſſidet, nunc quoque agamus. Sed quoniam Grammatici antiquarum locutionum genera prolixè tradiderunt, vt ad illorum copiam vix aliquid addi poſſe videatur, ideo nolumus in hoc loco diu immorari. Partes orationis ſæpe confundunt autores, atque alias pro aliis vſurpant, quam commutationem Græci vocant Ἀντιμερίαν. Sic Nomen loco aduerbii, vt Aliquid pro aliquantulum. Terentius, Subtriſtis viſus eſſe aliquid. Cicero Pro Deiotaro, Non enim iam metuo vt illi tu ſuccenſeas: illud verò ne illum tibi ſuccenſere aliquid ſuſpicere. Nullus pro non, Plautus aliquotiens, & Terentius Eunucho, Nullus mones; Hecyra, Etſi nullus dixeris. Cicero Ad Atticum lib. XI, Philotimus non modò nullus venit, & XV: Sextus ab ar-

ab armis nullus diſcedit. Multa pro multùm, vt Multa peccare. Cicero in Topicis, Cùm mihi meiſque multa ſæpe caviſſes. & Ad Appium, Multa nos quidem queſti ſumus. Cæcina Ciceroni, Multa Deos venerati. Virgilius Georgic.iv — & ſpiritus oris Multa reluctanti obſtruitur. Item adiectiuum in vtroque numero, vt Immane ſonat, Sublime volans, Æternum latrans, Virgilius. idem, Sole recens orto, pro recenter, &, Stat acerba ſtridens; item — pede terram Crebra ferit: & — tranſuerſa tuentibus hirquis. Lucretius — mortales mutua viuunt. Inſanùm, Sempiternùm, pro inſanè ſempiternò, Plaut. Curculione, Inſanùm amare. & Aulularia, Quod tibi ſempiternum ſalutare. Similiter Nomen pro participio, vt, Hunc populum latè regem, id eſt regnaturum. Et pro interiectione, vt Iuppiter cùm admirantis eſt, vt apud Græcos ἡράκλεις. Catullus, Doctis Iuppiter & laborioſis. & alibi, Iuppiter vt terſti lumina ſæpe manu. Malum, infandum. Terentius, Qui malum alii. Virgilius, Nauibus infandum amiſſis. Pronomen pro coniunctione, vt Id pro ideo in illis modis loquendi Id venio, id reuertor, id quod erat: in quibus tamen nos potius cenſemus eſſe eclipſin præpoſitionis Ob vel Propter, vt infrà dicemus. Idem pro item vel etiam. Cicero Officior. i, Vt ipſe ad meam vtilitatem ſemper cum Græcis Latina coniunxi, neque id in philoſophia ſolùm, ſed etiam in dicendi exercitatione feci,

idem tibi cenſeo faciundum. ibidem, Eſt huic coniuncta beneficentia, quam eandem vel benignitatem vel liberalitatem appellare licet. Verbum pro nomine, Perſius, Scire tuum nihil eſt. idem, Et noſtrum illud viuere triſte. Et, Velle ſuum cuique eſt. Et pro participio. Virgilius — magnum dat ferre talentum, pro ferendum. idem, Dederatque comas diffundere ventis. Et, — ille ſuo moriens dat habere nepoti. Vlpianus D. De inofficioſo teſtam. Cùm obtinere ſpem non haberent. idem D. De mon. & honor. Ius non habet intercedere; & D. Mandati, Conſilium receperit fraudare. Participium loco nominis, vt apud Græcos crebrò, medentes, venantes, pro medicis & venatoribus, Lucretius. idem lib. v, Aëriaſque ſimul volucres variantibus armis, id eſt variis. Virgilius Æneid. IV

Candentis vaccæ media inter cornua fundit, pro candidæ. lib. VI.

Quam ſuper haud vllæ poterunt impune volantes

Tendere iter pennis, id eſt volucres. lib. VIII, — pictis conſpectus in armis, pro conſpicuus. Et pro aduerbio, Horrendum pro horrendè. idem — at bellua Lernæ Horrendum ſtridens. Lubens pro lubenter, Plautus, Duorum labori hominum parſiſſem lubens. Aduerbium pro nomine, vt Abundè, largè, partim; quæ nominum vim quandoque habere infra dicemus. Et pro coniunctione, vt Quando pro quoniam,

Nunc

Nunc pro ſed, vt apud Græcos νῦν pro ἀλλά. Terent. Adelph.

Poſtremo quando conſcia ſum à me culpam hanc eſſe

Procul. Cicero De Diuinatione lib. 1: Quæ quidem multo plura euenirent, ſi ad quietem integri iremus: nunc onuſti cibo & vino confuſa & perturbata cernimus. & alibi ſæpe. Item loco pronominis, vt Illic pro ille apud Comicos non raro. Plautus Aſinaria: Metuo ne illic obſceuarit meæ falſæ fallaciæ. Terentius,

Quàm illic qui petit vnde is ſit theſaurus ſibi.

Et pro præpoſitione ferè apud poëtas, vt Clanculum, intus, ſeorſum, proclam, in, ſine. Terentius Adelphis; — poſtremo alii clanculum Patres quæ faciunt. Lucret. lib. III — ſeorſum corpore toto. ibidem:

At neque ſeorſum oculi, neque nares, nec manus ipſa
Eſſe poteſt anima.

Sed & loco prouocabuli Aduerbium vſurpatur; qua quidem permutatione optimi autores crebrò vtuntur. Cicero ad Atticum, Omnia conſilia differs in id tempus cùm ſcierimus quid actum ſit. ibidem; Vtinam illum diem videam, cùm tibi gratias agam; pro quo tempore, quo die. Varro De re ruſt. 1, Quibus teneat id quà ſerpit. Terentius, E prædonibus vnde eam emerat. Virgilius Æneid. V:

— volucrem traiecto in fune columbam,

Quò tendant ferrum, id eſt in quam. Præpoſitio pro aduerbio, vt Ante, circa, circum, coram, clam, extra, iuxta, pone, prope, poſt, ſuper, ſecus, vltra, vſque: quæ vim aduerbii plerumque habere notiſſimum eſt. Coniunctio vice aduerbii, vt Atque pro ſtatim, mox. Plautus Bacchidibus,

Dum circumſpecto atque ego tum lembum conſpicor. idem Mercatore,

Poſtquam illic quod volui tranſegi, atque ego conſpicor Nauim ex Rhodo. Virgilius Georgic. I.

Atque illum in præceps prono rapit alueus amni. Gellius lib. XVII: Hæc verba vbi lecta ſunt, atque ibi Taurus mihi. Ergo, Igitur, pro tum, inde, poſtea. Virgil. Æneid. VI,

Ergo iter inceptum peragunt, fluuioque propinquant. Plaut. Caſina, tecum loquar Mox magis cùm otium erit igitur. Moſtellaria,

Miſerum eſt opus igitur demum fodere puteum, vbi ſitis fauces tenet. Amphitruone;

Sin aliter ſient animati, neque dent quæ petant,
Seſe igitur ſumma vi viriſque eorum oppidum expugnaſcere.

Terent. Eunucho, Quid igitur faciam? Quoniam pro poſtquam, quum. Plaut. Aulularia:

Is quoniam moritur ita auido ingenio fuit. idem Aſinaria; Quid nunc, quoniam ambo vt eſt lubitum nos deluſiſtis, datisne argentum? Tamen pro tandem, Salluſt. & Pacuuius apud Nonium;

Nonium; Proinde pro perinde. Terentius Phormione;

Proinde expiſcare quaſi non noſſes. Lucretius lib. III, Oſſa dedit terræ proinde ac ſimul infimus eſſet. Salluſt. Iugurtha: Proinde quaſi iniuriam facere, demum id eſſet imperio vti. Varro De vita pop. Rom. lib. I, Duabus vndulatis togis eſt opertum, proinde vt olim reges noſtri vndulatas & prætextas togas ſoliti ſint habere. Plancus Ciceroni, Quod ſi proinde vt ipſe mereor mihi ſucceſſerit. idem, Vt proinde ad omnia paratus eſſem.

Species quoque partium orationis commutantur, & aliam vim atque poteſtatem adſumunt. Sic nomen primigenium pro ſuo deriuato, vt terra Græcia, terra Italia, terra Sicilia, apud Gellium. Ennius — late Saturnia terra. idem, O terra Thræcia vbi Liberi fanum. Lucret. lib. I, Italiæ terræ oris à finibus eius. Calliſtratus IC. Vt extra terram Italiam decem annis relegetur. Virgilius, Troia gaza per vndas, pro Troiana, & Dardana ſuſcitat arma. idem, Laticemque Lyæum. Et, Tempus & Arcadii memoranda referre magiſtri, pro Arcadici. Varro De re ruſt. II: Arcadii aſini. ibidem; Terna atque quaterna millia Gallia ſuccidia habere, pro Gallicana. Salluſt. Hiſtoriar. IV, Cùm interim lumine etiam tum incerto duæ Galliæ mulieres conuentum vitantes, ad menſtrua ſoluenda montem aſcendunt. Cato Originum lib. IV, Talione vindicta proximus

cognatus vlciſcitur. idem in L. Veturium: Aquam Anienem in ſacrarium inferre oportebat. Gellius lib. XIX, Molli quodam tempeſtatis autumnæ die, pro autumnalis. Quibus gemina ſunt illa quæ ab aliis vſurpantur, mare Oceanum, pondo libram, pondo vnciam, & rete iaculum. Abſolutum pro comparatiuo Terentius, Paullo qui eſt homo tollerabilis, pro tollerabilior, & pro ſuperlatiuo, vt in illo Virgilii notat Seruius, optime Graiugenûm. Lucretius lib. I — omnium quæ clara cluerer. Rurſus comparatiuum pro abſoluto. Virgilius Æneid, I,

Triſtior & lacrumis oculos ſuffuſa nitentes.

idem —comitem ſenioris Aceſtæ, pro ſenis: quæ permutationes etiam in aduerbiis frequentantur, vt Citò pro citius, Plaut. Amphit.

—confit citò

Quàm ſi tu obiicias formicis papauerem.

idem Captiuis, Nec quiſquam eſt mihi nunc æque melius cui velim. Terentius Heautontimor. Cui æque audiſti commodius quidquam euenisse. Diſtributiuum numeri pro principali, vt Singulus, binus, ternus, denus, pro vnus, duo, tres, decem, & ſic deinceps in vtroque numero apud poëtas, ſed apud Oratores & hiſtoricos ferè ſemper in plurali: cuius rei paſſim reperiuntur exempla. Item partitiuum pro principali, vt vnus & alter pro duobus. Cicero Ad Atticum: Quid enim eſt tantum in vno aut altero die, id eſt vno aut duobus. idem

Pro

Pro Cluentio: Qui cùm ad vnum iam & alterum diem deſideraretur. Pronomen Suus pro eius vel ipſius, quod tamen durum eſt & inſolens. Terent. Hecyra: Mater quod ſuaſit ſua. Virgil. Æneid. II

Tum breuiter Barcen nutricem affata Sichæi;
Namque ſuam patria antiqua cinis ater habebat.

Cicero Ad Atticum, IV: Vix tamen ſibi de mea voluntate conceſſum eſt, pro ipſi vel illi.

Verba abſoluta pro agentibus, & contrà agentia pro abſolutis interdum à veteribus vſurpari ſolent, vt Contendo Lucret. lib. IV,

contendere ſe atque parare. ibidem,
Efficere id quo ſe contendat dira libido.

Emergo; Cicero De aruſpicum reſponſis, Tum ſe emergit & fertur illuc. Nepos in vita Attici; Quibus ex malis vt ſe emerſerat. Erumpo, Irrumpo, prorumpo. Attius Epigono, Ita imperitus ſtupiditate erumpit ſe. Varro Marcipore: Ventique frigido ſe ab axe eruperant. idem Sexageſi; Irrumpit ſe in curiam. Cæſar Belli ciuilis II; Portis ſe foras erumpunt. Virgilius Georgicor. I:

Aut vbi ſub lucem denſa inter nubila ſeſe
Diuerſi erumpunt radii. & Æneid. III;
Interdumque atram prorumpit ad æthera nubem.

Lucr. lib. IV: Tandé vbi ſe erupit. Proruo, Strepo. Terent. Eunucho; Vna omnes foras ſe proruunt.

ruunt. Varro Octogeſi, Seque opificè non probiter ſtrepere. Reſono, requieſco. Virgil. VII:

Diues inacceſſus vbi Solis filia lucos
Aſſiduo reſonat cantu. & in Bucolicis;
Et mutata ſuos requierunt flumina curſus.

Rurſus agentia pro Abſolutis per ellipſin pronominis, vel pro verbis patiendi, vt Accingo, auerto Virgilius Æneid. II; Accingunt omnes operi, pro accingunt ſe; vel accinguntur. idem; Tum prora auertit. Æquo, Cicero Officior. I, Qui iam illis ferè æquarunt. Ingemino Virgilius, Ingeminant auſtri & denſiſſimus imber. Inſinuo idem,

Tum verò tremefacta nouus per pectora cunctis
Inſinuat pauor.

Cicero De Oratore I; Quod ita nati eſſemus vt & blandiri & ſuppliciter inſinuare iis poſſemus, à quibus eſſet petendum. idem Ad Nigidium: Et in ipſius conſuetudinem, quam adhuc meus pudor mihi clauſit, inſinuabo. Lenio, Salluſt. Hiſtoriar. IV: Tum repente viſus lenire Tagus. Moueo, Suetonius, Quatinus terra in vrbe mouiſſet. Gellius lib. II, Vbi terram mouiſſe ſenſerant. Muto Cicero Ad Atticum XIII, De Mamurra non mutauit. Catullus, Tantum abhorret ac mutat. Liuius lib. XLIX, Mores quidem populi Romani quantum mutauerint vel hic dies argumento erit. Præcipito, reciproco idem, Non ſepties die, ſicuti fama fert, temporibus ſtatutis recipro-

reciprocat. & lib.II: Secuti dedita opera paſſim ad illecebras propulſa pecora præcipitauere in inſidias. Cicero, Loca vbi Nilus præcipitat ex altiſſimis montibus. Cæſar, Hiems iam præcipitauerat. Virgilius, tum nox humida cœlo Præcipitat. Siſto, idem: Siſtunt amnes, terræque dehiſcunt. Turbo, idem —turbant trepida oſtia Nili. Varro De re ruſt. III, Cum mare turbaret. Lucret. lib. v, ſinit incertis turbare procellis. Verto, Conuerto; Salluſt. Catilina, In ſuperbiam dominationemque conuertit. ibidem, Næ iſtà vobis manſuetudo & miſericordia, ſi illi arma ceperint, in miſeriam vertat. & alibi ſæpius. Cæſar Belli ciuilis III: Detrimentum in bonum verterat. Virgilius Georgic, II: ...

Et totæ ſolidam in glaciem vertere lacunæ. Liuius lib. XXXIX: Hæc in perniciem adoleſcenti verterunt. idem, Verteratque Scipionum inuidia in Prætorem. Item verba frequentatiua pro ſuis primigeniis non rarò vſurpant veteres, vt Cato Dolito, emtito, redemtito, calleſco: Salluſt. Agito, ducto: Lucretius, Cœpto, diſcrepito, fugito, imperito, negito, nominito, renuto; Gellius Solito, Mutuito, Antiquo ritu mutuitarent, id eſt mutua inter ſeſe conuiuia agitarent. & alii alia, quæ vnicuique qui vel mediocriter antiquos ſcriptores triuerit obuiam occurrunt. Participia agentia pro patiendi, vt Vehens pro vectus, Gellius, Qui ouarent introire ſolitos equo vehentes. Contra patiendi

tiendi pro agentibus, vt quæ vulgò ſunt notiſſima, Conſideratus, inconſideratus, contentus, diſertus, diſcretus, iuratus, inueteratus, profuſus, tacitus, aliaque permulta. Similiter Captatus, Fluctuatus, pro captauit, fluctuauit. Liuius lib. XLIV: Celtiberi parumper incertis animis fluctuati ſunt. Valerius Maximus, Spreto mortalis habitu diuinum captatus eſt. idem lib. IX, Exiguo momento maximæ rei fluctuatus eſt. ibidem, Eadem hæſitatione P. Dolabellæ animus fluctuatus eſt. Communicatus, Cenſus. Ouidius lib. I Elegiar.

Hanc probat & primis dilectam ſemper ab annis
Eſt inter comites Marcia cenſa ſuos.

Liuius lib. IV, Nec aduerſarum rerum quærere ſocios, cum quibus ſpem integram communicati non ſint. Deſitus, Meditatus. Cicero Ad Pætum: Primus Papiſius eſt vocari deſitus. idem Tuſculanar. III: Sunt ſemper omnia homini humana meditata. Terent. Phorm. Meditata mihi ſunt omnia. Notus, Ignotus, pro eo qui nouit, aut ignorat, non qui ignoratur. Plaut. Pſeudolo, Noui: notis prædicas. Cicero Pro Cœlio: Notis ac maioribus natu. idem Ad Lucceium, Ignotis nota faciebant. Obiurgatus, Penetratus. Cœlius Ad Ciceronem; Curionem prorſus non mediocriter obiurgatus. Lucret. lib. IV, Quæ penetrata queunt ſenſum progignere acerbum. Vulgatus, vſurpatus. idem lib. V, magnum vulgata per orbem. Vetus poëta,

poëta, Vſurpata duplex cubile. Aduerbia quoque inter ſeſe mutua vertunt, vt Ne pro non, de quo ita Terentius Scaurus, Ne pro non poſitum eſt apud antiquos, vt Nefrendes porcos qui fabam frendere non poſſunt, Neſapus qui non ſapit. Plautus Trinummo,

Filiam meam tibi deſponſatam eſſe audio, niſi tu ne vis. Terentius Eunucho, Quid ne es alacris? Varro De re ruſt. II, Genibus rotundis, ne magnis. Quaſi pro veluti, quemadmodum. Terent. Adelphis,

> Ita vita eſt hominum quaſi cùm ludas teſſeris.

Plaut. Sticho;

> Fuit olim quaſi ego ſum ſenex, & ei filiæ duæ erant
> Quaſi nunc meæ ſunt.

Tam pro valde, Plautus, Ferocem facit quia te herus tam amat. Plinius lib. VII, Oratores quidem ambo, ſed tam diſpari euentu. Velleius Annal. II: Nec minora conſequi potuit; ſed non tam concupiuit. Paulus lib. I Sententiar. Niſi aut manifeſta circumſcriptio ſit, aut tam negligenter in ea cauſſa ſint verſati, Prætor interponere ſe non debet. Vbi pro poſtquam, quum. Terentius, Vbi ea cauſſa quamobrem hæc faciunt erit ademta, deſinent. Virgilius,

> Ille vbi naſcentem maculis variauerit orbem.

idem — vbi cælum condidit vmbra Iuppiter. Vt pro vbi ὅπου: & Vtcumque pro vbicumque. Catullus, Vt conuenerat eſſe delicatos. Varro

De re

De re ruſtica I, Alio loco vt feras. Virgilius Æneid.v, cæſis vt forte iuuencis. Horat. Carmin.III

Vtcumque mecum vos eritis. Præpoſitionum inter ſe commutatio frequentiſſima eſt, vt Ad & apud, penes & apud, ſuper ſupra, & ſimilium quarum exempla paſſim exſtant. Coniunctiones item mutant, vt Neque pro ne quidem. Cicero Ad Atticum lib.I Neque hoc neglexi. & lib.IX Neque ego aliter accepi. Niſi pro ſed Græcorum more ſæpe vtitur Cato De re ruſtica, vt ibidem annotauimus: ſed & Terentius Andria,

Neſcio niſi deos fuiſſe iratos mihi ſcio.

& Eunucho,

—nequeo ſatis mirari,neque coniicere,
Niſi quicquid eſt procul hinc libet prius
quid ſit ſciſcitari.

Salluſt. Iugurtha; Niſi tamen intellego illum ſupra quam ego ſum petere. Cicero Ad Atticum v, Niſi tamen id erit mihi gratiſſimum. & lib. XI: Niſi illud quidem mutari non video poſſe. Quin pro etiam Terent. Heautontimor. Quin mihi moleſtum eſt. Virgil. lib. x Æneid.

Quin intra portas atq. ipſis prœlia miſcent
Aggeribus murorum.

Vel pro etiam Terent. Eunucho, Vel rex mihi ſemper agebat gratias. idem Andria, Vel hoc quis non credat. Cicero Varroni, Vel aliæ quæpiam rationes honeſtas nobis & curas.& actiones darent. Virgilius Bucolicis,

Carmina vel cælo poſſunt deducere lunam.

idem Æneid. x, Vel Priamo miſeranda manus.

## CAP. II.

### *De permutatione caſuum, numerorum, & generum.*

FREQVENTISSIMA eſt in oratione caſuum, numerorum, & generum inter ſeſe permutatio, qua tam Oratores & hiſtorici quàm poëtæ vtuntur. Nominatiuus pro genitiuo; Cicero Conſules alter ambove. Salluſt. Catilina; Igitur initio reges (nam in terris nomen imperii id primum fuit) diuerſi pars ingenium, alii corpus exercebant. Liuius lib. XLI, Quando duo ordinarii conſules eius anni alter ferro, alter morbo periſſet; pro regum & duorum conſulum. Et pro accuſatiuo, ſed ferè pôſt verbum Dico, puto, ſentio, aut ſimile. Terent. Andria;

Quæ ſeſe optauit inhoneſte hic parare ditias

Quàm in patria honeſtè pauper viuere.

Catullus, Phaſelus ille quem videtis hoſpites

Ait fuiſſe nauium celerrimus. Virgilius Æneid. II — ſenſit medios delapſus in hoſtes. Horatius, Patiens vocari Cæſaris vltor. Ouidius Elegiar. I

Acceptum refero verſibus eſſe nocens.

Item pro vocatiuo apud poëtas. Lucret. lib. 1,

Quod ſupereſt vacuas aures mihi Memmius, & te
Semotum à curis adhibe veram ad rationem,

pro Memmi. Virgilius, Proiice tela manu ſanguis meus, pro mi. idem,

Armiger Heſperidum fluuius regnator aquarum,

pro fluuie. Perſius, Vos ò patritius ſanguis, id eſt patricie. Genitiuus pro nominatiuo; Terentius Andria, Quot illic hominum litigant, pro quot homines. idem Phormione; Vbi in mentem eius aduenti venit. Virgilius Æneid. 1, Tu mihi quodcunque hoc regni; pro hoc regnum. Et pro accuſatiuo ibidem, Fontem ſuperare Timaui; &, Hic tamen ille vrbem Pataui. Datiuus pro accuſatiuo maximè cum infinito Eſſe. Terent., Non expedit bonis eſſe nobis. Horat. in Arte — melioribus eſſe poëtis

Non dii, non homines, non conceſſere columnæ.

Brutus Ad Ciceronem; Et quis ſupplicat vt optimè meritis liceat eſſe ſaluis. Martialis;

Nobis non licet eſſe tam diſertis.

Accuſatiuus pro nominatiuo, more Græcorum. Terentius, obſerues filium quid agat; pro obſerues quid filius agat. idem; Illum vt viuat optant. &, Eunuchum quem dediſti nobis quas turbas dedit! Plautus Amphitr.

Naucratem quem conuenire volui in naui non erat.

Cicero

Cicero Sulpicio, Rem vides quo modo ſe habeat. idem Ad Atticum lib. xiv, Noſti virum quàm tectus. Cæſar lib. i Belli Gallici, Rem frumentariam vt ſatis commodè ſupportari poſſet, timebant. Item accuſatiuus pro ablatiuo. Plaut. Rudente,

Vos reſpondetote iſtinc iſtarum vicem.

Bonam, magnam, minimam partem, pro bona, magna, minima ex parte. Lucret. lib. iii:

Non minimam partem mortis formidine aluntur.

idem lib. vi,

Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur.

Cæſar Belli Gallici lib. i Eos impeditos & inopinantes aggreſſus magnam partem concidit. & lib. iv; Maximam partem lacte atque pecore viuunt. Cicero Officior. i Magnam autem partem clementi caſtigatione licet vti. idem Ad Pætum, Mihi licere has res non omnino quidem, ſed magnam partem relinquere. Vocatiuus pro nominatiuo apud poëtas. Virgilius Æneid. ix Macte noua virtute puer, pro mactus. idem x; miſerande iaceres. Perſius,

Stemmate quòd Tuſco tantum milleſime ducis

Cenſoremve tuum vel quòd trabeate ſalutas;

pro milleſimus & trabeatus. Ablatiuus pro genitiuo Virgilius —iniquo pondere raſtros, pro iniqui ponderis. idem, lento robore vallos.

Et pro datiuo, idem — Tyria Carthagine qui nunc Exſpectat. Cicero in Philipp. Cùm tu Narbone menſas hoſpitum conuomeres. idem De Natura deorum: Sepultus eſſe dicitur Lacedæmone. Et ad Sulpitium, Commendo tibi domum eius quæ eſt Sicyone.

Numeri etiam mutantur, vt ſingularis pro plurali. Terentius; Cuius maximè mos eſt conſimilis veſtrum, hi ſe ad vos applicant. idem, Adeon' homines immutarier ex amore, vt non cognoſcas eundem eſſe, pro eoſdem. Cicero Ad Cœlium, Totum negotium non eſſe dignum viribus noſtris, qui maiora opera in republica ſuſtinere & poſſum & ſoleam. Salluſt. Catilina; Interea ſeruitia repudiabat, cuius initio ad eum magnæ copiæ conueniebant, pro quorum. Varro De re ruſtica I, Facilius enim eis quam minore natu ſunt dicto obedientes. idem; Eos præeſſe oportet qui periti ſunt rerum ruſticarum. non ſolùm enim debere imperare, ſed etiam facere vt facientem imitentur, prò facientes. Rurſus numerus pluralis pro ſingulari. Terent. Eunucho,

Eunuchum dixti velle te quia ſolæ his vtantur reginæ. Cicero Pro Milone; Si tempus eſt vllum iure hominis necandi, quæ multa ſunt, certè illud non modò iuſtum, verumetiam neceſſarium. idem De legibus III: Tamen libertatem iſtam largior populo, vt & autoritate valeant & vtantur bonis. Virgilius Æneidos X:

Fulmen

Fulmen erat toto genitor quæ plurima cælo
Deiicit in terras. Et maximè in illis particulis, quæ numerum adſignificant, vt Pars, Quiſque, Vterque. Ouidius, Pars volucres factæ. idem — fugiuntque penates Quiſque ſuos. Liuius, Suas quiſque abirent domos: &, Ad ſe quiſque omnia trahant. rurſus; Vterque transfixus duabus hærentes haſtis moribundi ex equis lapſi ſunt. Apuleius lib. VIII: Sarcinulis quiſque ſumtis ſuam viam capeſſunt.

Generis autem mutatio variis modis fit. Nam interdum genus aliud pro alio ponitur ſine vllo reſpectu, vt femininum pro neutro. Horat.

Et mammæ putres equina quales vbera, pro qualia. Neutrum pro maſculino; Plautus Aularia, Coquus ille nundinale eſt. idem Captiuis, Fac fidele ſis fideli. & Mercatore,

Eamus intrò, non vtibile hic locus factis tuis. Terentius Eunucho, Ego quoque vna pereo quod mihi charius eſt, pro qui mihi carior ſum, vt inquit Donatus. Aliquando genus mutatur cùm fit relatio non ad nomen in orationis ſerie collocatum, ſed ad aliquam vocem eiuſdem ſignificationis, at generis diuerſi; vt ſunt animans animal, arbos arbuſtum, fetus fetura. Lucret. lib. I

Creſcunt arbuſta & fetus in tempore fundunt,
Quod cibus in totas vſque ab radicibus imis.

Aluus aluearium, fluuius & flumen, fimus & ſtercus. Varro De re ruſtica I, Sin cogare ſecundum flumen ædificare, curandum ne aduerſum eum ponas. ibidem; Alteram enim *in* partem ferri oportet è villa nouum fimum, ex altera veterem tolli, quòd eſt quàm recens quod confracuit melius. & lib. III; Nec ſi ex aluo in aluum in eodem loco traiicias negligenter faciendum, ſed ſi tranſituræ ſunt apes ea apiaſtro perfricandum. Pecora pecudes, ſpecus ſpelunca. Ouidius,

Hoc pecus omne meum eſt, multæ ſtabulantur in antro.

idem, Eſt ſpecus exoſus ſtructura pumicis aſper:

Non homini facilis, non adeunda feræ.

Nonnunquam mutatur genus cùm duæ diſſimiles voces in oratione collocantur, quarum poſterior genere non reſpondet, ſed ad rem ſignificatam refertur. Terentius Andria: Vbi illic eſt ſcelus qui me perdidit. idem Eunucho; Vt illum dii deæque omnes ſenium perduint, qui me hodie remoratus eſt. ibidem, Eas ſe perſonas non negat tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam. Virgilius, Centauro inuehitur magna. Ennius Annal. X:

Inſignita ferè tum millia militum octo
Duxit, delectos bellum tolerare potentes.

Salluſtius Hiſtoriarum V: Legiones Valerianas comperto lege Gabinia Bithyniam & Pontum conſuli datam miſſos eſſe. Liuius, Samnitium

tium cæſi tria milia trecenti. Curtius, Duo milia crucibus affixi. Præterea fit generis mutatio cùm relatiuum ad poſterius verbum refertur, vt Salluſtius Catilina; Eſt locus in carcere quod Tullianum appellant. Varro De re ruſtica 1 Videndum vt ſit de tenero ramo ex vtraque parte æquabiliter præciſum, quas alii clauolas, alii taleas appellant. Cicero De Legibus, Tum domicilia coniuncta quas vrbes dicimus. Quintilianus, Accentus quas Græci proſodias vocant.

Genus & numerus ſimul mutantur, vt Virgilius, Pars merſi tenuere ratem. idem,

Hic manus ob patriam pugnando vulnera paſſi.

Salluſtius Iugurtha; Magna pars vulnerati aut occiſi. Liuius, Maxima pars ab equitibus in flumen acti.

## Cap. III.

### *De permutatione temporum, & modorum.*

Nec minus frequens eſt optimis autoribus temporum & modorum commutatio, quæ inter verborum figuras quoque cenſetur. Ita tempus præſens pro præterito, Plautus Moſtellaria, — eas quanti deſtinat, pro deſtinauit. Virgilius — & omnis humo fumat Neptunia Troia.

Cicero in Verrem VIII, Timarchides negat eſſe ei periculum. Lucret. lib. VI,

Corpora nonnunquam poſſes retroque videre, pro vidiſſes. Et pro futuro, maximè *in* infinitis, Virgil.,

Progeniem ſed enim Troiano à ſanguine duci Audierat, pro ducendam eſſe. Præteritum perfectum pro pluſquam perfecto, idem:

Nec veni niſi fata ſedem locumque dediſſent, pro veniſſem. idem

—& ni mea cura reſiſtat,

Iam flammæ tulerint, inimicus & hauſerit enſis, pro tuliſſent hauſiſſent. Et pro futuro. idem,

proh Iuppiter ibit Hic ait, & *noſtris illuſerit* aduena regnis, pro illudet.

Ex modis indicatiuus pro quouis alio ſæpe ponitur. Plautus *Aulularia*:

Ne præſentiſcat aurum vbi eſt abſconditum, pro ſit. ibidem, Quæ mi' interbibere ſola ſi vino ſcatit, pro ſcateat. Cicero Ad Atticum V: Bono animo es, pro ſis. Varro De re ruſtica II: Sed bono animo es. idem lib. III, Quatuor deinde intromiſit in leporarium breui explerit, pro intromiſerit. Imperatiuus pro indicatiuo. Virgilius,

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus, at tu
Si fetura gregem ſuppleuerit, aureus eſto; pro eris.

Optatiuus pro indicatiuo vſurpatur non apud Latinos

Latinos modò ſed etiam Græcos, vt ἔλθοι pro ἦλθεν, λαλήσοι pro ἐλάλησεν, & ſimilia quæ adnotauit Euſtathius in Homerum. Varro De re ruſtica II, Tantum enim fefellerit, pro fefellit. Infinito pro præterito imperfecto indicatiui modi crebrò vtuntur poëtæ & hiſtorici, & inprimis Salluſtius, atque eius imitator Tacitus: ſed & Oratores, vt Cicero in Verrem IV: Ridere conuiuæ, machinari ipſe, pro ridebant, machinabatur. idem Officior. I: Stomachari Canius; ſed quid faceret. & Ad Atticum IV: Ille vehemens furere, poſt hunc verò furorem nihil niſi cædem inimicorum cogitare, vicatim ambire, ſeruis apertè ſpem libertatis oſtendere.

## CAP. IV.

### *De caſibus cum nominibus iunctis præter vulgatum vſum.*

VETERES interdum caſus à communi ſermonis vſu alienos nominibus tribuunt, ſicuti genitiuum iungunt his quæ vulgò datiuum habent, Communis, Similis, Diſſimilis. Terent. Hecyra; Et hæc communia omnium quæ ſunt patrum. Cicero Officior. I, Commune animantium omnium eſt coniunctionis appetitus. idem Academicis; Eorum quatuor quæ ſupra dixi diſſimile. Plautus Aſinaria, non ſimilem

ſutis huius. Terentius Eunucho, Domini ſimilis es. Item genitiuum habent, non ſemper ablatiuum, Anxius, atrox, firmatus, promtus apud Salluſtium. Alienus, Cicero De finibus 1; Quis alienum putet eſſe eius dignitatis, quam mihi quiſque tribuit. & De Vniuerſitate, Naturam fugientem,& eius copulationis alienam. Academicor. 1 Et vno nomine omnia quæ eſſent aliena firmæ & conſtantis orationis. Pro Cæcina, Alienum cauſſæ. Salluſtius Catilina; Neque aliena conſilii. Lucret. lib. VI

Nec tamen hæc ita ſunt aliarum rerum *aliena*. & lib. III: Aut quia non veniunt omnino aliena ſalutis: quod imitatus Tertullianus De reſurrectione carnis, In re ergo aliena ſalutis. & Aduerſus Marcionem lib. IV Æternitatis aliena. Dignus; Plautus Trinummo: Non ego ſum dignus ſalutis. Virgilius: Deſcendam magnorum haudquaquam indignus auorũ. Ouidius: Militia eſt operis altera digna tui. Balbus Ciceroni: Suſcipe curam & cogitationem digniſſimam tuæ virtutis. Martianus IC. Ne aliquis pœnam patiatur dignam ſuæ perſonæ. Falſus, laſſus. Terent. Eunucho, Vt falſus animi eſt. Plautus Ciſtellaria, Ita me amor laſſum animi ludificat. Fecundus, lætus. Salluſtius Hiſtoriar. II; Frugum pabulique lætus ager. Tacitus Annal. VI, Genus fecundum bonorum. idem, Annonæ fecunda. Ingens, Immodicus. Salluſt. Hiſtoriar. III: Ingens ipſe virium, atque animi. idem, Immodicus animi. Velleius lib. I:

Ipſe

Ipſe modicus virium. Tacit. Annal. i, Sed femina ingens animi. Trepidus, idem Annal. vi, Trepidus admirationis & metus. Refertus, Completus, Vacuus; Varro De vita populi Rom. iv: Quæ prius fuerunt hominum referta. Cicero Pro Plancio, Audieram refertam eſſe Græciam ſceleratiſſimorum hominum ac nefariorum. & Pro lege Manilia, Referto prædonum mari. idem in Verrem, Completus iam mercatorum carcer eſſet. Salluſtius, Ager aridus & vacuus frugum. Plenus veteres genitiuo iunxiſſe notauit Quintilianus, etſi Cicero interdum etiam tribuit ablatiuum. Terentius Phorm. Vini plenum. Varro Eumenidibus: Ego autem qui eſſem plenus vini & Veneris. Cicero Poſt reditum in Senatum; Vini, ſomni, ſtupri plenus: idem De Oratore ii: Bonorum virorum plenum forum. Salluſtius Iugurtha: Quæ grauia quamquam & flagitii plena erant. Virgilius, Quæ regio in terris noſtri non plena laboris. Datiuum caſum habent Bonus, Fecundus. Salluſt. Iugurtha; Bonus pecori, arbori infecundus. Tacitus De moribus Germanor. Frugiferarum arborum impatiens, pecori fecunda. Accuſatiuum vicem genitiui, Æmulus, oblitus illud. Salluſtius Hiſtor. iii: Facta conſultaque eius quondam æmulus erat. Attius, Mea fata in acie obliti. Vel loco ablatiui, vt opus illam rem. Plautus Truculento, Puero opus eſt cibum. Varro De re ruſtica i, Centum iugeribus vinearum opus eſſe quindecim mancipia.

cipia. Cicero Ad Atticum, Video mihi opus eſſe viaticum. & ad Tironem, Omnia pollicitus eſt quæ tibi eſſent opus. Quod etiam cum nominatiuo iungitur. idem De republ. lib. v, Bono patrifamilias ratiocinandi quidam vſus opus eſt. & Ad Curionem, Dux nobis & autor opus eſt. Ablatiuum veteres tribuunt plurimis nominibus, quibus nunc genitiuus ſeruit, vt Cupidus, ſtudioſus. Plautus Pſeudolo, Vino modò cupidæ eſtis. idem Milite, Qui niſi adulterio ſtudioſus. Ferax Virgilius, *Illa ferax oleo eſt.* Expers Turpilius Pedio,

Educta, vt par eſt, expers malitiis, metuens fui. Catullus De coma Berenices,

Virgo quondam fuit omnibus *expers.* Lucretius lib. II Ipſa ſua per ſe ſponte omnia dis agere expers. Salluſtius Catilina, Crudelitate feneratorum plerique patria, ſed omnes fama atque fortunis expertes ſumus. Ablatiuum ſine præpoſitione habent Purus, Horat. Sermon. II, & purus eſt vitio. Alius, vt alius *illo.* Varro De re ruſtica II; Eſt aliud melle propolis. Brutus & Caſſius in Epiſtola ad Antonium; Nos ab initio ſpectaſſe otium, nec quicquam aliud libertate communi quæſiſſe exitus declarat. Horatius;

Non putes alium ſapiente bonoque beatum. &, alius Lyſippo duceret æra. item; Qui ſpecies alias vero. Apuleius Metamorph. III: Nullam aliam mea Fotide malle. idem; Aliam rem inuidia nullam eſſe.

CAP.

## Cap. v.

*De caſibus cum verbis iunctis præter vulgatum vſum.*

SIMILITER antiqua conſecutionis ratio à vulgata loquendi conſuetudine mutat, in verbis quibus alios & diuerſos caſus veteres applicant. Sic cum genitiuo iungunt verba Abundo, careo, egeo, indigeo. Lucilius Satyrar. VIII;

Quarum abundemus rerum, & quarum indigeamus. Terentius; Quaſi tu huius indigeas patris. idem Heautontimor. Præterquam tui carendum quod erat. Cicero, Quid eſt quod in hac cauſſa defenſionis egeat. Horatius, Eget æris Cappadocum rex. Abſtineo; idem, Abſtineo irarum, calidæque iræ: quod ad Græcorum imitationem eſt. Adipiſcor Tacitus Annal. VI Dum dominationis adipiſceretur. Adficior, angor Plaut. Epidico, Abſurde facis qui angas te animi. Cicero in Verrem IV, Angebatur tamen animi neceſſario. Martianus IC. Eiuſdem legis pœnæ adficitur. Compleo, Impleo. Lucretius, & ararum compleuerat vrbes. Plautus Mercat.

Impleantur meæ fores elogiorum carbonibus. idem Menæch. Paraſitus qui me impleuit flagitii & formidinis. Virgil. Æneid. I,

Implen-

Implentur veteris Bacchi, pinguiſque feſinæ.

Deſipio, Diſcrucior. Plaut. Epidico, Deſipiebam mentis cùm illas ſcriptas mittebam tibi. idem Aulularia; Diſcrucior animi. Fallo fallor, Epidico, Nec ſermonis fallebar tamen. Lucretius lib. I,

Nec me animi fallit quàm ſint obſcura. Faſtidio Plautus Aulularia, Faſtidit mei. Lucilius Satyr. VII:

Triſtes, difficiles ſumus, faſtidimus bonorum. Leuo, Liberor. Liuius lib. XXI: Leuarunt animum religionis. Vlpianus, Puto & de eo ſenſum caſu quo curæ & tutelæ liberetur. Datiuo iunguntur à veteribus Anteeo, Antecedo. Plautus Amphitr. Virtus omnibus rebus anteit profectò. Cicero Officior. I, Quantum natura hominis pecudibus reliquiſque beſtiis antecedat. Paulus lib. VII Quæſtion. Proximus eſt cui nemo antecedit. Contineo, Comprehendo. Varro De lingua Lat. IV: Capitium ab eo quod capiat pectus, id eſt vt antiqui dicebant, indutui comprehendat. Hermogenianus D. De condit. & demonſtrat. Pecuniam conditioni comprehenſam. Calliſtratus D. Ex quib. cauſ. maior. Quod ad eos pertinet qui ei continentur. Curo cùm ſignificat prouideo, obſeruo, Plaut. Truculento:

Quia tuo veſtimento & cibo alienis rebus curas.

Attius Antigona, Iam iam neque Dii regunt,

Neque

Neque profectò Deûm ſummus rex omnibus curat.

Apuleius Apologia I, Vſque adeo rebus meis curat. & alibi ſæpius. Diſſentio; Quintilianus, Huic opinioni neque omnino accedo, neque plane diſſentio. Columella, Ego plurimorum opinioni diſſentiens. Decet, vt eſt apud Græcos πρέπει. Plautus Amphit., ornatum capiam qui potis decet. ibidem, Noſtro generi non decet. Terentius Adelphis; Vt vobis decet. &; Ita nobis decet. Gellius lib. IX, Quàm ætati eius decebat. Inſtruo Salluſt. Hiſtoriar. II, Antequam regreſſus Sertorius inſtrueret pugnæ ſuos. Inuado; Varro De vita populi Rom. lib. IV: Tanta porrò inuaſit cupiditas honorum pleriſque. Cicero ad Tironem, Sed mirus inuaſerat furor non ſolùm improbis, ſed etiam his qui boni habentur. Plautus Epidico:

Laſſitudine inuaſerunt miſero in genua flemina.

Cæcilius Syracuſis: Tanta huic inuaſit in corde indulcitas. Moderor, Præſtolor. Salluſt. Catilina, Cuius lubido gentibus moderatur. Cicero Pro Cœlio, Quod & pudor tuus moderatur orationi meæ. idem in Catilinam I: Qui tibi ad forum Aurelium præſtolarentur. Accuſatiuum caſum veteres addunt his verbis, Aduerſor, Salluſtius Hiſtoriar. V, Regem aduerſabatur. Tacitus Annal. I Ambitionem ſcriptoris facile aduerſeris. & lib. XX, Vulgus aduerſari regem. item Hiſtoriar. I, Infauſtam adoptionem

nem aduerſantes. Adulor; quod notauit Quintilianus. Cicero Officior. 1 Nec adulari nos ſinamus. Tacitus, Tigillinum aut quem alium potentium adulatus eſt. Valer. Maximus; *Si* Dionyſium non adulares illa non eſſes. Condono, Plautus Rudente; Mihi triobolum ob eam rem ne duis: condono te. Terentius Phormione, Argentum quod habes condonamus te. Afranius Fratriis; Id aurum me condonat. Egeo, Indigeo. Cato: Vitio vertunt quia multa egeo, at ego illis quia nequeunt egere. Salluſtius Iugurtha; Pauca munimenta egebat. Cicero in Lælio, Nihil vnquam omnino indigere amicos. Fungor, Terent. Heautontimor. Hominis es frugi & temperantis functus officium: & Phorm. Functus eſt adoleſcentis officium liberalis. Plaut. Moſtellar. Sine me alliatum fungi fortunas meas. Suetonius Auguſto; Qui ſuam vicem præſidendo fungerentur. idem; Senatoria munera fungeretur. Ignoſco, Plaut. Amphit. Velatis manibus orant ignoſcamus peccatum ſuum. Indulgeo, Terent. Eunucho, Nimis me indulgeo, & Heautont. te indulgebant. Inſulto, Salluſt. Hiſtoriar. 1 Multos à pueritia bonos inſultauerat. Inſeruio, Vnum me inſeruire amantem. &; Si illum inſeruibis ſolum. Noceo, idem Milite, Iura te non nociturum eſſe hominem neminem. ibidem; Iura per Dianam & Martem me nociturum neminem. Obliuiſcor, Cicero Ad Atticum lib. 1: Suauiſſimam habui recordationem clariſſimi iuriſcu-

iuriſiurandi, quod ego non eram oblitus. Virgil. Æneid. II —hinc iam obliuiſcere Graios. Potior, Terent. Adelphis; patria potitur commoda. idem; Mille potior gaudia. Cicero Officior. II, Clandeſtino introitu vrbem eſt potitus. idem Tuſculanar. II, Aliquam gentem noſtram vrbem potituram putem. Nepos De viris illuſtribus, Qui ſummam imperii potirentur. Propinquo, Salluſtius Hiſtoriar. IV, Tum verò Bithyni propinquantes amnem Tartanium. Studeo Plautus Milite, Minus has res ſtudeant. Vtor & Abutor. Cato De re ruſt. Poſtea id vtito. Terentius, Mea bona vtatur. idem, In prologis ſcribundis operam abutitur. Lucret. lib. VI, aliquid quod non conſueuimus vti. Iulianus IC. D. Pro emto: Si aduerſus petentem dominum vti cœperit exceptionem rei voluntate eius venditæ. Vlpianus D. Soluto matrimonio, Sed abutitur dotem. Ablatiuum caſum veteres iungunt verbo Admiſceo. Cicero De natura deorum II: Multo calore admixtus. Cæſar lib. III Belli ciuilis: Quod admixtum lacte multum inopiam leuat. Lucret. lib. IV,

Ægre admiſcetur muliebri ſemine ſemen.

Antefero Salluſtius Iugurtha; Fama, fide, poſtremo omnibus ſuis rebus commodum regis anteferret. Caueo, Vito. Plautus Bacchidibus, Omitte Lyde ac caue malo. idem Curculione;

Proinde ſe domi contineant, vitent infortunio.

Petronius Satyrico, Ponere iuſſit arma & malo

cauere. Facio Plautus Milite; Quid illa faciemus concubina, quæ domi eſt. Terentius Eunucho; Quid illo faciemus ſtulto. idem Heautontimor. Quid illo facias: niſi quis hîc malit eſſe ellipſin præpoſitionis Cum vel De.

Præterea apud veteres pleraque verba compoſita habent præpoſitionem nomini adiunctam, quam vulgò ferè omittunt; vt Adſpicio Varro De re ruſtica II: Simul adſpicit ad me. ibidem; Fundanius adſpicit ad Scrofam. Adeo, Plautus Trinummo: Tu ad eum adeas: idem Menæchmis, Adibo ad hominem. Terentius Andria, Adeone ad eum. Cicero Pro Sex. Roſcio, Ad Sullam legati non adierunt. idem in Verrem: Cùm ad Prætorem in ius adiſſemus, & alibi frequenter. Cæſar De bello Gallico: Vniuerſi ad Cæſarem adierunt. Liuius, Scriba ad Tribunos plebis adit. Aggredior, Cicero Pro Flacco, Aggrediar iam ad ſingulas ciuitates: idem De Oratore; Cùm ad cauſſam ſum aggreſſus. Illudo Terent. Eunucho; Vlciſcar vt ne impune in nos illuſeris. idem Andria,

Adeone videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis.

Inuado, Cicero, Qui in fortunas huius inuaſerant. Viſo Plautus Captiuis, Viſe ad portum. Terentius Hecyra; Noſtra ilico it viſere ad eam. ibidem, Heri nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere. Lucret. lib. VI;

Nam quicunque ſuos fugitabant viſere ad ægros.

idem

idem lib. v — ad hanc quia ſigna reuiſunt. Gellius lib. II: Cùm ad M. Frontonem conſularem pedibus ægrum viſeret. & lib. XIII, Reuiſe ad me. Rurſus ſolent veteres interdum præpoſitionem nomini detractam verbo addere, vt Adigere arbitrum, adigere iuſiurandum, pro agere ad arbitrum, ad iuſiurandum, frequentes locutiones apud Ciceronem & alios. Impendet me pro in me pendet, Terentius Phormione: Tanta te impendent mala. Lucilius,

> Nunc ad te redeo, vt quæ res me impendet agatur.

Lucretius lib. I. Impendent ſaxa mare. Sic Cicero Ad Atticum, Hic tibi roſtra Cato aduolat. Cæſar De bello Gallico lib. VI, Ad eam regionem quæ Aduaticos adiacet. Tacitus Annal. XV, Aduoluit genua: & alibi, Aſſident mœnia. Lucret. lib. III. connexus corpus adhæret. Virgilius Georgicor. IV,

> Frigidus vt quondam ſiluas immurmurat auſter.

Ouidius Metamorph. III,

> dextris adducor littora remis.

I 2 CAP.

## CAP. VI.

### *De participiorum & gerundiorum vſu antiquo.*

PARTICIPIIS & gerundiis vt vocant nimium licenter contra vulgarem & tritum morem vſi ſunt maiores. Nam participia quædam habuerunt loco verborum infiniti modi; vt Dictu-rum, facturum, futurum: quæ ita vſurpantur, vt apud Græcos omnibus numeris generibuſque ſine diſcrimine attribuuntur λέξειν, ποιήσειν, ἔσεσθαι & ſimilia, de quibus Gellius lib. I. Cato Originum v, Illi polliciti ſeſe facturum omnia. Cicero in Verrem v, Hanc ſibi rem præſidio ſperant futurum. Quædam participia auferendi caſu poſuerunt; ſed in neutro genere tantùm. Salluſtius Hiſtoriar. v: At Lucullus audito Q. Marcium Regem proconſule, id eſt cùm audiſſet. ibidem, Legiones Valerianas comperto lege Gabinia Bithyniam & Pontum conſuli datam, id eſt cùm comperiſſet. Cicero Officior. II: Adiuncto verò vt iidem etiam prudentes haberentur. Liuius lib. XXI: *Satis* comperto Ordiæam petituros Romanos. Tacitus lib. I Hiſtor. Cæcina comperto vanam eſſe formidinem. Paulus Quæſtion. lib. II Non diſſimulato ſe libertum eſſe.

Gerundiis in Dum itidem Græcorum imitatione & exemplo vſos videmus antiquos, non poëtas

poëtas modò ſed etiam alios ſcriptores. Varro De re ruſtica III, Acus ſubſternendum gallinis parturientibus: ibidem, Eas haras ſubſternendum palea. item, Canes potius cum dignitate acres & paucos habendum. &, In fetura dandum potius hordeaceos panes quàm triticeos. Cicero Ad Atticum, Iterandum eadem iſta mihi. idem De ſenectute: Sed notandum putaui lubidinem. & Tuſculanar. III Iphigeniam Aulide duci immolandum iubet. Cæſar De bello Gallico, Omnes cruciatus eſſe perferendum. Virgilius Æneid. XI

— pacem Troiano ab rege petendum. Lucret.

— pœnas in morte timendum. & Addendum partis alias. & id genus idem plurima.

Quin etiam frequens vſus fuit apud veteres gerundiorum à patiendi ſignificatione. Salluſtius Iugurtha, Cùm ad imperandum Tiſdrum vocaretur, rurſus cœpit flectere animum ſuum; id eſt vt ei imperaretur, ſiue ad parendum, vt explicat Cicero in epiſtola Ad Pætum. Virgil.

Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis; id eſt dum ei cantatur. idem, vritque videndo Femina, pro dum videtur. & ægreſcitque medendo, id eſt dum ei medetur.

## CAP. VII.

### *De aduerbiorum & præpoſitionum ſtructura.*

ADVERBIA loci veteres cum genitiuo iungunt, frequentius ſanè quàm vulgo notum aut vſitatum. Sic Inde loci dixit Ennius Annal. I,

Conſtitit inde loci propter ſos dia dearum.

idem x: Inde loci lituus ſonitus effundit acutos. Lucilius lib. xxx Satyrar.

Multis inde loci ſermonibus concelebrarunt.

Lucret. lib. vi — inde loci mortalia ſæcla creauit. Interea loci, Pacuuius Chryſe; Interea loci fluĉti flacceſcunt. Plaut. Pſeudolo, Interea loci ſi quid detur, Terent. Eunucho, — te interea loci Cognoui. & alibi. Quò, aliquò, eò certò, poſtea loci. Salluſtius Iugurtha, Poſtea loci Conſul haud dubiè iam victor peruenit in oppidum. Plautus Moſtellaria, Quo venerim noui loci. Vlpianus, D. De ſeruis reportandis: Si fuerit diſtractus ſeruus ne aliquo loci moraretur. idem D. De iudiciis, Certò loci adminiſtrauit. Huc, longè, proximè, locorum. Terentius Andria: Commigrauit huc viciniæ. Plautus Mercatore, Proximè viciniæ habitat. Cicero ad Atticum, Tu autem longè gentium. Vbi loci, vbi gentium, vbinam gentium, nuſquam gentium, quæ ſunt notiſſima. Et aduerbia quæ tempus ſignificant genitiuo iunguntur, vt

tur, vt tunc temporis, pridie poſtridie eius diei: quæ poſtrema duo interdum accuſatiuo iuncta leguntur. Cicero Ad Atticum II: Tu pridie Compitalia memento. Liuius, Etiam poſtridie Idus rebus diuinis ſuperſedere iuſſum eſt, Vlpianus D. De aqua quotidiana, Si pridie æquinoctium autumnale. idem D. Soluto matrim., Nam ſi mulier pridie vindemias doti dederit. Item aduerbia, quæ vim nominum quandoque habent cum genitiuo ſociantur, vt Abundè, largè. Virgilius, Terrorum & fraudis abundè eſt. Plautus Truculento, Largiter vini. & Rudente, Largiter argenti, largiter mercedis. Plancus in Orationibus, Largiter acerbitatis. Partim pro quidam, vt Partim hominum venerunt, quod ſignificat pars hominum venit, id eſt quidam homines, autore Gellio. Quadrigarius Annal. XXIII: Vtrum negligentia partim magiſtratuum, an auaritia, an calamitate populi Rom. eueniſſe dicam, neſcio. Salluſtius Hiſtoriar. III: Quorum alia tolleraui, partim repuli deorum auxiliis & virtute mea. De qua particula illud dignum obſeruatione, eam aliquando citra geminationem vſurpari. Cato De re ruſtica, Bubulcis obſequitor partim quo lubentius boues curent. ibidem; Vlmos ſerito & partim populos. Salluſtius Iugurtha; Vrbes partim vi, alias voluntate imperio ſuo adiungit. Cicero Officior. I, Sunt enim quædam ita fœda, partim ita flagitioſa. & De amicitia: Nihil eſt quod illi non

perſequantur ſuis argutiis, partim fugiendas eſſe nimias amicitias, neque neceſſe ſit vnum ſollicitum eſſe pro pluribus. De Legib. II: Quorum ſcelere religiones tum proſtratæ afflictæque ſunt partim ex illis diſtracti ac diſſipati iacent: qui vero ex iis. De diuinatione II, A nobiliſſimis ciuibus partim etiam à ſe omnibus rebus ornatis trucidatus iaceret. Lucret. lib. v

Humida ſaxa ſuper viridi ſtillantia muſco,
Et partim plano ſcatere atque erumpere campo.

& alibi idem. Tam & Quàm ſola ex aduerbiis veteres iungunt cum ſuperlatiuis, vel ſingulatim vel iunctim, ad æquationem, *vt Seruius* ait, poſita. Plaut. Aulularia,

Quam ad probos propinquitate proxime te adiunxeris,
Tam optumum eſt.

Terent. Heautont. Quam in minima ſpe ſitus erit, tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas. Cato De re ruſtica, Quam acerbiſſima olea oleum facies tam oleum optimum erit. Varro De re ruſtica III: Quàm pauciſſimos reliqueris, tam optimi in alendo fiunt. Salluſtius Hiſtoriar. I, Quàm quiſque peſſume facit tam maximè tutus eſt. Cicero, Cum quo ſemper quam familiariſſime vixerat.

Eſt interdum, maximè apud Comicos, vt aduerbia ſint loco nominum appoſitorum: quod idem Græcis vſitatum. Sic Mulier intus, id eſt domeſtica, & quæ intus eſt, Plautus Mercatore.

catore. idem Amphitr. Tu Theſſala intus pateram profeito foras. & Bacchidibus, Ego tibi argentum iubeo iam intus ecferri foras. item Menæchmis;

Euocate intus mihi cocum Cylindrum
actutum foras.

Varro in Satyris, Donec foras nos intus euallauerunt. Quibus gemina & paria ſunt illa Parum fides, id eſt parua, Satis conſilium, otium; pro multo & abundanti. Terentius Eunucho & Phormione, Itane parum mihi fidem eſſe apud te. Cicero Ad Atticum XII, Si ſatis conſilium quadam de re haberem;& I Rhetoricon, Vix ſatis otium ſtudio ſuppeditare poſſumus. Iulianus D. De vſufructu, Cùm plus pretium ſoluit ſeruus.

Præpoſitioni In; ſiue motum denotet, ſiue etiam ſine vlla motus ſignificatione, veteres caſum accuſandi vel auferendi indifferenter tribuunt, cuius rei exempla in Notis ad Catonem pluria adduximus: quibus cumuli loco addi iſta poterunt. Plautus Amphitr. Quid iſtuc in mentem eſt tibi. ibidem, Numero mihi in mentem fuit. &, Certum eſt introrumpam in ædibus. item, Pergam in ædibus nunc. Varro De lingua Lat. IV, Quà in Cœlio monte itur. Terent. Eunucho, Videt me eſſe in tantum honorem. idem Adelphis, Te plura in hanc rem peccare. Cicero De amicitia: Vt ab amicis in magnam rem aliquam peccantibus non diſcedant. idem Pro lege Manilia:

In prædonum fuiſſe poteſtatem ſciatis. Vlpianus D. De iureiurando; Quaſi ventris nomine fuerit in poſſeſſionem. idem De donation. inter virum & vxor. Finge in poſſeſſionem precariam mulierem remanſiſſe. Iulianus D. Qui teſtamen. fac. Ac ſi ii qui ea feciſſent in hoſtium poteſtate non perueniſſent.

Similiter præpoſitio Sub cum vtroque caſu iungitur, aliter ac vulgò ſolet, vt Sub iugum & Sub iugo mittere. Liuius lib. III: Sub hoc iugo Dictator Æquos miſit. Cæſar De bello Gallico lib. I, Et ſub iugo miſſum. idem lib. II, Sub occaſu Solis. Plinius lib. VIII: Ideo ſub ipſa die quàm maximè inuia petunt. Rurſus, Sub conditionem datum legatum, Sub conditionem manumiſſum, &, Sub conditionem reddendarum rationum liber eſſe iuſſus, Iuriſconſulti in libris Pandectarum.

## CAP. VIII.

### *De commutatione ſimplicium & iunctarum vocum.*

SÆPE apud veteres autores, maxime poëtas, ſimplicia quæ vocant verba pro compoſitis ponuntur, veluti Mentum, miniſcitur, ventabant, pro commentum, comminiſcitur, aduentabant obſeruat Feſtus. Termentum, id eſt detrimentum, dixit Plaut. Bacchidib.

Non

Non Pelides termento fuit. Paratus, Quæſi-, pro apparatus, exquæſitus. Salluſtius Hiriar. II, Epulæ quæſitiſſumæ. & alibi, Paratu lituum & armorum fuit. Ouidius Triſt. III:

Eſt opus exiguum, noſtrisque paratibus impar.

elleius Hiſtoriar. II: Aduentus deinde in Itaim Antonii paratusque contra eum Cæſaris. acitus II, Ne domum, ſeruitia, & ceteros fornæ paratus repoſceret. Clarare, Clinare, pro eclarare, inclinare Lucretius, & Cicero in irato & in Prognoſticis, vt

Iuppiter excelſa clarabat ſceptra columna.

Cedere pro accedere aut venire Plaut. Aululaia, Cedit miles, æs petit; vel pro concedere. Propertius lib. I Elegiar.

Quippe vbi non liceat vacuos ſeducere ocellos,

Nec vigilare alio nomine cedat Amor.

Ducere, Fundere pro inducere, perfundere. Tibullus — nec ſtragula picta ſoporem,

Nec ſonitus placida ducere poſſit aqua.

idem: Mox etiam niueo fundere lacte parent. & alibi — multo tempora funde mero. Fligo pro confligo, Attius, Lucretius & alii. vnde Flictus apud Virgilium. Munero, Pendo pro remunero, expendo. Plautus Captiuis;

Vt beneficium benemerenti noſtro merito muneres.

Vlpiänus D. Pro ſocio; Eos duntaxat ſumtus ſocietati imputabit, qui in eam rem penſi ſunt.

Paret

Paret pro apparet, vſitatum in formulis & frequens in lib. Iuriſconſultorum. Cicero in Verrem v: Si paret iugera fundi eſſe plura: &, *Si* paret aduerſus edictum feciſſe. & aliis locis plurimis. Siſtere, Stinguere, pro conſiſtere, exſtinguere. Lucretius lib. I,

Ignis in cœtu ſtingui mutareque corpus.

ibidem: Nec mortale genus nec diuum corpora ſancta Exiguum poſſent horai ſiſtere tempus. Cicero in Arato, ſtinguens præclara inſignia cæli. idem in Verrem v, Qui rempublicam ſiſtere negat poſſe, ni ad equeſtrem ordinem iudicia referantur. Sector, Teſtor, Vagor, pro inſector, deteſtor, peruagor. Propert. *lib. II*,

Exagitet noſtros manes, ſectetur, & vmbras,
Inſultetque rogis, calcet & oſſa mea.

Et, Nec quia peccaris teſtor te, ſed quia vulgò
Formoſis leuitas ſemper amica fuit.

Item, Ino etiam prima terras ætate vagata eſt. Tribuere pro diſtribuere crebrò apud Ciceronem. Rurſus verbis compoſitis frequenter antiqui vtuntur loco ſimplicium. Sic Adopinari, Adcredere Lucretius, Adoro pro oro, Propertius — maneat ſic ſemper adoro. Inſtare, incænare, inſeruare, pro ſtare, cænare, ſeruare, & quidem perſeueranter & continuè. Suetonius Tiberio: Inſtans in medio triclinio. ibidem; Incœnante eo complura & ingentia ſaxa fortuitu ſupernè delapſa ſunt. Statius Thebaidos VIII:

An tibi felices lucos miſeratus Auerni
Rector & Elyſias dedit inſeruare volucres.

Remi-

Remigrare, reddere, redire, pro migrare, dare & ire ſeu venire, vt Redit hæreditas quæ lege & ab inteſtato obuenit. Plautus Pœnulo:

Ad argumentum nunc viciſſatim volo
Remigrare.

idem Pſeudolo,

Hercle haud te ſinam emoriri, niſi mî argentum redditur.

Cato De re ruſt., Nunc vt ad rem redeam. Salluſtius Iugurtha, Nunc ad inſtitutum redeo.

## CAP. IX.

### *De iteratis & geminatis vocibus in oratione.*

SOLENT veteres in oratione eaſdem voces iterare ſine aliqua ſenſus neceſſitate, idque interdum paucis aliis interpoſitis, vt Terentius in prologo Eunuchi;

Habeo alia multa quæ, nunc condonabitur,
Quæ proferentur poſt. Plaut. Aulularia
— te iam niſi reddi Mihi vaſa iubes pipulo
hîc differam te ante ædes. idem Captiuis;

Hinc alio pacto abire hinc non potes.

Virgilius, Inde domum ſi forte pedem, ſi forte tuliſſem

Me refero. Varro De lingua Lat. IV: Virum fortiſſimum Metium Curtium Sabinum cùm Romulus cum ſuis ex ſuperiore parte impreſſionem feciſſet, Curtium in locum paluſtrem qui

qui tum fuit in foro antequam cloacæ ſint factæ, ſeceſſiſſe. Vlpianus D. De extraordinariis cognition. Si imprecatus eſt, ſi, vt vulgari verbo impoſtorum vtar, ſi exorcizauit. Pomponius D. de teſtamentis; Nam etiam compotibus mentis perſonales actiones etiam ignorantibus acquiruntur. Celſus D. De legatis III: At eos quos quis repoſitos habet, vt quidam bellis ciuilibus factitaſſent, eos legato contineri. Interdum in ſermone interrupto multis interiectis eadem verba reſumuntur. Cicero Ad Brutum: Caue enim exiſtimes Brute (quanquam non eſt neceſſe ea me ad te quæ tibi nota ſunt ſcribere) caue putes probitate, conſtantia, cura, ſtudio Reipub. quidquam *illi* eſſe ſimile. Virgilius Bucolicis;

Talis amor Daphnim, qualis cùm feſſa iuuencum
Per nemora atque altos quærendo bucula lucos,
Propter aquæ riuum viridi procumbit *in* herba;
Perdita, nec ſeræ meminit decedere nocti:
Talis amor teneat. Vlpianus D. De adquir. hæredit. Quæſitum eſt an licet quis paternæ hæreditatis nihil attingat, aliquid tamen propter patris voluntatem habeat vel faciat, an creditoribus paternis cogatur reſpondere. Aliquando non eadem verba, ſed diuerſa ab his quæ præceſſerunt, & tamen ſignificatione paria, iterantur. Cicero Tuſculan. I: Confirmato

firmato illo de quo ſi mortales animi ſunt dubitare non poſſumus, cùm tantus interitus in morte ſit, vt ne minima quidem ſuſpicio ſenſus relinquatur; hoc igitur probè ſtabilito & fixo, illud excutiendum eſt. Scæuola D. Ad SC. Trebellian. Quæſitum eſt an Septicio filio defuncto intra vicenſimum annum ſine liberis, hoc fideicommiſſum vtrum pro portionibus hæreditatis ad fratrem & ſororem eius pertineat. Paulus D. De iure fiſci: Eius bona qui ſibi mortem conſciuit non antè ad fiſcum coguntur quàm prius conſtiterit. Huc pertinet repetitio antecedentis iuncti cum pronomine; qua antiqui & optimi autores crebrò vtuntur. Terent. Heautontim. Habet bonorum exemplum, quo exemplo ſibi licere id facere, quod illi fecerunt, putat. idem Hecyra; eodem vt iure vti ſenem

Liceat, quo iure ſum vſus adoleſcentior.

Cicero in Verrem, Aduenit dies quo die ex inſtituto. Cæſar De bello Gallico, Vltra eum locum quo in loco Germani conſederant; idem, Erant omnino itinera duo, quibus itineribus domo exire poſſent. Seruius Sulpitius Ad Ciceronem: Quæ res mihi non mediocrem conſolationem attulit, volo tibi commemorare, ſi forte eadem res tibi minuere dolorem poſſet.

Geminantur quoq. eædem voces rei de qua agitur intendendæ & augendæ, quomodo Me me dicimus meipſum, tete teipſum, vos vos voſmet ipſos. Sic Atq. atq. dixit Ennius Annal.

Atq. atque aſcendit muros Romana iuuentus.

Age age, Apage apage, Plautus & alii poëtæ frequenter. Magis magiſque, vt Græci Μᾶλλον μᾶλλον, Minus minuſque, Plus pluſque. Cicero filius Ad Tironem, Enitar, vt apud Iudices magis magiſque hæc naſcens de me duplicetur opinio. Seneca De beneficiis 1, Beneficium demus quod vſu magis magiſque placeat. Plaut. Aulularia;

At ille verò minus minuſque impendio
Curare, minuſq. me impartire honoribus.

ibidem: Plus pluſque iſthuc ſoſpitent quod habes. Catullus, Et magis magis in dies & horas Iraſcor tibi. Nimium nimiumque. Tibullus lib. 11,

Iam venit iratus nimium nimiumque ſeueris.

Ouidius in Epiſtolis,

Auſus es ô nimium nimiumque oblite tuorum.

Properè properè, Plautus Aulularia; Quantus quantus Terentius Adelphis; Non non, nihil nihil, Cicero, & alii alia.

Quin etiam geminantur negationes, & duæ loco vnius ponuntur, quo magis negent, Græcorum more atque exemplo. Terentius Andriæ prologo, Faciunt ne intelligendo vt nihil intelligant. idem Heautontim.

— agrum inhis regionibus
Meliorem neque pretii maioris nemo habet:

Plaut. Epidico; — neque ille haud obiiciet mihi.

mihi. Lucilius Satyrar. XVII proprium verò nil neminem hab re. Varro De vita populi Rom. II: Quod à rege munera eorum noluerit nemo accipere. Cicero De finibus III Sed quanquam negent Stoici nec virtutes nec vitia creſcere. idem Academic. IV, Quod bonum quale ſit, negat omnino Epicurus ſine voluptatibus ſenſum mouentibus nec ſuſpicari.

## CAP. X.

### *De parelcis.*

INTERDVM voces quædam in oratione abundant, & elegantiæ tantùm cauſſa, non neceſſariò ponuntur, veluti Homo, Mulier, vt homo dolescens, homo Romanus dicit Cicero, homo Italicus Varro; nemo homo Plaut., mulier meretrix idem, & Terentius. Nemo quiſquam, nemo vnus, Suetonius Nerone: Quantos nemini cuiquam contigiſſe conſtat. Terentius Eunucho; Nemo hercle quiſquam. & Hecyra; Nemo quiſquam illorum ad te venit. Cicero, Nemo de nobis vnus excellat. Cæſar De Bello ciuili III: Ad neminem vnum ſumma imperii. Liuius lib. I; Quia nemo vnus ſatis dignus regno viſus eſt. Omne quicqnid, Cicero in Vetrem, Omnia quæcunque Carpinates poſtulabat facere & decernere ſolebat. Valerius Maximus lib. I, Concitato impetu omne quicquid

quid obuiam fuerat proterentem. Omnes vni-
uerſi, Apuleius Metamorph. vii, Talibus dicti
vniuerſi omnes aſſenſere. Res, Varro De re
ruſtica i, Ad vaſa olearia ac trapetas, quæ re
molæ oleariæ. idem lib. ii: Scillæ medium
conterunt cum aqua ad mellis craſſitudinem,
tum ea re naturam equæ tangunt. Vlpianus
D. Qui potiores in pign. Veluti ſi nauis fuit
obligata, & ad armandam eam rem vel refi-
ciendam ego credidero. Pronomina Hic, Is,
etiam abundant, vel potius magis confirmant.
Cicero Academicis; Iampridem ad hunc eum
(ipſum me autem dicebat) quædam inſtitui.
idem Ad Fabium Gallum, Lex ſumptuaria
quæ videtur λιτότητα attuliſſe, ea mihi fraudi
fuit. Salluſt. Catilina; *Sed vrbana plebes, ea*
vero præceps erat. Similiter Illud, Id. Plautus
Pſeudolo,

Tibicinam illam tuus quam gnatus de-
perit,
Eam circumducam lepide. Cicero Pro
Cœlio, Illud tempus ætatis quod ipſum ſua
ſponte infirmum aliorum lubidine infeſtum
eſt, id hoc loco defendo. idem Ad Sulpicium;
Illud quod ſupra ſcripſi, id tibi confirmo. Ille.
Terentius Adelphis, Ego ille agreſtis ſæuus.
Virgilius, multum ille & terris iactatus & alto.
idem, Nunc dextra ingeminans ictus, nunc ille
ſiniſtra. Mihi, Tibi, Sibi. Cicero Ad Varro-
nem; At tibi repente paucis poſt diebus. Ca-
tullus,

Mallem

Mallem diuitias mihi dediſſes iſti. Plautus Amphitr. Cum eo tu ſermonem nec ioco nec ſerio Tibi habeas. Captiuis; ſuo ſibi ſeruit patri. &, Suo ſucco ſibi viuunt. Apuleius Metamorph. VII; Suis ſibi gladiis obtruncatos relinquunt: Me, Te, Se. Terentius Eunucho, Scin' me in quibus ſim gaudiis, idem Andria,

Quæ ſeſe inhoneſtè optauit parere hic diuitias.

Plautus Aſinaria, Atq. ego me id facere ſtudeo. Salluſtius Catilina, Omnis homines qui ſeſe ſtudent præſtare. Verba, vt Facio. Cicero Tuſculanar. V: Anacharſis potuit pro nihilo pecuniam ducere, noſtri philoſophi facere non potuerunt. Aduerbia, vt Rurſum denuo, Repente ſubito, Satius potius, Propere ocyus, Poſt ibi; Vbi quando, Plautus; Nunc iam, Olim quondam, Hercle certe Terentius. Poſt inde Ennius Epicharmo — ſed poſt

Inde venit diuinitus pullis inſinuans ſe

Ipſa anima. Lucret. lib. I — poſt inde per artus. Tum porro, idem. Perinde quaſi, Cicero Pro Milone, Perinde quaſi Appius ille Cæcus viam munierit. & pro Cluentio, Perinde quaſi ego non ab initio huius defenſionis dixerim. Præpoſitione, Ab, ad, ex, cum loci proprio nomini adiunguntur, Salluſt. Catilina, Iam tum Brutus ab Roma aberat. Cicero in Verrē, Eo die Verres ad Meſſanam venit. Cum, Ennius Annal., Effundit voces proprio cum pectore ſancto. Terent. Adelphis, Hæc tu facito cum animo cogites.

Salluſtius Iugurtha, Anxius trahere cum animo ſuo. Catullus, Transfer omine cum bono

Limen aureolos pedes.

idem, — bona cum bona

Nubit alite virgo. Cicero Officior. II, Cum prima luce, quod Plautus & vetuſtiores, Cum primo lucu In, Terentius Adelphis, In eo me oblecto. Lucret. lib. IV: — longo in ſpatio pertundere ſaxa. Coniunctiones, Etiam quoque Plautus Amphitr. Quoque &, Virgilius Æneid. I Multa quoque & bello paſſus. Ergo propterea, Terent. Hecyra, ergo propterea te ſedulo Et moneo & hortor. Ergo igitur, Apuleius lib. VII: Ergo igitur euocato ſtatim dementario. Quamuis licet, Cicero De amicitia; Quamuis licet excelleas. Lucretius lib. VI,

Proinde licet quamuis cælum terramque reantur

Interrupta fore. —

## CAP. XI.

### *De eclipticis.*

RVRSVS omittuntur voces ferè omnis generis: & eſt hæc ellipſis frequens optimo cuique veterum ſcriptorum. Sic deeſt Actio in illis Agere ad exhibendum, Damni infecti, iniuriarum; quæ in libris Iuriſconſulcorum crebro occurrunt. Ædis, templum, vt Ad Dianæ, ad

Veſtæ. Terent. Adelphis; Vbi ad Dianæ veneris? Plautus Pœnulo, In Veneris. Cicero Pro Milone, Cum falcibus ad Caſtoris, cum gladiis toto foro volitarunt. idem Ad Terentiam, Quemadmodum à Veſtæ ad tabulam Valeriani ducta eſſes, Horatius, Ventum erat ad Veſtæ. Animus, Opinio. Cicero Officior. II: Nec eum fefellit. idem Ad Atticum XIV, Sed nos ni me fallit iacebimus. Varro De re ruſt. II, Tantum enim fefellerit. Aqua in illis locutionibus, Calida frigida lauari, frigidam calidam ſuffundere. Seneca Ad Lucilium: Calida ſubinde ſuffuſa paullatim defecit. Cauſſa, Gratia, vel Nomine, vt apud Græcos ἕνεκα frequentiſſimè leguntur omiſſa non apud hiſtoricos modò & Oratores, ſed etiam Iuriſconſultos: quorum teſtimonia omnia hîc adſcribere eſſet inutilis diligentiæ. Terentius Adelphis, Ne id adſentandi magis quàm quod gratum habeam facere exiſtimes. Salluſtius Catilina; Quod initio conſeruandæ libertatis atque augendæ reipublicæ fuerat. idem Hiſtoriar. I, Exercitum opprimendæ libertatis habet. ibidem, Arma ciuilia cepit, legum ac libertatis ſubuertendæ. Vlpianus D. Ad leg. Iuliam de adulteriis, Si quis euitandi criminis id egit, vt reipublicæ cauſſa abeſſet. Caro, vt in illis cùm abſolutè vſurpantur, Bubula, ſuilla, ouilla, ferina. Virgilius, Implentur veteris Bacchi, pinguiſque ferinæ. Commune, Salluſtius Catilina: Alia omnia ſibi cum collega ratus. Diuitiæ, Cicero Ad

Nepotem: Qui habet vltrò appetitur; qui eſt pauper vltrò aſpernatur. Fabula, vt Prætexta-ta, togata. Horatius,

Vel qui prætextas, vel qui docuere togatas. Plinius lib. vii, Qui primus togatas ſaltari inſtituit. Febris, vt tertiana, quartana. Suetonius Cæſare, Quanquam morbo quartanæ aggrauante. Fides, Terentius Andria; Prô deûm atque hominum, idem Phormione, Pro deûm immortalium. Homines omittitur in tertia plurali verborum, cùm de vniuerſitate loquimur, vt dicunt, ferunt, ſunt, & ſimilia. Terentius, Ita aiunt, &, Ita prædicant. Varro De lingua Lat. iv, Munitur opis cauſſa vbi ſint. *ibidem*, Speculum à ſpeciendo, quòd ibi ſpectant. Iter, vt Abeſſe bidui pro bidui itinere. Cicero Ad Atticum iii: Cùm *in* caſtra proficiſcerer à quibus aberam bidui. Cæſar De bello Gallico vi, Iamq; ab eo non longius bidui aberant. Lex, vt titulo librorum Iuris Ad municipalem. Lis cùm dicitur Contra vel ſecundum aliquem dare. Suetonius Claudio; Abſentibus ſecundum præſentes dabat. Plinius lib. vii Epiſtolarum, Finem cognitioni quæſtio impoſuit quæ ſecundum reos dedit. Tacitus lib. iv: Ita ſecundum Meſſenios datum. quod integrè dixit Cicero Pro Roſcio Comœdo, Quo minus ſecundum eos lis detur non recuſamus. Ludi, vt Circenſibus & Circenſium die, Suetonius. Ordines, idem in Cæſare: Seſſum in quatuordecim è ſcæna. Partes, vt primas, ſecundas

agere,

agere, ferre, tenere. Suetonius Caligula; Plures ſecundarum certatim experimentum artis darent. Terentius, Non poſteriores feram. Cicero Ad Atticum; Tibi primas defero. idem in Oratore; In republica noſtra primas eloquentiæ tenuerit ſemper, vrbanis pacatiſque rebus, ſecundas iuris ſcientia: Paſſus, Cæſar De bello Gallico: Huius eſt longitudo lateris, vt fert illorum opinio, ſeptingentorum milium. Plinius lib. VIII; Per centena millia & quinquaginta continuò curſu euntibus. Pecunia, vt crimen repetundarum, quod eſt de pecuniis repetundis aliiſque rebus vi aut dolo per Romanos magiſtratus à ſociis extortis. Suetonius Cæſare; Dolabellam conſularem & triumphalem virum repetundarũ poſtulauit. Prædium, Villa, vt in Pompeiano, In Tuſculano, Per Varronis, per Locuſtæ apud Ciceronem Ad Atticum, Ex vicini Vlpianus D. De aqua pluuiæ arcenda. Res intelligitur in illa formula qua in primo congreſſu veteres vtebantur Satin' ſaluæ. Terent. Eunucho; Quid trepidas, ſatin' ſaluæ? Salluſt. Hiſtoriarum libris; Percunctantibus vtrimque Satin' ſaluæ? Liuius, Quærentique viro Satin' ſaluæ; minimè inquit: &, Percunctatus Satin' ſaluæ? quod alibi integrè dixit, Cùm pater ſatin' ſaluæ res interrogaret. Sacrum, Virgilius Bucolicis;

Cùm faciam vitula pro frugibus, ipſe venito.

Seruus deeſt in talibus, A manu, à pedibus, ab epi-

ab epiſtolis, à libellis. Tabulæ exauditur cùm dicimus Duodecim pro duodecim tabulis legum Romanarum. Cicero De legibus II; Diſcebamus pueri Duodecim vt carmen neceſſarium, quas iam nemo diſcit. Tempus, vt In præſens Salluſt., In præſenti Cicero & Liuius, In hodiernam Scæuola D. De verb. obligat. Theatrum Plinius lib. xxxvi Nationes quæ ſunt circa Pompeii. Tribus, Cicero in Verrem, Qui Verrem Romulia; idem Philippica IX Seruius Sulpicius Q. F. Lemonia Rufus, id eſt ex Romulia, Lemonia tribu. Verum, Vera intelliguntur in illa formula aſſentiendi & confirmandi, Eſt hoc, Sunt iſta. Terentius *Adelphis*, Nec nihil nec omnia hæc ſunt. Cicero De amicitia, Sed neſcio quomodo hoc eſt quod in Andria familiaris meus. ibidem, Sunt iſta Læli. & in Academicis, Sunt inquam iſta Varro. Via, vt Compendiaria, Recta. Terent., Cur non recta introiſti. Varro Sciamachia: Hoc dico compendiaria ſine vlla ſollicitudine ac moleſtia dicundi ad eandem voluptatem poſſe perueniri. Seneca Ad Lucilium, Hanc itaque compendiariam excogitauit: &, Ad maximas te diuitias compendiaria ducam. Vxor, vt Terentia Ciceronis, Marcia Catonis, Mucia Pompei.

Pronomina quoque omiſſa ſæpe animaduertimus, vt Is, eius, ei. Plaut. Amphitr.

Quantuſque amator ſiet, quod complacitum eſt ſemel; id eſt eius quod. idem Curculione;

Ego

Ego illam reddidi, qui argentum à te attulit, pro ei qui. Varro De lingua Lat. IV; Quod ibi domus fuerit cui cognomen fuit Macellus, pro eius cui. Ille illud. Plautus Perſa,

Omnes res relictas habeo præ quod tu velis id eſt præ illo quod. Curtius, Hæc vociferantem quibus erat imperatum iugulant, pro illi quibus.

Item Verba omittuntur, vt præter alia Grammaticis notata, Decere vel Oportere. Terentius, Tantamne rem tam negligenter agere. idem; Siccine me atque illam tua opera ſollicitarier. Virgilius, Mene incepto deſiſtere victam? Euenire, vt in illa formula, quá veteres in conſolatione vtebantur, Velim quæ velles. Plautus Moſtellar.

Velim vt velles Tranio, id eſt velim eueniant. Inuocare & Obſecrare in precationibus, vt Tuam fidem Venus noctuuigila, Plautus; Hercules tuam fidem Varro; &, Dii voſtram fidem, in Comœdiis frequenter. Valere, Viuere, Plautus Sticho, Benè vos, benè nos, benè te, benè me, intellige viuere precor. Tibullus:

> Sed Bene Meſſallam ſua quiſque ad pocula dicat.

Ex aduerbiis deſunt interdum ſtructuræ orationis Magis, Potius: idque Græcorum more, qui τὸ μᾶλλον aliquando omittunt. Plaut. Caſina

> — vt quod vir velit
> Fieri, id facias quam aduerſere contra.

Menæchmis, Quia vidua viuam quàm tuos

mores perferam. Rudente, Tacita mulier eſt bona quàm ſemper loquax. Terentius Eunucho, Qui placere ſe ſtudeat bonis, Quàm plurimis. Gellius lib. 11, Declinanda ſenſim & relinquenda eſſe dicunt, quàm reſpuenda. Et Liuius, Tacitus, Apuleius atque etiam Iuriſconſulti harum vocum eclipſi ſæpe vtuntur, quorum teſtimonia ab aliis adnotata nihil eſt neceſſe hîc adferre. Non omitittur poſt Non modò, id eſt nedum. Cicero Pro Seſtio, Qui non modò præcipitanti patriæ ſubuenirent; ſed etiam nimis tardè concidiſſe mœrerent. idem in Rullum 11: Si non modò dena iugera dari vobis, ſed ne conſtipari quidem tantum numerum hominum poſſe in agrum Campanum intelligetis. & De Oratore lib. 1, Neque ſolum inſcientiam meam, ſed ne rerum quidem magnitudinem perſpicit. Ad Atticum lib. x, Regnum non modò Romano homini, ſed ne Perſæ quidem tollerabile: & alibi ſæpius. Solùm, Tantùm, Varro De lingua Lat. v11; Neque à diſſimilibus ſimilia, ſed etiam eadem. Caius D. De verbor. ſignific. Armorum appellatio non vtique ſcuta, & gladios & galeas ſignificat, ſed & fuſtes & lapides. Marcianus D. De pignorib., Sed & non ſoluendæ omnis pecuniæ cauſſa, verum etiam de parte eius.

Præpoſitiones autem crebrò omittuntur, vt apud poëtas ante prouinciarum & regionum nomina, Ad, Italiam fato profugus Lauinaque venit Littora. E, Ex, in illis quæ Græ-

corum

corum more efferuntur, Vinum Chio, Leſbo, hoſpes Epheſo, Vultur ſiluis; id eſt Vinum Chium, Leſbium, hoſpes Epheſius, vultur ſilueſtris. Ennius Annal.,

Vulturius ſiluis miſerum mandebat hemonem.

Plautus Bacchidibus, Epheſo quos hoſpes debuit noſtro ſeni. idem Mercatore: Video hîc hoſpitem Zacyntho. In, vt idem Curculione; Rogat quid veniam Cariam. & Perſa, Eretriam miſit. Papinianus D. De condit. & demonſtrat. Cùm Aſiam veniſſet, Apuleius Metamorph. I, Macedoniam profectus. Cum omittitur vbi denotat comitatum. Varro Seſquiulyſſe, Nauibus duodecim d mo profectum. Cicero Philipp. vltima; His viginti cohortibus nullo equitatu conflixit. Liuius lib. I, Egreſſus omnibus copiis. De intelligitur in talibus, Quid me fiet, Quid me futurum eſt, Quid illo faciam, apud Comicos. Ob vel Propter, vt Id huc reuorti vti me purgarem tibi, Plautus Amphit. Nunc id prodeo vt conueniam Parmenonem, Terentius. idem Hecyra,

Lætæ exclamant Venit, id quod me repente adſpexerant, vbi Donatus, Deeſt Propter, vt ſit Propter id, ac Per hoc, Ideo; Cicero ad Q. Fratrem lib. III Id quod indices nullos habemus. Liuius lib. XLI. Id quod erat vetuſta coniunctio cum Macedonibus. Varro lib. V De lingua Latina integrè dixit Id quod propter centuriata comitia. Coniunctionum

eclip-

eclipſis in oratione frequentiſſima eſt, inprimis copulæ Et, vt Hac illac, Surſum deorſum, Velis nolis, quæ vulgo vſurpantur. Præſente abſente, Iuſta iniuſta, Sex ſeptem, Terentius, Terra mari, Factis dictis Cicero, Dextra ſiniſtra Salluſtius; Equis viris Liuius, Intra extra Plinius; Emtum venditum Iuriſconſulti. Etiam deſideratur interdum poſt Sed, cùm auget. Cicero Lentulo, Omnibus negotiis non interfuit ſolum, ſed præfuit. Vlpianus D. De ſenatoribus, Liberos Senatorum accipere debemus non tantum ſenatorum filios, verum omnes qui geniti ex ipſis. Quàm omittitur antecedente Plus, amplius, minus, vel melius. Varro De re ruſtica I: Neque enim ſi minus ccxx iugera oliueti celas, id eſt minus quam. idem lib. II, Ne minus habeamus in centenas oues hirtas ſingulos homines, id eſt minus quam ſingulos homines. &, Non minores oportet inire bimas. Horatius — melius perſæpe togatæ. Catullus

— namque amplius horam
Suffixum in longa me memini eſſe cruce.

Terentius, Plus millies audiui. Liuius, Hoſtium plus mille cæſi, Romanorum minus mille trecenti. Plinius lib. v, Torrentes vero amplius centum.

FINIS.

AV-

# AVTORES VETERES

## qui in his libris laudati, vel emendati.

AFRANIVS *Comicus.*
*L. Apuleius Madaurenſis.*
*Arnobius Afer.*
*Attius Tragicus poëta.*
*Cato Cenſorinus.*
*C. Iulius Cæſar.*
*Cæcilius Comicus.*
*Celſus Iuriſconſultus.*
*Catullus poëta.*
*Columella.*
*Ennius poëta.*
*Horatius Flaccus.*
*Iulianus Iuriſconſultus.*
*Licinius Macer hiſtoricus.*
*Liuius Andronicus poëta.*
*T. Liuius hiſtoricus.*
*Lucilius Satyricus.*
*Lucretius Carus poëta.*
*Marcianus Iuriſconſultus.*
*Næuius poëta.*
*Ouidius Naſo.*
*Pacuuius Tragicus.*
*Plautus Comicus.*
*Plinius Secundus.*
*Pomponius Atellanarius.*
*Pomponius Iuriſconſultus.*
*Priſcianus Grammaticus.*
*Seruius Honoratus Grammaticus.*
*Soſipater Chariſius Grammaticus.*
*Sex. Pompeius Feſtus.*
*M. Terentius Varro.*
*M. Tullius Cicero.*
*Q. Terentius Scaurus Grammaticus.*
*Turpilius Comicus.*
*Virgilius Maro.*
*Valerius Maximus.*
*Valerius Probus Grammaticus.*
*Velius Longus Grammaticus.*
*Velleius Paterculus hiſtoricus.*
*Vlpianus Iuriſconſultus.*

RECEN-

# RECENTIORVM NOMINA

quorum ſcriptis adiuti ſumus.

ADRIANVS *Turnebus.*
*Aldus Manutius.*
*Antonius Auguſtinus.*
*Antonius Muretus.*
*Barnabas Briſſonius.*
*Franciſcus Douſa.*
*Franciſcus Raphelengius.*
*Gulielmus Canterus.*
*Hadrianus Iunius.*
*Iacobus Cuiacius.*
*Ianus Douſa.*
*Ianus Gruterus.*
*Ianus Gulielmius.*
*Ioſephus Scaliger.*
*Iuſtus Lipſius.*
*Iſaacus Caſaubonus.*
*Ioannes Meurſius.*
*Ioannes Fungerus.*
*Ioannes Pontanus.*
*Obertus Giſanius.*
*Paullus Manutius.*
*Paullus Merula.*
*Petrus Faber.*
*Sibrandus Siccama.*
*Theodorus Canterus.*
*Thomas Linacer.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

IHS